

KORAFIN AL-QUR'ANI

Silsilar jawaban da samahatul shaikh Ayatullah Muhammad Yaqubi (Allah ya tsawaita kwanansa) ya gabatar a munasabobin bude sabuwar shekarar karatu ga daliban Hauza Ilimiyya a birnin Najaf mai tsarki, silsilar ta fara ne tun a ranar 19 ga Muharram 1422 AH, daidai da 14/4/2001 AD.

Da sunan Allah Mai Rahama Mai Jin Kai

Kuma (ka tuna) a ranar da sama take tsattsagewa tare da gizagizai, kuma a saukar da mala'iku saukarwa. Mulki na gaskia kuma na hakika a wannan rana yana ga mai Rahama, kuma zai zama yini ne mai tsanani a kan kafirai. Kuma a ranar da azzalumi zai ciji hannayensa (saboda dimbin asarar da ya yi) yana mai cewa ya kaicono! Ina ma dai a ce na riki hanyar da Manzo ya rika. Ya kaicono! Ina ma dai a ce ban riki wane (fulan) a matsayin masoyi ba. Lallai, tabbas ya batar da ni daga ambato, bayan ambaton (Qur'anin) ya zo mani, kuma shaidan ya kasance mai kware wa mutum baya ne. Kuma Manzo ya ce: Ya Ubangijina! Lallai jama'ata sun riki wannan Qur'anin abin kauracewa. Kuma kamar haka ne muka sanya makiyi daga mujrimai ga kowane Annabi, kuma Ubangijinka ya isa ga zama mai shiryarwa mai taimako. Kuma wadanda suka kafirta suka ce: Don mai ba a saukar da Qur'ani jimla guda a gare shi ba, kamar haka ne, domin (muna son) mu karfafi zuciyarka game da shi, kuma mun jeranta karanta shi sannu a hankali jerantawa. Kuma ba za su zo maka da wani misali ba, face mun je maka da gaskia da mafi kyau daga fassara.

Al-Furkan: 25-33.

Da sunan Allah Mai Rahama Mai Jin Kai

Godiya ta tabbata ga Allah, kamar yadda yake ma'abocinta, tsira da amincin Allah su tabbata a kan Manzonsa da Imamai alayensa tsarkaka.

{Ya ce: Ya Ubangiji! Ka yalwata mani kirjina. Kuma ka saukake mani al'amarina. Kuma ka warware mani wani kulli daga harshena. Su fahimci maganata.} Da Ha: 25-28.

BUDEWA

Mutane sun saba a yayin bude tarurruka, mu'utamarori, ganawa, shirye-shiryen gidan radio da na gidan talabishin da karatun wasu ayoyi na littafin Allah Qur'ani domin neman albarkarsu da kuma girmama su, hakan ya ci gaba da gudana ga al'ummar musulmi wanda wannan yake nuna haibar Qur'anin har a cikin zukan makiyansa. To mai zai hana mu daliban Hauza mu bude darussanmu da karatun Qur'ani mai girma, kuma lallai ya kamata budewar ta zama budewa mai cike da farkawa, mai ma'ana wacce ta dace da ruhin Qur'ani, abubuwan da ya kunsu da ma'anoninsa, kada ya zama ana budewa da karatun ne kawai domin kawatawa, jin dadin sautinsa, iya rera karatunsa ko kuma mujarradin rukiyya.

KORAFIN AL-QUR'ANI

Hakika na zabi na fara da hadisi mai girma wanda aka rawaito a cikin littafin Al-Kafi da Al-Khisal daga Abu Abdullah (as) ya ce: "Abubuwa guda uku suna kai kukansu da korafinsu ga Allah Azza wa Jalla; masallacin da aka yasar da shi ya lalace mutanen unguwa ba su shiga yin sallah a cikinsa; malamin da yake zaune a tsakanin jahilai

sai Mus'hafin (Qur'anin) da aka rataye shi kura ta turbude shi ba'a karanta komai na cikinsa).¹

Kuma misdaki mafi bayyana idan ana maganar malami, su ne Ahlul Bait (as) musamman ma Imamin wannan zamanin mai tsayuwa da al'amari (rayukanmu su zama fansa gare shi). A saboda haka wadannan ukun da za su kai kara da korafi su ne Qur'ani, iyalan gidan Annabta da kuma masallaci. Wani hadisin da aka rawaito daga Annabi (s.a.w.a) yana nuni a kan haka yayin da ya ce: "Abubuwa uku za su zo ranar alkiyama suna masu kai kokensu: Mushafi, masallaci da iyalan gidan Annabta, Mus'hafi zai ce ya Ubangijina! Sun jirkitani kuma sun cukurkudani, shi kuma masallaci zai ce: Ya Ubangijina! Sun kau da kai ga barina kuma sun wulakantani, su kuma iyalan gidan Annabta za su ce: Ya Ubangiji! Sun kashe mu kisan gilla, sun kore mu kuma sun raba mu da garuruwanmu. Don haka ku zama cikin shirin tuhuma a gobe kiyama, a daidai wannan lokacin Allah Azza wa Jalla zai ce min: Ni ne na fi ka cancantar bin hakkin wadannan ukun".²

Za mu iya amfana da wannan hadisin a wurare da yawa:

Na Farko: Lallai asasin gini na wannan al'ummar ta musulunci da abubuwan da za su karfafi matsugunnin jama'ar musulmi su ne wadannan rukunna guda uku, saboda haka ne ma aka mayar da hankali gare su, kuma magana a kan wannan tana komawa ga ma'anar shahararren hadisin nan na sakalaini mai cewa: "Ni mai bar maku nauyaya guda biyu ne: Littafin Allah da alayena iyalan gidana, madamar ku ka yi riko da su, a bayana ba za ku taba bata ba har abada, lallai mai bayar da labari ya fada min cewa tabbas wadannan biyun ba za su rabu ba har sai sun same ni a tabki a ranar kiyama".³ Wadannan sakalaini din su ne biyun ukun can, amma na ukun wanda yake shi ne masallaci shi wani mahalli ne da su sakalaini din suke isar da karantarwarsu a cikinsa wanda suke a unguwanni wato wuraren da al'umma suke tare da samar da alakoki a cikin farfajiyarsa mai tsarki.

Na Biyu: Alamu wadanda suke nuna cewa al'umma za ta juya wa wadannan ukun baya, za ta mayar da su a can bayan-bayanta, a dalilin haka ne ma (Annabi (s.a.w.a)) ya ba da labari na koke da korafin da za su yi a matsayin wani abu na hakika da zai

¹Al-Kafi, Kitabu fadlul Qur'ani, babin da yake magana a kan karantawa kai tsaye daga shakufan Mus'hafin, hadisi na 3, sai kuma Al-Khisal; juzi'i na 1, shafi na 142, babuka guda uku.

²Wasa'ilul Shi'a: Kitabul Salat, babin hukunce-hukuncen masallaci, babi na 5, hadisi na 2.

³Wannan ruwayar ta zo a cikin littafan Sunnah da Shi'a, amma ga mai bukatar karin bayani sai ya duba (Al-Muraja'at) na Sayyid Abdul Husain Sharafuddin Musawi.

faru, wanda Manzon Allah (s.a.w.a) yana gargadin al'umma ne a kan wannan wulakantarwar kuma yana bayyana tsananin azabar da za ta biyo bayan aikata hakan, ta yadda Allah Ta'ala da kansa zai zama shi ne wanda zai nemi wannan hakkin, wato zai yi hukunci da adalci.

Kuma madamar wadannan ukun su ne asasi na kafuwa da karfafuwar al'ummar musulmi, to wulakanta su yana nufin zagwanyewar wannan al'umma da shafewarta, a saboda haka ya zama dole a gare mu mu dauke su daya bayan daya mu yi bahasi na musamman a kan kowanensu, da kuma salon gudanarwarsa da ya yi amfani da shi wajen inganta rayuwar al'ummar musulmi da yin bayanin tasirinsa da muhimmancinsa a rayuwar ita al'ummar, tare da fayyace tsabagen asarar da za ta yi a yayin da ta juya masu baya.

Kuma ina ganin yana daga cikin abin da ya wajaba a gare ni in danganta kaina (a matsayin mai kira na gama-gari) kamar yadda suke ambato a yau domin in daga wannan korafin guda uku, amma zan fara da yin magana game da mafi nauyi da girma a wajen Allah wato: Qur'ani mai girma wanda yake igiya ce mikakkiya daga gurin Allah Ta'ala zuwa ga bayinsa, wannan koken da korafin wanda Manzon Allah (s.a.w.a) da kansa zai kai a ranar kiyama: “Ya Ubangijina! Lallai jama'ata sun riki wannan Qur'anin abin kauracewa”, Furqan: 30. Kuma ya gargadi musulmi daga wannan hadarin lokacin da ya bijiro masu da sababin karkacewar al'ummun da suka gabata, wanda shi ne barin abin da Allah ya saukar gare su, Allah yana cewa: “Ka ce: Ya ku ma'abota Littafi! Ba ku zama a bakin komai ba, har sai kun tsayar da Attaura da Injila da abin da aka saukar zuwa gare ku daga Ubangijinku”. Ma'ida: 8. To duk wanda ya yi riko da shi hakika ya yi riko da hanyar da za ta sadar da shi zuwa ga Allah, wanda kuwa ya juya masa baya to ya halaka ya tabe.

Tushen kai wannan koken da korafin na Qur'ani shi ne juya masa bayan da al'ummarmu ta yi dangane da lamarinsa hatta ma masu wadanda suke masu lizimtarsa`daga cikinsu ba su yin tilawarsa ko dan nuna muhimmantarwar gare shi da dan tazakkurin ayoyinsa, to ballantana kuma a ba shi damar ya gudanar da

¹Na dan zabo wani adadi na daliban na yi bincike a kansu domin neman sani game da alakarsu da Qur'ani sai na gano wasu adadi daga cikin magabata wadanda aka ba su gurbin karatu a Hauzar ilimi ta Najaf, na yi tsammanin darajar saninsu, farkawa da imaninsu ne ya tunkuda su zuwa ga zabar wannan hanyar (maslakin), sai na samu wani bai ma ko yi saukar Qur'anin ba ko da sau daya – amma har ya samu damar hawan mimbari – wani kuma gabaki dayan rayuwarsa sau biyu ya yi saukar, amma da yawa daga cikinsu su suna karanta shi a warwatse a cikin munasabobi na addini. Wannan kawai karatun ne, amma fahimtar ma'anarsa da yin tafakkuri a cikinsa da abubuwan da ya kunsu, sai ka samu a nan hakikan jahilcinsu yake.

rayuwa da jagorantar lamurran rayuwa domin ya zama wani dalili na shiriyar wasu wadanda za su shiryu da shi a cikin gabaki dayan rayuwa. Don haka sai ya zama abin mantawa a wajensu ba masu tunawa da shi sai 'yan kadan, su din ma sai a watan Ramadan mai albarka. To mu a nan muna masu kwadaitarwa a kan kara bai wa Qur'ani muhimmanci a cikin wannan watan na Ramadan mai albarka, saboda a samuwar wata alaka ta kud da kud a tsakaninsu. Ya ma zo a hadisi cewa: "Kowane abu yana da dausayi, amma dausayin Qur'ani shi ne watan Ramadan".¹ Sai dai wannan ba yana nufin sai a shantake a watsar da shi ko kuma a gajarta kulawa da shi a sauran watannin ba.

Nisantar Da Aka Yi Wa Qur'ani Shi Ne Sababin Raunin Musulmai

Lallai zabar yin magana game da wannan korafin da koken ba kawai ya zo ne haka siddan ba, ba kuma yawaitar tunani ne ya sa ba, a'a ya samo asali ne daga basira da tunani mai zurfi da nazari mai kyau a yayin bincike da tantance hakikanin al'ummar musulmi wadanda yanayin halin zamantakewarsu ya zama suna cikin taraddudi, har ta kai su ga suna yin kyauta ga wanda ya kashe masu wanda suke kallo a matsayin makiyi a gare su, alhali hakikanin makiyansu su ne ibilis, ransu mai umarni ga mummunan aiki da kuma ma'abota girman kai da abubuwan da ta sana'anta na yankin kafirci na yammacin turai wanda ya himmantu wajen ganin ya kawo rarraba tsakanin musulmai da sirrin karfinsu da izzarsu, sharafinsu da karamcinsu wanda yake shi ne Qur'ani, alhali yanzu ya zama shi bako ne a tsakaninsu, wannan ne ya janyo wata damuwa ta tsaya min ta yi min katutu a zuciyata.

Lallai sabubban gazawa da rugujewar al'umma da koma bayan da ta samu kanta a ciki na rauni sun samu ne sakamakon barin rikonsu ga igiyar Allah Ta'ala, bayan Allah din ya umarce su da su yi riko da ita. Allah Ta'ala yana cewa: "Kuma ku yi riko da igiyar Allah gaba daya, kuma kada ku rarraba", Aali Imran: 103. Sannan lallai

¹Ma'anir Al-Akhbar: shaikh Saduk, shafi 228.

²Ana jingina kalmar girman kai ga wasu majmu'a ma'abota karfin siyasa, sojoji, ilimi da tattalin arziki, wadanda suke dogaro ga wata nazariyyar mai bambance dan adam zuwa mataki-mataki, sai kuma suna yin amfani da wani tsari mai girma – wato jama'a, hukuma da kasa – sai su doru a kansu suna masu salladuwa a kansu a wani yanayi abin takaici da wulakanci. Suna kutsawa cikin sha'anoninsu, suna kwashe dukiyoyinsu, suna amfani da hukumominsu ta hanyar nuna karfi da isa, suna zaluntar 'yan kasa, suna yin hawan kawara ga al'adunsu da akidunsu.

Manzon Allah (s.a.w.a) ya bayyana mece ce wannan igiyar a inda ya ce: “Kuma ni mai bar maku sakalain ne (nauyaya guda biyu) a bayana; Nauyi mafi girma shi ne Qur'ani, karamin nauyin kuma su ne alayena wato Ahlul Bait dina; su biyun nan su ne igiyar Allah mikakkiya a tsakaninku da tsakanin Allah Azza wa Jalla, madamar ku ka yi riko da su ba za ku bata ba, wani sababi daga gare ta a hannun Allah yake wani sababin kuma a hannunku yake....”. Wannan hadisin¹

Bai Yi Riko Da Qur'ani Ba Wanda Ya Juya Wa Ahlul Baiti (As) Baya

Amma sai muka samu al'umma ta bar Qur'ani ta nisanta kanta daga gare shi tun lokacin da ta kawar da iyalan gidan Annabta daga matsayinsu wanda Allah Subhanahu wa Ta'ala ya zabar masu, don raba su da Qur'ani ba abu ne da zai yiwu ba, suna masu bijirewa fadin Allah Ta'ala: “Kuma Ubangijinka yana halitta abin da yake so, kuma shi ke yin zabi, zabi bai kasance a gare su ba”, Qasas: 68.

Kuma yana daga cikin yasassar magana da ingiza mai kantu ruwan shaidan da tinkahon rai mai yawan umarni da mummunan aiki wani mai magana ya zo ya ce: (Littafin Allah ya ishe mu <Hasbuna Kitabullah>) zancen da har yanzu ba su gushe ba suna maimaita shi, kuma shaidan yana furta shi daga harshen wanda yake neman ganin rugujewar ginin musulunci tun daga tushensa, wanda daga cikinsu har da shi Qur'anin wanda mai maganar yake ikirarin cewa ya ishe shi, domin ko ya sani sarai cewa shi Qur'anin yana iya tsayuwa kyam a kan aikinsa ne kawai har kuma ya iya samun damar taka rawarsa idan an gwama shi da masu tsayar da dokokinsa da ilimummukan da ke cikinsa wadanda kuma su ne iyalan gidan Annabta.

Wannan fitinar – ta shiga tsakanin Qur'ani da masu magana da yawunsa – tsohuwar fitina ce da Amirul Muminina (as) yana daga cikin wadanda aka jarabce su da ita, lokacin da aka tilasta masa hukunci cewa dole Qur'ani ya zama shi ne mai shiga tsakani, sai Imam (as) ya ce: “Shi Qur'anin nan ba wani abu ba ne face rubutu wanda aka taskace a tsakanin bangwaye guda biyu, shi a kashin kansa ba ya magana da baki, saboda haka dole ne yana bukatar wanda zai yi magana tare da fassara shi, kuma masana su ne kawai za su iya magana da yawunsa”²

Don haka da Littafi da iyalan gidan Annabta wadansu abubuwa biyu ne da ba za su taba rabuwa da juna ba, kuma ba zi yiwu a yi riko da dayansu a kyale daya ba, domin

¹Biharul Anwar: 92/102

²Nahjul Balaga: Huduba ta 125.

su Ahlul Bait (as) kofar Allah ce wacce ba a je masa sai ta wannan kofar kamar dai yadda ya umarce mu da mu je wa gidaje ta kofofinsu.

A saboda haka duk wani wanda ya yi ikirarin cewa ya damu da Qur'ani fiye da mu tabbas zancensa batacce ne, eh sun mayar da hankali ga yadda ake fitar da haruffa, kyautata sauti har zuwa ga tangimi a wajen karantawa, rikodin dinsa da ka'idojin tajwidi wadanda su da kansu suka sanya su, wasunsu ma sun sabawa shari'a, wadannan dukkansu wasu nau'oin kulawa ce marar muhimmanci, abin da yake mai muhimmanci shi ne fahimtar abin da ke cikinnsa da abin da ya kunsu da yin aiki da shi, domin lafazi ba komai ba ne face bawo, ma'ana ita ce ainahin tsokar da ake bukata, kuma shi mai magana ba ya lura ga lafazi a kan kansa, a'a yana daukar lafazi ne a matsayin mazubi da wani tsani na ma'ana wanda zai isar da shi ga wanda yake wa magana, kuma ita ma'ana ita ce ainahin abin nufi na hakika ga mai magana.

An samu hadisai masu yawa sun zo suna sukar masu wasa da lafuzzan Qur'ani da haruffansa, masu batar da ma'anoninsa da iyakokinsa, an samu a cikin wani hadisi mash'huri: "Za ka samu daga cikin masu karanta Qur'ani, amma Qur'anin yana la'antarsu".¹ Yana husuma da shi domin ba ya aiki da abin da ke cikinsa. A cikin wani hadisi daga Abu Ja'afar (as) ya ce: "Makaranta Qur'ani kashi uku ne: Mutumin da ya karanta Qur'ani amma sai ya dauke shi haja ya kewaye da shi a fadar masu mulki, ya tsananta shi a kan jama'a, to wannan yana daga cikin 'yan wuta, wani mutumin kuma ya karanta Qur'ani ya haddace haruffansa amma ya keta dokokinsa to wannan shi ma yana daga cikin 'yan wuta, wani mutumin kuma ya karanta Qur'ani sai ya sanya shi a matsayin maganin da yake warkar da rashin lafiyar zuciyarsa, ya dinga debe kewa da shi yana cinye dare cikin karanta shi, ya kosar da kishin ruwansa da shi a yininsa, ya tsayu da shi a masallatai kuma sasanninsa suna nisanta daga wuraren kwanciya domin karanta shi, to da wadannan ne Allah yake kwabe bala'oi da kuma da su ne yake ba da nasara a kan makiya – ai yana taimakon su a kan makiyansu – kuma da su ne yake saukar da ruwan sama, na rantse da Allah wadannan makaranta Qur'anin sun fi kibritil ahmar² kima da daraja".³ A wani hadisi daga Imam Hasan (as) ya ce: "Lallai mafi cancanta da Qur'ani shi ne wanda ya yi aiki

¹Mustadrakul Wasa'il: Kitabul Salat, babukan karanta Qur'ani, babi na 7, hadisi na 7.

²Wani abu ne mai kima da daraja wanda hadisai da ruwayoyi sukan yawaita kawo misali da shi.

³Al-Khisal: 142.

da shi koda bai haddace shi ba, wanda yafi nisantarsa kuma shi ne wanda ba ya aiki da shi koda yana karanta shi”.¹

Daga nan za mu gane cewa makircin raba tsakanin Qur'ani da iyalan gidan Annabta, tare da zare karantarwar Littafin da abubuwan da ya kunsu aka barshi fankam fayau aka karfafi muhimmatar da lafuzzansa cewa wani tsohon makirci ne, kuma Ma'asumai (as) sun yi gargadi; to wai ma mene ne za a kira muhimmantarwar alhali ga aya tana cewa: “Kuma Ubangijinka yana halitta abin da yake so, kuma shi ke yin zabi, zabi bai kasance a gare su ba”, Qasas: 68. Sannan ya bijirewa wadanda Allah Ta'ala ya zaba da kansa, ya gabatar da wasunsu, alhali Allah Ta'ala ya riga ya sanya wannan al'amarin gabaki dayansa a tafin hannun saqon musulunci shi kuma saqon gaba dayansa a daya tafin hannun inda Allah ya ce: “Ya kai Manzo! Ka iyar da abin da aka saukar zuwa gare ka daga Ubangijinka, kuma idan ba ka aikata hakan ba, to ba ka iyar da manzancinsa ba kenan, kuma Allah yana tsare ka daga mutane”, Ma'ida: 67.

Wace irin biyayya ce ake wa Qur'anin wanda shi Qur'anin yake cewa da madaukakin sautinsa: “Ka ce: Ba na tambayarku wata lada a kansa, face nuna soyayya da kauna ga makusantana”, Shura: 23. Alhali suna bayyana kiyayya ga Ahlul Baitin gidan Annabta, suna farautarsu a karkashin kowane dutse da marmara, da a ce suna da mafi karancin fahimta ta Qur'ani da sun gwama ma'anar wannan ayar da wacce ta gabace ta zwa inda Allah ke cewa: “Kace: Ba na tambayarku wata lada a kansa, face duk wanda ya so to ya riki hanya zuwa ga Ubangijinsa” Furkan: 57. Da sun kai ga gane hakika cewa lallai Ahlul Baiti su ne hanyar nan da Allah Ta'ala ya yi umari a bi a cikin fadinsa: “Kuma lallai wannan ne tafarkina madaidaici, sai ku bi shi, kuma kada ku bi wasu hanyoyi, su rarraba ku daga barin hanyata, wannan ne Allah ya yi maku wasiyya da shi ko kun yi takawa”, An'am: 153. Da wannan ne Imam Baqir (as) ya yi tafsirin ayar da cewa: “Mu ne hanyar, kuma duk wanda ya qi bin wannan hanyar hakika ya kafirta”.²

Ni ba zan ce kalmar (hasbuna kitabullah = Littafin Allah ya ishe mu) da amsa-amon da yake tare da ita, suna ta maimaitata har zuwa yau din nan, suna kuma neman dalili daga Qur'ani kadai, wai a kan mene ne a ke fada masu wai ita kalma ce ta gaskiya da aka nemi bata da ita, a'a ai ita kanta kalmar kalma ce ta bata da

¹Irshadul Qulub: 79.

²Biharul Anwar 13/24, babin: Cewa su Imamai (as) su ne hanya kuma su ne tafarki tare da shi'arsu.

aka nemi bata da ita. Kuma su wadannan ba wani abu suke nema da wannan ba sai ruguje tushen addini, domin wadatuwa da Qur'ani kadai – kamar yadda suke riyawa – yana nufin wadatuwarsu hatta ga barin Manzon Allah (s.a.w.a) wanda hakan yake nufin jahilci tsantsa da cikakkiyar ma'anarsa, domin Manzon Allah (s.a.w.a) da alayensa Imamai Ma'asumai (as) su ne masu tsayuwa da al'amarin Littafin da yin bayanin hukunce-hukuncen da ke cikinsa.

Duba ka gani ga ilimummuka nan a gabanka na kimiyya, shin kana ganin za ka iya zama likita ko injiniya ba tare da ka koya daga kwararru masanan sirrin ilimin, ciki da bai dinsa ba? To me ya sa sai Qur'ani wanda yake shi mai: "Yin bayani ne ga dukkan komai". Nahl: 89. Da kuma ayar: "Ba abin da muka bari ba mu yi bayaninsa ba a Littafi" An'am: 38. Kuma a cikinsa akwai duk wata maslahar 'yan adamtaka a kowane zamani. Allah ya ce: "Me ya same ku, wane irin hukunci ne haka ku ke yi!" Saffat: 154. Kuma Manzon Allah (s.a.w.a) ya yi gargadi game da wannan hadarin inda ya ce: "Kada dai in samu dayanku, ya kishingida gadon bayansa a kan karaga yana hutawa, sai a zo masa da tambaya kan wani lamari daga cikin lamurrana da na riga na yi maku bayaninsa, amma sai ya ce: ban sani ba, ba mu ga wannan a cikin littafin Allah wanda muke bi ba".¹

Sai dai makiya Allah Ta'ala kuma mabiya shaidan sun sani sarai cewa wannan Qur'anin shi ne garkuwar wannan al'ummar kuma mai ba ta kariya daga rushewa da sakin hanya, kuma Ahlul Baiti (as) su ne masu tsayuwa da shi, don haka sai suka kitsa yadda za su nesanta su daga mutane, don haka sai al'umma ta wayi gari ta rasa garkuwa da makiyayi da mai ba ta kariya. Har al'umma ta wayi gari ta zama sassaukar ganima a hannun makiya da masu jiran ganinta cikin mummunan hali.

Duba ka ga yadda a sakamakon 'yar kankanuwar shubuha sai al'umma ta kama makyarkyata, tana rushewa sakamakon 'yar fitina kyas, tana faduwa saboda 'yar jarabawa 'yar karama ((wannan kuma shi ne mafi girman gibin da aka yi wa ilimin Qur'ani, da toshe kafar yin tunani ko tunatarwar da za su iya wani tasiri, kuma daga cikin abin da yake shaida samuwar wannan matsalar shi ne karancin samun hadisan da za a ce an rawaito daga Imamai (as), idan ka yi tunani a kan abin da ilimin hadisi a zamanin kalifofi yake dauke da su na matsayai da karamomi da kuma halin da mutane suka kasance a ciki na kwadayi mai tsanani na karbar hadisan sannan ka

¹Al-Mizan Fi Tafsiril Qur'an: mujalladi na 3, a bangaren bahasin ruwayoyi na aya ta 28-32 cikin suratul Aali Imran, Ahmad, Abu Dawud, Tirmizi, Bn Maja, Bn Hibban da saurasu su ne suka ruwaito shi, wadannan duk cikarsu maruwaitan suna daga bangaren 'yan uwa ahlul Sunnah ne.

lissafa abin da aka nakalto daga cikinsa daga Ali (as), Hasan da Husain (as) musamman ma abin da aka nakalto wanda ya shafi tafsirin Qur'ani da ka ga abin mamaki: Domin sahabbai ba su nakalto wani abin ambato daga Ali (as) ba, amma su tabi'ai abin da suka nakalto daga gare shi – idan dai lissafawa za a yi – ba za su wuce ruwayoyi dari ba a gabaki dayan tafsirin Qur'ani, shi ma Hasan (as) dan abin da aka nakalto daga gare shi ba ya wuce goma, shi kuma Husain (as) babu wani abu da za a ce ga shi an nakalto daga gare shi, amma wasunsu sun gama tattara ruwayoyi na tafsiri har guda dubu goma sha bakwai (Suyudi ya ambaci wannan a cikin Al-Itqan) wadanda hadisai ne da suka zo ta bangaren ahlul Sunnah su kadai, kuma za ka samu kwatankwacin wannan a ruwayoyin fikihu)).¹

Me ya fi wannan zama asara ga Qur'ani kamar irin nisanta Ahlul Baiti (as) da aka yi daga taka rawarsu da sauke nauyin da ke kansu, alhali Allah Ta'ala ya zabe su domin su yi hakan!

1- Bacewar da yawa daga cikin ilimummuka na hakika wadanda babu wani wanda zai iya fahimtarsu daga Littafi sai su kawai (as).

2- Ja da bayan da Qur'ani ya yi wajen taka tasa rawar domin gyaran zukata da al'umma, domin shi da iyalan gidan Annabta ma'aunai ne guda biyu da ba su rabuwa, kuma ba zai yiwu ya zama ya tsayu da ayyukansa ba dole sai da su.

3- Fadawar da Qur'ani ya yi ya zama abin farauta a hannun masu wasa da shi da masu biyewa son zukatansu da bukatun kashin kai, kai har da ma makiya kuma, ta yadda za ka ga kowanne daga cikinsu yana samarwa kansa dalili na akidarsa daga Littafin Allah. Hatta Kawarijawa sun kasance suna kafa dalili da Qur'ani kamar yadda yayin da wani hukunci ya shiga tsakaninsu da ibn Abbas, sai Ali (as) ya hane shi da kafa hujja da Qur'ani, domin shi Qur'ani (yana daukar fuskoki biyu).² Ma'anoninsa na hakika suka zama abin layya wadanda ake masu tawiloli, kuma Qur'ani din da kansa ya yi gargadi a kan hakan: “To amma wadanda suke a cikin zukatansu akwai karkata, sai su dinga bin abin da yake da kama da juna daga gare shi, domin neman yin fitina da tawilinsa”, sai da amsar a fili take, kuma Qur'ani ya bayar da ita a gaba cewa: “Kuma babu wanda ya san tawilinsa face Allah da kuma matabbata a cikin

¹Al-Mizan Fi Tafsiril Qur'an: mujalladi na 5, a bangaren bahasin tarihi a karkashin aya ta 15-19 a cikin suratul Ma'ida.

²Biharul Anwar: 2/245.

ilimi”, Aali Imran: 7. Mafi bayyanar misdakin matabbata a cikin ilimi su ne Ahlul Baiti (as).

4- Tarwatsewar al’umma, rugurgujewarsu da yamutsewarsu sakamakon gujewa masu ba su kariya kuma masu tattarasu wato Qur’ani da Ahlul Baiti kamar yadda tafsirin Manzon Allah (s.a.w.a) ga wannan ayar ya nuna a cikin fadinsa Ta’ala: “Kuma ku yi riko da igiyar Allah gabaki daya kuma kada ku rarraba”, Aali Imran: 103. Sai Annabi (s.a.w.a) ya ce: Su ne Littafin Allah da iyalan gidan Annabta. Kuma lallai Sayyida Fatima Al-Zahra (as) game da wannan kiyayewar a cikin hudubarta a cikin masallacin Manzon Allah (s.a.w.a) ta ce: Allah ya sanya Imamancinmu nizami da tsari domin al’umma”.

Ai da wannan din ne al’marin al’umma zai tsayu ya kafu, a saboda haka ne nisantarsu ga Ahlul Baiti ta haifar masu da fadawa hannun mabarnata masu salladuwa a kansu, masu bautar soyace-soyacen rayukansu, wadanda suka yi amfani da wannan damar ta watsar da Qur’ani da twagwayensa da aka yi suka hallakar da komai hatta shuka da ‘ya’yan dabbobi ba su bari ba. Kuma ya kasance daga cikin (wa’azin wadannan mabarnatan) da masu tarayya da su a cikin barna cikin irin wadanda suke halatta masu wadannan munanan ayyukan nasu, kamar fadinsa Ta’ala: “Ku yi da’a ga Allah, kuma ku yi da’a ga Manzonsa da majibinta al’amari daga cikinku” Nisa’i: 59. To amma sai suka sanya kafiran fasikai a matsayin majibinta al’amari ga al’amurran musulmai.

WASICI DA YIN HADDAR QUR'ANI

Kada ikirarin wadancan mutanen ya rudar da ku cewa su ne masu lazimtar Qur’ani fiye da mu. Ku haddace Qur’ani domin shi ahalin haka din ne, tare da yin aiki da shi, ku zama kamar yadda Amirul Muminina (as) ya yi wasicci a kai a gab da shahadarsa: “Na gama ku da Allah! Na gama ku da Allah! Game da Qur’ani kada ku bari waninku ya shiga gabanku a wajen yin aiki da shi”. A cikin wasiyyar Annabi

¹Kashful Gumma: 2/110.

²Kuma na kara nanata wannan lamari domin ana yaudarar da yawa daga wawayen mutane da aka yi ta wannan hanyar na cewa sun fi mu lazimtar Qur’ani, har suka kai sun fara yarda da gaskata su ta hanyar kin yin imani da duk wani abu sai idan an samu dalilinsa daga Qur’ani suna wurgar da kowane dalili da aka samu daga sunna.

³Biharul Anwar: 42/256.

(s.a.w.a) ga Amirul Muminina (as) ga yin aiki da hadisai arba'in ya ce: "Kuma ka yawaita da yin aiki da abin da ke cikinsa".¹

Qur'ani Shi Ne Hanyar Isa Ga Sanin Allah Tabaraka Wa Ta'ala

Duk wanda ya nufi Allah Subhanahu kuma yake neman isa gare shi, kamar yadda ya zo cewa farkon addini saninsa Ta'ala, to ya lizimci Qur'ani domin (Lallai Allah ya yi tajalli ga bayinsa a cikin zancensa, sai dai ba su gani).² Kamar yadda aka rawaito daga Imam Sadik (as): Duk wanda yake son ya gyara zuciyarsa ya tsarkake ta da taskace ta daga dukkan cututtuka to ya lizimci Qur'ani, haka nan wanda yake son gyara al'ummarsa da tsayuwar lamurranta cikin aminci da dacewa da natsuwa, to ya lizimci Qur'ani domin shi ne dalili na dukkan shiriya mai shiryatarwa ga dukkan alheri da gyara.

Wani abin al'ajabi shi ne cewa da zarar wani inji ya lalace, kai tsaye za ka tafi gurin masanan wannan injin domin su gyara maka, domin su masu gyaran nan suna da masaniya ciki da bai a kansa, kuma da rashin lafiya za ta same ka – Allah ya tsare – za ka tafi wajen kwararren likita domin ya duba ka ya ba ka magani, amma kuma lokacin da kake son ka gyara zuciyar dan adam wacce ke dauke da cakudaddun boyayyun sirruka hatta ga mamallakinta ballantana kuma waninsa, ko yayin da kake son kawo wa mutane wani tsari wanda zai dauki nauyin daidaita masu rayuwarsu da ci gabansu, kwatsam sai ka fara neman kamun kafa a wajen shi dai ainahin mutum wanda yake gajiyayye, nakasasshe kuma rarrauna. Ba za ka tafi wajen wanda ya samar da shi mutum din, ya halittashi, ya saita halittarsa kuma ya san sirrin zuciyarsa ciki da bai dinta ba.

Kuma lallai tajriba mai girma ta Manzon Allah (s.a.w.a) ta gaskata wannan – wato rawar da Qur'ani ya taka wajen gyaran zukata da zamantakewar al'umma – wanda da a ce za a dan kwatanta kadan tsakanin al'ummar kafin zuwan musulunci da al'ummar bayan zuwansa da an ga irin babban canjin da ya faru ga wadannan jahilan mutanen wadanda suke a warwatse, suna rayuwa cikin munanan dabi'u, dabi'un da suke a tarwatse a tsakaninsu har suna alfahari da munanan ayyuka da ababen ki, amma suka canza zuwa wata al'umma mai wayewa da ci gaba, mai karamci, ma'abociyar tsari da nizami, abin da kafin wannan lokaci ba a samu wata al'umma wacce ba ta san Allah ba, ta ga makamancin irin wannan canjin,

¹Al-Khisal: Abwabul Arba'in, hadisi na 19.

²Awalil Li'ali: 4/116.

musamman ma irin gyaran da aka samu a dan kankanin lokaci, wanda kuma duk albarkacin samuwar wannan Littafin mai girma ne da wadanda suke dauke da shi masu girma.

Bukatarmu Ta A Sake Raya Qur'ani

Muna da bukata ta sake dawo da tasirin Qur'ani a cikin rayuwar musulmi, da fitar da shi a cikin wannan marrar da ya samu kansa a ciki, ta yadda samuwarsa ta takaitu kawai a cikin tarurrukan ta'aziyya da zaman gaisuwar mamatanmu da wuraren wa'azi.

Alhali ya zo a cikin wasu kalmomi cewa: “Karshen wannan al'umma ba zai gyaru ba sai da abin da ya gyara na farkonta”. Kuma lallai al'ummar farko sun gyaru ne ta hanyar Qur'ani, don haka idan al'umma tana bukatar ta taimaka ta inganta rayuwarta sannan ta koma zuwa ga daukakarta to sai ta koma wa Qur'ani. An samu daga Mikdad (r.a) daga Manzon Allah (s.a.w.a) a cikin wani hadisi ya ce: “Idan fitintinu suka rikirkice maku, kamar wani yankin dare mai tsananin duhu, to na hore ku da ku kama Qur'ani, domin shi waraka ne mai warkarwa, mai tattaunawa ne da gaskiya, duk wanda ya sanya shi a gaba gare shi zai jagoran ce shi zuwa aljanna, wanda duk ya saka shi a bayansa sai iza keyarsa zuwa wuta, domin shi dalili ne da yake nuni a kan alheri”¹. Amirul Muminina (as) a cikin wata hudubarsa ya ce: “Ku sani lallai wannan Qur'ani mai nasiha ne wanda ba ya algushu, mai shiryarwar da ba ya batarwa, mai bayar da labarin da ba ya karya, babu wanda zai zauna da Qur'ani sai ya karu da shi ko ya ragu; karuwa a cikin shiriya, ita kuma raguwa daga makanta, ku sani babu talauci ga wanda yake tare da Qur'ani, kamar yadda babu arziki da shiriya ga wanda ya juya wa Qur'ani baya, don haka ku nemi waraka daga gare shi na cutukanku kuma ku nemi taimakonsa domin a cikinsa akwai waraka na mafi girman cuta (cutuka kau mafi girma) su ne kafirci, munafurci da bata, saboda haka ku roki Allah don alfarmar Qur'ani ku karkata zuwa gare shi da kaunarsa, kada ku tambayi ababen halitta da shi domin bayi ba su karkata ga Allah da wani abu kamarsa ba. Ku sani cewa shi waraka ne mai warkarwa, mai jayayyane da gaskiya, kuma lallai duk wanda Qur'ani ya ceta a ranar kiyama, to ta gaskata a kansa, domin mai kira zai yi kira a ranar kiyama: “Ku saurara! Duk wani manomi an jarabce shi game da nomansa da ayyukansa da ya aikata in banda ayyukansa da suka dace da koyarwar Qur'ani, don haka ku zamo cikin wadanda suke aiki da koyarwarsa, masu

¹Al-Kafi: 2/299.

biyayya gare shi, ku nemi sanin Allah ta hanyarsa, ku yi wa kawukanku nasiha da shi, ku tuhumci kawukanku idan suka sabawa ra'ayin Qur'ani da soyace-soyacen rayukanku marasa kyau”¹.

Muhimmantarwar Annabi (S.A.W.A) Da Ahlul Baiti (As) Ga Qur'ani

Muhimmantarwar Annabi (s.a.w.a) da Ahlul Baiti (as) ga Qur'ani ta kai kololuwa matuka gaya, akwai ruwaya ma da aka samo daga Imam Sajjad (as) yana cewa: “Da mutanen gabas da yamma za su mutu ba zan taba yin ko gezau ba matukar Qur'ani yana tare da ni”².

Lallai an umarci Manzon Allah (s.a.w.a) da yin tilawar Qur'ani: “Kuma ka kyautata tilawar Qur'ani, daki-daki” Muzzammil: 4. Kuma Allah tabaraka wa Ta'ala ya sake umartarsa da ya lizimci sallatar sallolin nafila na dare domin ya samu shiri na musamman na isar da saqon musulunci inda Allah Ta'ala din ya ce: “Lallai ne mu, za mu jefa maka magana mai nauyi. Lallai ne tashin tsakar dare yana haifar da tsananin natsuwa, kuma mafi daidaituwa ga magana” Muzzammil 5-6. Manzon Allah (s.a.w.a) bai wadatu kawai da karanta shi ba, a'a yana neman Abdullah ibn Mas'ud da ya karanta masa, har ma yakan nemi uzuri a wajen Manzon Allah (s.a.w.a) yana mai fadin: Kai fa aka saukarwa da shi ya Rasulallah amma kuma kana neman ka ji shi daga wajena? To sai Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce masa: Ina son in ji shi daga gare ka. To sai Abdullah ya karanta, sai idanun Manzon Allah (s.a.w.a) su cika da kwalla”. Hakan da yake yi yana bukatar dukkan sasannin jikinsa su samu sakina da ainahin shi Qur'anin, tun daga idanuwansa, kunnuwansa, zuciyarsa zuwa harshensa, kuma yasan cewa kowace gabar jiki tana da hanyar da take samun masaniya to sai ya kwadaici – tare da cewa shi ne mafi kamalar halittu – kowadanne sassan jikin nasa su isa ga kamala. Akwai wani hadisi da ya zo wanda ma'anarsa tana cewa ne duk wanda ya rasa ji - (ji na daya daga cikin gabbai guda biyar) – to hakika ya rasa ilimi, to sai ya so ya amfana da ilimummukan Qur'ani ta hanyar gabaki dayan gabban jikinsa. A dalili da haka ne ma ya zo cewa mustahabbi ne a karanta Qur'ani da sauti mai dadin ji.

¹Nahajul Balaga, Sharhin Muhammad Abduh, 1/347, huduba ta 177, wacce farkonta ya fara da: {Ku amfanar da kawukanku da bayan Allah, kuma ku wa'aztu da wa'azinsa}.

²Al-Kafi: 2/602.

Wannan ban da abin da ya zo game da falala da ladar sauraren karatun Qur'ani da duba ga shafukansa a yayin karantawa koda kuwa ya haddace abin da yake karantawa din, kuma koda a sallah ne, bayanin da da sannu zai zo da izinin Allah Ta'ala a cikin tarin hadisai masu zuwa nan gaba.

Kuma yanayin mu'amalar Manzon Allah (s.a.w.a) da Qur'ani ta kasance yakan karanta wa sahabbansa, wata rana ya karanta masu suratul Rahman suka zauna suna saurare, sai (s.a.w.a) ya ce: Hakika na karantata ga aljannu, to kuma sun kasance sun fi ku kyautata saurare, sai suka ce ya Manzon Allah (s.a.w.a) ya aka yi haka? Sai ya ce: Sun kasance duk lokacin da na karanta: "To saboda wadanne daga ni'imomin Ubangijinku kuke karyatawa"? Sai sukan ce: Babu wani abu daga ni'imomin Ubangijinmu da muke karyatawa. Idan kuma ya karanta fadin Allah Ta'ala: "Ashe wannan (wanda ya yi irin wannan halitta) bai zama mai iko a kan rayar da matattu ba". Manzon Allah (s.a.w.a) yakan ce: Haka yake tsarki ya tabbata a gare ka ya Allah, domin ya kasance yana ji kai tsaye daga wajen Allah Tabaraka wa Ta'ala ba da shamaki ba. Da sannu zai zo daga Imam Kazim (as) ya kasance yana karantawa kai ka ce yana yiwa wani mutum magana ne. Manzon Allah (s.a.w.a) ya karanta surar Zumar ga wani matashi mai tsarkakakkiyar zuciya, mai tsarkin makwanci a lokacin da ya isa ga fadin Allah Ta'ala: "Kuma aka kora wadanda suka kafirta zuwa jahannama, jama'a-jama'a", Zumar: 71. Da fadinsa Ta'ala: "Kuma aka kora wadanda suka bi Ubangijinsu da takawa zuwa aljanna jama'a-jama'a", Zumar: 73. Sai matashin nan ya yi wata kara, kara mai motsa rai, sai Manzon Allah (s.a.w.a) ya karanta surar Hal ata alal insani hinun minal dahari (Lallai ne wata mudda ta zamani ta zo a kan mutum (a yayin da) bai kasance komai abin ambato ba). Ta sauka ne a gare shi a lokacin da yake tare da wani mutum bakar fata, amma a lokacin da ya isa ga ayoyin da suke siffanta aljanna sai ya numfasa numfasawa kawai sai ransa ya fice, sai Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: "Ran abokinku ya fita saboda kwadayinsa ga aljanna, irin wadannan ayar Qur'ani ta siffanta su da: "Wadanda muka baiwa Littafi suna karatunsa hakikanin karatunsa, wadannan su ne ke yin imani da shi (Qur'anin), kuma wanda ya kafirta da shi, to wadannan su ne masu asara" Bakara: 121.

Dalilan Da Suke Sa Wa A Girmama Qur'ani

Hakika bayanin da suka gabata suna bayyana irin muhimmancin da Qur'ani yake da shi a sarari, zan takaita su tare da fito da wasu sababbin nukudodin da ba mu ji su daga ayoyi masu girma da madaukakan hadisai ba:

1- Lallai Qur'ani babban magani ne mai warkar da dukkanin cututtuka, tun daga cututtukan zukata da rayukan 'yan Adam, da na rayuwarsu ta zamantakewa kai har ma da na gabban jikinsu baki daya, kamar yadda zai zo nan gaba cikin madaukakan hadisai.

2- Rashin gimsuwa da shi da kuma neman isa ga kamala ta har abada a duniya da lahira – wanda hakan shi ne hadafi mafi daukaka kuma makura – da shiryuwa da shiryarsa tare da riko da hanyarsa, kuma shi Qur'ani abu ne mai kara wa mutum daukaka da isa ga kamala, domin duk lokacin da amfanuwar mutum da shi ta karu to yana kara samun cikas kamala ne.

3- Lallai duk wanda ya girmama Qur'ani to ya yi koyi da Manzon Allah (s.a.w.a) da Ahlul Baitinsa masu girma (as), kamar yadda Allah Ta'ala ya umarce mu da mu yi: “Lallai abin koyi mai kyau ya kasance gare ku daga Manzon Allah, ga wanda ya kasance yana fatan samun rahamar Allah da ranar lahira, kuma ya ambaci Allah da yawa” Ahzab: 21.

4- Lallai Qur'ani sako ne na cikakken hakikanin masoyi, a al'adar mutum kuwa ba ya gajiyawa da karanta sakon hakikanin masoyinsa, da kwadayin duba ga sakon, da dogon nazari dangane da ma'anonin da sakon ya kunsu, shi kuwa Allah Ta'ala shi ne masoyi na hakika wanda babu kamarsa, domin shi so; ko dai ya kasance saboda kamala da kyautar wanda ake so din, to kuma dukkan siffon kamala da kyawawan sunaye sun tattara ga Allah Ta'ala; ko kuma ya kasance saboda gangarowar wani alheri da kyauta daga gare shi, shi kuwa Allah shi ne mai ni'imtawa mai yin falala da kyautar da ba ta da iyaka har ga wanda bai cancanta ba kuma har ga bayinsa masu sabo; Allah yana cewa: “Kuma koda za ku nemi kidaya ni'imar Allah, ba za ku iya kididdige ta ba” Nahl: 18. Haka lamarin yake. Kuma a irin wannan ma'anar ne ya zo a ruwaya daga Imam Sadik (as) cewa ya ce: “Qur'ani alkawarin Allah ne ga bayinsa, don haka ya kamata ga bawa musulmi ya yi duba ga wannan alkawari ya kuma karanta daga gare shi aya hamsin a kowace rana”.

5- Akwai sakamako mai girma da lada mai tarin yawa wadanda ba su da iyaka da ake bai wa makarancin Qur'ani da mai yin tadabburi a cikin ayoyinsa, nan gaba za mu karanta hadisai da izinin Allah Ta'ala.

6- Shi Qur'ani kasantuwarsha Littafi ne mai ruhi, kuma mai wanzuwa har abada a kowane zamani da guri, a saboda haka abubuwan da ya magance a baya ba su takaita da wani zamani banda wani ba, a saboda haka ne ake da izinin amfana da Qur'ani domin magance sababbin abubuwa masu aukuwa, da sannu za mu bijiro da dama daga cikinsu a cikin bahasosin da za su zo a matsayin wata fikira wadda za mu kwatanta tsakanin zamanin jahiliyyar farko da jahiliyyar yanzu, kuma a game da wannan ma'anar akwai ruwaya daga Haris Al-A'awar inda ya ce: "Na shiga masallaci, sai na tarar da mutane suna ta maganganu na izgili ga hadisai, sai na wuce gurin Ali (as) na ce: Ba ka ga mutane suna ta izgili da hadisai a cikin masallaci ba? Sai ya ce: Tabbas sun aikata hakan? Sai na ce: Eh, sai ya ce: Ka sani cewa na ji Manzon Allah (s.a.w.a) yana cewa: Fitina za ta auku, sai na ce: Mece ce mafita daga gare ta? Sai ya ce: Littafin Allah, a cikin Littafin Allah akwai labarin wadanda suka gabace ku, da labarin wadanda za su zo daga bayanku da hukuncin da ke a tsakaninku. Littafin Allah mai rarrabewa ne babu wasa a cikinsa, shi ne wanda idan wani ya barshi bisa jabberanci Allah zai karairaya shi, wanda kuma ya nemi shiriya daga waninsa Allah zai batar da shi, shi igiyar Allah ce mikakkiya kuma ambaton Allah ne mai hikima sannan shi hanya ce mikakkiya..."`.

7- Koyon sanin ma'arifa, ilimoma da asrarai wadanda aka kunsu a cikinsa, ta yadda misali kamar Amirul Muminina (as) wanda Abdullah ibn Abbas hibrul Umma kuma daya daga cikin masu tafsirin Qur'ani yake siffanta iliminsa da cewa: Idan aka kwatanta iliminsa da na dukkan sahabban Manzon Allah (s.a.w.a) da ilimin Ali (as) to kamar kwatankwacin digo ne a teku. Ina cewa misalin Ali (as) a iliminsa (An ce da shi: Shin akwai wani abu na daga ilimin wahayi a wajenku? Sai ya ce: A'a ina rantsuwa da wanda ya halicci komai da komai sai idan Allah ya bai wa bawa fahimta cikin Littafinsa"`.

A cikin Littafin nan akwai akidodi na gaskiya, kyawawan halaye madaukaka, shari'oi masu cike da hikima, nukudodi masu gayar hikima da balaga da kyakkyawan zance wanda ya dace da dukkan bukatu, kuma a cikinsa akwai sirrorin halitta, abubuwan ban mamaki na halittu, da a can cikin jikin mutum, a sasanni da dabi'a, a cikinsa akwai abin da hankulan masu bincike bai iya ganowa ba. Wannan kuma ba yana nufin wannan Littafi ne na physics ko kimiyya ko falaki ko ilimin likitanci ta

¹Sunanul Darami: 2/435, Kitabu Fada'ilil Qur'an, da irin hadisin a cikin kebantattun littafai; (littafan shi'a).

²An ambace shi a cikin Al-Mizan wanda ya zo a cikin wasu littafan; mujalladi na 3, a karkashin tafsirin aya ta 7-9 cikin suratu Aali Imran.

yadda har za a iya bijiro masa da kurakuransu da gazawarsu ba, a'a shi wani Littafi ne na shiriya da gyara yana dorawa kowane bangare wazifarsa domin ya cimma hadafinsa na shiryarwa. Kuma wadannan ilimimmukan gabaki dayansu suna afkuwa cikin wannan hadafin sai ya dauki abin da ya sauwaka na tabbatuwar hadafinsa.

8- Kubuta da tsira daga korafin da Qur'ani zai kai idan aka kaurace masa, kamar yadda ya zo a hadisin da ya gabata (abubuwa guda uku za su kai korafi....) kuma korafin da Qur'ani zai kai a wurin Allah Ta'ala, to ba a mayar masa da shi, kamar yadda ya zo a hadisi a yayin siffanta shi da cewa: "Mai jayayya ne da gaskiya" ai cewa shi jayayyarsa a kan gaskiya take, kuma shi za a baiwa gaskiyar, kuma abin da yake karfafa wannan da'awar shi ne ainahin korafin da Manzon Allah (s.a.w.a) ya yi wanda Qur'ani ya ambata: "Ya Ubangijina! Lallai jama'ata sun riki wannan Qur'anin abin kauracewa" Furqan: 30.

9- Samun tsira ta hanyar ceton Qur'ani, kamar yadda hadisi ya siffanta shi da cewa: Shi Qur'ani a kan kansa shi ceto ne kuma mai yin ceto (wato waraka ne mai warkarwa), a cikin siffantawar da hadisi ya yi masa yana cewa: "Qur'ani zai kasance mai bayar da kariya ga makarancinsa – wato zai zama wani mai katangewa kuma mai gadin makarancinsa daga wahalhalu da tsanani – a ranar kiyama. Zai ce: Ya Ubangiji dukkan wani ma'aikaci an ba shi ladar aikinsa, banda wanda ya yi aiki da ni, to ina rokonka ka ba shi mafi girman karamcinka. Ya ce: Sai Allah mabuwayi da daukaka ya tufatar da shi wasu tufafi na musamman na aljanna sannan a dora masa wani kambu a kansa na karamci, sannan sai ya ce: Shin mun gamsar da kai game da lamarinsa? Sai Qur'ani ya ce: Ya Ubangiji lallai na yi fatan a yi masa fiye da haka, sai ya ce: To sai a ba shi aminci a damarsa da dawwama a hagnansa sannan sai ya shiga aljanna ana mai ce masa: Karanta (aya daga cikin ayoyi) darajarka da daukakarka su kara dagawa sama. Sannan sai a ce wa Qur'ani shin mun gamsar da kai game da shi? Sai Qur'ani ya ce: Eh na gamsu.'

Da wadansu fa'idodin masu yawa. Duba ka ga yadda wasu fa'idodin ba su takaita ga musulmai kawai ba, shi ya sa za ka ga irin yadda mufakkirai, masana da jagorori suke rige-rigen riko da Qur'anin nan koda ba su kasance musulmai ba.

Zuwa nan dan abin da na kawo na karfafar gwiwa zai iya wadatarwa ga mutum ya kama hanya, ya motsa, sannan kuma ya yunkura wajen ganin ya rungumi

wannan Littafi mai karamci ya girmama shi ta yadda zai wayi gari ya cakude da jinin jikinsa da tsokarsa. Don haka ni yanzu a nan ina mai lizimta`maku cewa duk wanda yake ganin ina da wani matsayi a wajensa shin matsayin nan na akhlak ne ko na shari'a to ya dinga saukar Qur'ani mafi karanci sau biyu a shekara. Wannan kau ba wani abu ne mai yawa ba musamman idan muka kalli watan Ramadan wanda a cikinsa kadai ma mutum zai iya yin sauka daya da rabi ta Qur'ani ko ma fiye.

Amma mafi muhimmanci na daga abin da na ambata na karfafar gwiwa su ne abubuwan da aka rawaito daga madaukakan hadisai wadanda na zabo maku wasu daga cikinsu adadinsu zai dan wuce arba'in wanda yake wata Sunnah ce mai gudana a tsakanin malamai magabata mutanen kwari, wadanda suka wallafa da yawa daga cikin littafai masu suna (Al-arba'una Hadisa – wato Hadisai Arba'in) a fagage daban-daban na ma'arifa da ilimi, ina fatan su zamanto kuma ni ma na zamanto tare da su cikin masu aiki kuma ma'abota wannan madaukakin hadisi, wanda a cikinsa Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: "Wanda ya haddace daga gare ni daga cikin al'ummata hadisi arba'in a cikin al'amarin addininsa yana neman yardar Allah da wannan da kuma ranara lahira, Allah zai tashe shi a ranar kiyama faqihi malami".¹

Qur'ani Yana Siffanta Kansa Da Kansa

Sai dai mafi muhimmanci daga wannan shi ne in karanto maku wani sashe na ayoyi wadanda Qur'ani mai girma da kansa ya siffanta kansa da su domin mu kara saninsa, domin cewa na san wancan cewa shi magana ce ta mafi alherin masu yin magana. Ta hanyar wadannan ayoyin za ka san girma da jalalar wannan Littafin da daukar alamominsa da albarkarsa:

- 1- "Wannan bayani ne ga mutane, kuma shiryuwa ce da wa'azi ga masu takawa" Aali Imran: 138.
- 2- "Lallai ne mu, mun saukar zuwa gare ka, Littafi da gaskia, domin ka yi hukunci a tsakanin mutane" Nisa'i: 105.
- 3- "Ya ku mutane! Hakika wani dalili daga Ubangijinku ya zo maku, kuma mun saukar da wani haske bayyananne zuwa gare ku. To amma wadanda suka yi imani da Allah kuma suka yi riko da shi, to zai shigar da su cikin wata rahama daga

¹Wannan lizimtawar ta karfafi da yawa wadanda suka ta shi tsaye wajen aiwatar da ita, da fatan Allah ya yi masu kyakkyawan sakamakon da yake yi wa masu kyautatawa.

²Al-Khisal: 2/542, babin (Al-Arba'un).

gare shi da wata falala, kuma ya shiryar da su zuwa gare shi ga tafarki madaidaici” Nisa’i: 174-175.

4- “Hakika wani haske da wani Littafi mai bayyanarwa ya zo maku daga Allah. Allah yana shiryarwa da shi duk wanda ya bi yardarsa zuwa ga hanyoyin aminci, kuma yana fitar da su daga duffai zuwa ga haske da izininsa. Kuma yana shiryar da su zuwa ga hanya madaidaiciya” Ma’ida: 15-16.

5- “Kuma da lallai su, sun tsayar da Attaura da Linjila da abin da aka saukar zuwa gare su daga Ubangijinsu, hakika da sun ci daga samansu da kuma karkashin kafafunsu” Ma’ida: 66.

6- “Ka ce: Ya ku mutanen Littafi! Ba ku zama a kan komai ba, har sai in kun tsayar da Attaura da Linjila da abin da aka saukar zuwa gare ku daga Ubangijinku” Ma’ida: 68.

7- “Ba mu bar komai daga cikin Littafi ba (babu wani abu wanda ya yi saura da ba mu kawo ba a Littafi” An’am: 38.

8- “Kuma wannan Littafi ne, mun saukar da shi mai albarka ne” An’am 92.

9- “Kuma idan an karanta Qur’ani, sai ku saurara daga gare shi ku kuma yi shiru, domin a yi maku rahama” A’araf: 204.

10- “Ya ku mutane! Lallai wa’azi ya zo maku daga Ubangijinku, da waraka ga abin da yake a cikin kiraza da shiriya da rahama ga mumina” Yunus: 57.

11- “Lallai ne wannan Qur’ani yana shiryarwa ga halayen da suke mafi daidaita kuma yana bayar da bushara ga mumina wadanda suke aikata ayyuka na kwarai” Isra’i: 9.

12- “Allah ya sassaukar da mafi kyawon labari, Littafin da (ayoyinsa) mutashabihai (wato masu kama da juna) ne, wanda ake maimaita karatunsa, fatun wadanda suke tsoron Ubangijinsu suna karkarwa saboda shi, sannan fatunsu da zukatansu suna yin laushi saboda ambaton Allah, waccan ita ce shiryarwar Allah, yana shiryar da wanda yake so da ita, kuma wanda Allah ya batar, to ba shi da wani mai shiryarwa” Zumar: 23.

13- “Kuma lallai shi hakika littafi ne mabuwayi. Barna ba ta je masa daga gaba gare shi, kuma ba ta je masa daga baya gare shi. Saukarwa ce daga mai hikima, abin gidiya” Fussilat: 41-42.

- 14- “Allah shi ne wanda ya saukar da Littafi da gaskiya da sikeli” Shura: 17.
- 15- “Kuma lallai ne shi a cikin uwar Littafi (Lauhu Mahfuz) a wurinmu, hakika madaukaki ne, mai hikima” Zukhruf: 4.
- 16- “Kuma wanda ya makanta daga barin hukuncin mai rahama, to za mu lullube shi da shaidan, wato shi a gare shi aboki ne makusanci” Zukhruf: 36.
- 17- “A saboda haka ka yi riko da ga abin da aka yi wahayi da shi zuwa gare ka. Lallai ne kai, kana a kan hanya madaidaiciya. Kuma lallai ne shi Ambato ne gare ka da ga jama’arka, kuma da sannu za a tambaye ku (game da shi)” Zukhruf: 43-44.
- 18- “Wannan (Qur'anin) ga mutane wani dalili ne na samun basira da shiriyar da rahama, (amma) ga mutanen da suke da yakini” Jasiya: 20.
- 19- “Shin to, ba za su yi tadabburi a cikin Qur'ani ba, ko kuwa a kan zukatansu akwai kulli ne”? Muhammad: 24.
- 20- “Qaf, ina rantsuwa da Qur'ani mai girma (cewa kai Manzon Allah ne)” Qaf: 1.
- 21- “Kuma lallai ne hakika mun saukake Qur'ani domin tunawa, shin ko akwai mai tunawa”? Qamar: 40.
- 22- “Lallai ne shi (wannan Littafin), hakika abin karantawa ne mai daraja. A cikin wani Littafi (Lauhul Mahfuz) tsararre. Babu mai shafa shi, face wadanda aka tsarkake” Waqi’a: 77-79.
- 23- “Shin lokaci bai yi ba ga wadanda suka yi imani zukatansu su yi tawali’u ga ambaton Allah da abin da ya sauka na gaskiya ba? Kada su kasance kamar wadanda aka baiwa Littafi gabanin haka, sai zamani ya yi tsawo a kansu, saboda haka zukatansu suka kekashe, kuma da yawa daga cikinsu fasikai ne” Hadid: 16.
- 24- “Da mun saukar da wannan Qur'ani a kan dutse, da lallai kaga dutsen yana mai tawali’u, mai tsattsagewa saboda tsoron Allah, kuma wadancan misalan muna bayyana su ne ga mutane, da fatan za su yi tafakkuri” Hashr: 21.
- 25- “Kuma ka kyautata karanta Qur'ani daki daki. Lallai ne mu za mu jefa maka magana mai nauyi” Muzzammil: 4-5.
- 26- “Aaha! Shi Qur'ani ne mai girma. A cikin Lauhil Mahfuz (wanda aka taskace)” Buruj: 21-22.

27- “Lallai ne shi (Qur'ani), hakika magana ce mai rarrabe gaskiya daga karya. Kuma shi, ba rarraunan zance ba ne” Dariq: 13-14.

28- “Godiya ta tabbata ga Allah wanda ya saukar da Littafi a kan bawansa kuma bai sanya karkata ba a gare shi. Madaidaici, domin ya yi gargadi da azaba mai tsanani daga gare shi, kuma ya yi bushara ga mumintai wadanda suke aikata ayyuka na kwari” Kahfi: 1-2.

29- “Kuma mun sassaukar da Littafi a kanka, domin yin bayani ga dukkan komai da shiriyar da rahama da bushara ga masu mika wuya (musulmai)” Nahl: 89.

30- Kuma wanda duk ya bijire daga ambatona, to hakika rayuwa mai kunci ta tabbata gare shi, kuma za mu tayar da shi a ranar kiyama yana makaho” Da ha: 124.

Wadanda wasu ne daga cikin siffofin da Qur'ani yake siffantuwa da su da kyawawan natijojji; domin shi Littafi ne mai albarka, mai girma, mai karamci kuma madaukaki. Shi bayani ne, kuma shiriyar ce da wa'azi da rahama da waraka da ambato da haske ya sauka da gaskiya domin ya yi hukunci a tsakanin mutane, kuma ya saka mumintai a cikin rahamar Allah da falalarsa ya kuma shiryar da su a kan hanya madaidaiciya, kuma shi madaukaki ne mai hikima, kuma shi wani dalili ne na samun basira ga mutane, kuma zance ne mai nauyi mai rarrabewa sannan kuma shi ba rarraunan zance ba ne, a saboda haka – ai wato hakikokinsa wadanda suka sanya lafuzzan nan nasa suka zama wani mazubi gare su, wadanda kamar wani misali ne domin kusanto da wadannan hakikokin da ma'anoni masu zurfi ga tunani – yake a cikin Littafi Maknun (tsararre) Lauhul Mahfuz babu mai shafarsa kuma babu wanda zai iya isa ga fahimtar hakikaninsa ciki da bai dinsa sai wadanda aka tsarkake daga barin zunubai, sabo da laifuka, kuma madubin zuciyarsu ya tsarkake daga dukkan datti, sai zuciyar ta wayi gari tana hango dukkan shafukan Lauhul Mahfuz kamar yadda suke. Amma wasunsu ba su da wannan iko da kudurar ta karbarsa sai dan abin da ba a rasa ba na kamala da suka samu; “Ya saukar da ruwa daga sama, sai koramu suka gudana daidai gwargwadon kowanensu” Ra'ad: 124.

An umarci mutane da su yi tadabburinsa, su karanta shi daki daki, su yi riko da shi, su saurara a yayin da ake karanta shi, kuma da ya kasance daga wurin wanin Allah, hakika da sun samu a cikinsa sabawa juna mai tarin yawa. To idan suka tsayar da shi, suka yi riko da shi, hakika za su ci daga saman kawukansu, da kuma daga karkashin kafafunsu, da sun tausasa da kaskantar da zukatansu, da sun zama masu cancanta da baiwoyin Ubangiji, amma idan suka bijire daga gare shi to za su wayi

gari a cikin rayuwa mai kunci, za su fada cikin tarkon shaidanu har su wayi gari sun zama makusantansu, sai zukatansu su kekashe su zamanto kamar duwatsu, ko mafi tsananin kekashewa, kuma lallai ne daga duwatsu hakika akwai abin da maremari ke bubbuga daga gare shi, kuma lallai ne daga gare su hakika akwai abin da yake tsattsagewa har koramu suna fita daga gare su, kuma lallai ne hakika daga gare su akwai abin da yake fadowa domin tsoron Allah, kuma zukan da suka yi nisa daga Qur'ani da ambaton Allah Subhanahu sun riga sun kurmance sun bushe babu ko digo na ruwan koramar ma'arifa da yake gudana a cikinsu; "Kuma wadancan misalai muna bayyana su ne ga mutane, da fatan za su yi tafakkuri" Hashr: 21.

Sharhi Na Wasu Daga Cikin Sifofin Qur'ani

Sai dai wannan dunkulallen sharhin ga sifofin Qur'ani ba zai wadatar ba, a saboda haka ne nake ganin akwai bukatar gabatar da sharhi mafi yalwa ga wasu daga cikin wadannan sifofin wadanda suke da tasiri a cikin rayuwa ta zamantakewar al'ummu da kyawawan dabi'u, tare da barin sauran sifofin wadanda ba wadannan ba zuwa ga littafan tafsirai masu bayani mai tsawo game da sauran ayoyin da na ambata a cikin jawabina. Koda yake dai zan ambaci wadannan sifofin ba wai don a samu masaniya ko ilimi a kan Qur'ani kawai ba, a'a sai dai don a samu masaniya da ilimi a kan Ahlul Baiti (as) domin cewa su takwarorin Qur'anin ne, kuma su iri guda ne da ba su rabuwa da juna, to idan Qur'ani yana furuci da gaskiya to su ma suna tare da gaskiya din ne kuma gaskiyar tana tare da su, kuma shi bata ba ta je masa, su kuma ma'asumai ne, idan Qur'ani madaidaici ne mai saidaruwa a kansu, to su ma (amincin Allah ya tabbata a gare su gabaki dayansu) suna da wannan daidaito da cancanta din kuma suna da saidara a kan mutane domin su ne Imamansu, shugabanninsu da jagororinsu kuma su ne mafiya cancanta gare su bisa ga kawukansu; da sauransu.

Mubarak

Sifa ce ga Qur'ani wacce take nufin mai yawan albarka, kuma haka abin yake ta bangarorinsa daban-daban domin shi mai albarka ne tun daga mahallin saukarsa, kasantuwar ya sauka ne daga gurin Allah Ta'ala, mai falala da ni'imar da ba ta da iyaka da adadi, mai albarka a mahallin da ya sauka wacce ita ce zuciyar Manzon Allah (s.a.w.a), kuma mai rahama mai karamcin da aka aiko shi rahama ga talikai. Kuma mai tasirin da ke da tarin albarka don a cikinsa akwai shiriya, alheri, sa'ada ta

duniya da lahira, kuma a cikinsa akwai tsarin rayuwar ‘yan adamtaka, daidaitonta da kiyaye muruwarta da al’ummarta, kuma a cikinsa akwai aminci da natsuwa, kuma mai tarin albarka ne a cikin hajaminsa (girmansa), shi Littafi ne kwara daya rak, sai dai duk wasu mabubbugar wasu ilimummuka da ma’arifa suna kamfata ne daga gare shi, kuma shi idon ruwa ne mai gudana wanda ba ya kafewa, a saboda haka ne za ka samu masana usul, fikihu, nahawu da adabi da mufakkirai, masana ilimin siyasa, ilimin zamantakewar al'umma, tattalin arziki, likitanci, masu shari’a da shugabanni suna dauka daga gare shi, suna kafa hujja da ayoyinsa, kuma a haka zai ci gaba da wanzuwa har abada yana bayarwa, wanda wannan kawai ya isa dalilin da zai tabbatar da cewa ya sauka ne daga gurin Allah, domin wadannan ilimummukan gaba ki dayansu ba za a same su a cikin da yawan littafai ba wadanda za su iya dunkule ilimomin irin haka ba. Shi mai yawan albarka ne da yawan da ya kai matsayin da wasu da yawa sun shiriyar ta hannunsa kuma zukatansu da hankulansu sun yi annuri a albarkacinsa.

Buwaya

Wannan sifar tana nufin cewa samuwarsa ba abu ne sasauka ba, domin lallai shi yana cikin wani Littafi (Lauhul Mahfuz) tsararre kuma madaukakan hakikokinsa suna nan a taskace a cikinsa, amma wadannan kalmomin ba komai ba ne sai misalai domin kusanto da ma’anoni a kwakwalwar dan adam wacce take samun natsuwa da madda kuma wacce ba ta yunkurawa domin takai ga gacin gane wadancan hakikokin, na’am sai dai akwai wadanda suke iya isa da kaiwa gare ta su kuma wadannan su ne wadannan da aka tsarkake su aka tafiyar da dukkan kazanta daga gare su kuma aka tsarkake su tsarkakewa, kuma su ne alayen Muhammad (s.a.w.a), kuma lallai a wani kauli na Amirul Muminina (as) yana cewa: Tabbas hakika mu, ba mu mallaki wani ilimi sama da fahimtar wannan Littafin ba, kuma shi Littafin mabuwayi ne, wato yana kore samuwar makamancinsa, kuma lallai haka din yake, domin cewa shi zance ne na wanda wani abu bai zama kamar tamkarsa ba, kuma mabuwayi ne wato kutsowar wani mummuna cikinsa ba mai yiwuwa ba ne, don haka sai ya kasance daidai da ma’anar ayar nan madaukakiya mai cewa: “Lallai mu ne muka saukar da ambato (wato Qur’ani), kuma lallai mu hakika masu kiyayewa ne gare shi” Hijr: 9. Kuma shi mabuwayi ne da ma’anar cewa shi mai tankwasawa ne, mai yin galaba kuma mai rinjaye domin cewa shi kalmar Allah ce, kuma kalmar

Allah ita ce madaukakiya, don haka shi madaukaki ne a kan komai kuma ba a daukakuwa a kansa, sannan matsayarsa ko yausha ita ce salladuwa da shugabantar bayi da tasarrufi a cikin sha'anoninsu, kuma shi mabuwayi ne da ma'anar cewa shi abin nema ne kamar yadda aka ce wai dukkan samamme mai gundura ne, kuma dukkan wanda ya bace abin nema ne, to kuma shi wannan Littafin abin nema ne ga duk wanda yake neman ya samu iso a gurin Allah Tabaraka wa Ta'ala.

Mai Girma (Majid)

Malam Ragib a cikin littafinsa Mufradat ya ce: Almajdu: Yalwatawa a cikin karamci, jalala ko daukaka, kuma asalinsa yana nan a cikin fadinsu (rakuma sun daukaka) idan rakuman suka samu kansu a yalwatacciyar makiyaya mai fadi, to sai aka saiffanta Qur'ani da wannan ma'anar ta majid saboda yawan abubuwan da ya kunsu da karamomin duniya da na lahira, kuma a kan haka ne aka saiffanta shi da karim, wato mai karamci a cikin fadin Allah Ta'ala: "Lallai ne shi (wannan Littafin), hakika abin karantawa ne mai daraja da karamci" Waqi'a: 77. Saboda yalwatar kyautarsa da yawaitar badawarsa, kuma a cikin sharhin sifar (Mubarak) mun yi ishara game da wadannan alamomin nasa masu fadi.

Madaidaici (Kayyim)

Daga daidaitattun dabi'u, domin shi wannan Littafi mai tsayuwa ne tsayin daka wajen jagorantar bayi tare da nuna masu hanyar da za ta gyara masu rayuwarsu da tanadar masu dukkan abin da zai kai su ga samun sa'ada da dacewar duniya da lahira, kamar yadda yake tsayuwa kyam wajen gyaran zamantakewar iyali ko ta al'umma gabaki daya, kuma manhajin Qur'ani shi ne mafi daidaita a kan dukkan sauran manhajoji, shin manhajin nan na akida ne ko na shari'oi to dai shi ne ke kan gaba shi ke jagoranci a kansu, su kuma masu biyayya ne da kankan da kai da sallamawa hukuncin da ya tafi a kansa. Don haka hakikanin daidaito madaukaki a wannan rayuwar yana nan tare da Qur'ani. In dai mutane suna son su rayu cikin alkairi da sa'ada, ba kamar abin da suke aikatawa ba na nisantar manhajin Qur'anin suna jagorantar da hankulan 'yan adam wadanda suka gaza, masu karkata a mafi yawancin lokuta zuwa ga son rai da maslahohi, kuma lallai hakika ayar Qur'ani ta riga ta yi shimfida na wannan daidaito din a yayin da ta saiffanta shi da cewa babu

karkata a gare shi, babu nakasa, babu barna da rauni haka nan ma babu gazawa a tattare da shi. Allah Ta'ala ya ce: “Kuma bai sanya karkata ba a gare shi” Kahfi: 1. Kuma daga cikin sharuɗɗan daidaituwa da salladuwa a kan dan adam ga wanda yake son kai waninsa ga kamala, to da farko shi ya fara zama kammalalle din a kan kansa, domin wanda ya rasa abu, ba ya iya bayar da shi kamar yadda suke fada, daga cikin abin da yake lalura ba makawa ga mutum in yana son samun daidaito shi ne ya nema a gurin wanda babu nakasu, lahani, rauni ko gazawa a tattare da shi, wanda hakan bai taba tabbatuwa ga wani ba sai ga wannan Littafin mai girma da takwarorinsa siqlul asgar wato iyalan gidan Annabta (as), duk wani koma bayan wadannan to ba shi da hakkin jagorantar al'umma da daidaito da salladuwa a kansu. A cikin wannan ma'anar akwai hadisai masu yawa wadanda suke wajabta gabatar da Littafi da iyalan gidan Annabta a farko. “Kuma wanda ya bijire daga ambatona, to lallai ne rayuwa mai kunci ta tabbata gare shi” Da Ha: 124. Ai wato rayuwar takura da tsanani, kuma wannan sifa ce ta duk wanda ya bijirewa ambato da tuna Allah Tabaraka wa Ta'ala kuma zai kasance ya yanke wa kansa alaka tsakaninsa da mahaliccinsa Subhanahu, kuma zai kasance yana rayuwa nesa da Qur'ani mai girma, don kuwa zai kasance cikin takura, kaskanci, talauci da radadi saboda an zare rahamar Allah mai yalwa daga gare shi sai ya fadawa son rai, kwadayi da sha'awace-sha'awace wadanda ba su da iyaka, sai ya wayi gari cikin firgici na tsoron mutuwa, a saboda haka sai ya yi asarar duniyar wacce ita ce kololuwar hankoronsa kuma a lahira ba shi da wani rabo, sannan zai ta rayuwa cikin kokarin kiyaye abin da ke hannunsa gudun kada ya rasa shi, kuma tabbas zai rayu cikin gajiya da rauni domin zai yi ta lallage a fako yana mai tunanin yana hango ruwa ne daga nesa. Babu abin da zai iya samu wanda yake zaton akwai jin dadinsa a cikinsa, har daga karshe shi da kansa zai gane cewa lallai yana yaudarar kansa ne kawai, a saboda haka sai ya nemi canza wani abun daban, misali zai iya zaton cewa jin dadinsa yana cikin samun kudi don haka sai ya tara miliyoyi, amma sai ya gano jin dadin bai samu ba, to sai ya yi zatonsa a cikin manyan gidaje na alfarma, don haka sai ya gina gidaje na ban mamaki wadanda ido bai taba ganin irinsu ba, amma sai ya rasa jin dadin a nan din ma, sai ya yi zatonsa a cikin mata, don haka sai ya nemi mata masu tarin yawa ya yi ta sheke ayarsa da su, amma sai ya samu kansa tura ta kai masa har bango. To sai abin da Allah ya fada a Littafinsa mai tsarki ya misaltu a kansa (ya zama misdakin wannan ayar): “Sannan a lokacin da ya ga wata yana mai bayyana; sai ya ce: Wannan ne Ubangijina”. Wata a nan kinaya ce ta dukiya to sai ya yi zaton su ne Ubangijinsa masu samar masa da jin dadi, “Sannan a lokacin da ya fadi”. Ya zama

bai samu biyan bukatarsa a nan ba; “Sai ya ce: Ni ba ni son masu faduwa”. “Sannan a lokacin da ya ga rana tana bayyana, sai ya ce: Wannan ita ce Ubangijina” Wannan kuma kinaya ce mai ishara kan wasu al’amuran na duniya, “Sai ya ce: Wannan shi ne Ubangijina, shi ne mafi girma” kuma wannan shi ne zai samar min da sa’ada da natsuwar zuciya domin wannan shi “Shi ne mafi girma”.

Amma mafi girman tasirin shi ne wato: “Sannan a lokacin da ya fadi”, ya ga wannan sabon Ubangijin shi ma ya gaza wajen samar masa da sa’ada da jin dadi, sai ya ce: “Ni ba ni son masu faduwa”, to kuma wadannan iyayen gijin raunana wadanda ba su iya mallakawa kawukansu wata cuta ko wani amfani ballanta su mallakawa wasunsu. A sannan idan dai shi muklisi ne a cikin bincikensa zuwa ga gaskiya to za a rubuta masa shiriyar sai ya fadi abin da muminai suke fada ya ce: “Ya mutanena! Lallai ne ni mai barranta ne daga abin da kuke yi na shirka. Lallai ne ni na fuskantar da fuskata ga wanda ya kaga halittar sammai da kasa, ina mai karkata zuwa ga gaskiya, kuma ba ni cikin mushirikai” An’am: 76-79. Idan kuma bai kasance cikin masu shiryuwa ba, to za a rubuta tabewa a kansa, sai jawabinsa ya zama: “Kuma wadanda suka kafirta ayyukansu kwatankwacin kawalwalniya ga fako suke, ta yadda mai jin kishirwa yana zatonsa ruwa ne, har sai idan ya je masa bai iske shi komai ba, sai ya samu Allah a wurinsa, sai ya cika masa hisabinsa, kuma Allah mai gaggawar sakamako ne” Nur: 39.

Wannan kuma zai wanzu cikin tabewa, bata da takuruwa a tsakanin kusantowar mutawa wacce za ta iya daukarsa a kowane lokaci, da kuma zama cikin kwadayi da hadamar tara dimbin dukiya, Allah ya ce: “Kuma lallai ne zaka same su mafiya kwadayin mutane a kan rayuwa” Bakara: 96. Kuma za ka ga mafi yawancin dabi’un can na kunar bakin wake suna faruwa ne a kasashen da suke da raunin tattalin arziki wadanda suke rayuwa cikin cututtuka saboda yawan cin abinci ba kakkautawa, wanda kuma asasin wannan sharrin da suke rayuwa a cikinsa shi ne kasancewar ruhinsu ya zama fankam fayau.

Allah ya ce: “Hakika wani haske da wani Littafi mai bayyanawa ya zo maku daga Allah. Da shi, Allah yana shiryar da wanda ya bi yardarsa zuwa ga hanyoyin aminci, kuma yana fitar da su daga duffai zuwa ga haske da izininsa, kuma yana shiryar da su zuwa ga hanya madaidaiciya” Ma’ida: 15-16. Shi haske ne domin lallai yana haskaka zuciyar mumini, tun a farko sai ya tsarkaketa daga tsatsar sabo da dattin zunubbai, sannan sai ya tace farfajiyarta domin ta shirya karbar tajalli na gaskiya,

kuma shi haske ne na al'umma da wuraren zamantakewarsu, yana shiryatar da su zuwa ga bin nizami wanda zai kai su ga samun dacewa.

Wani abin birgewa dangane da nau'in magana ta Qur'ani shi ne cewa sai ya sanya lafazin haske a matsayin tilo, duffai kuma jam'i, domin ita hanyar gaskiya kwara daya ce rak ba ta karkasuwa adadi-adadi, ko da hanyoyin isa gare ta da misdakokinta sun karkasu, Allah Ta'ala ya ce: "Ka shiryar da mu ga hanya madaidaiciya" Fatiha: 6. Amma duffai suna da yawa kuma gumakan da suke toshe hanyar zuwa ga Allah Tabaraka wa Ta'ala su ma suna da tarin yawa.

Daga cikin tasirori da albarkokin Qur'ani cewa lallai shi yana shiryar da wanda ya bi yardar Allah zuwa ga hanyoyin aminci, kuma farkon amincin da za a yi masa ni'ima da shi, shi ne amincin natsuwar rai da sakankancewar zuciya da lafiyayyen tunani; "To ku saurara! Da ambaton Allah zukata suke samun natsuwa" Ra'ad: 28. Sannan sai aminci a cikin dangi da iyali wadanda suka taso cikin koyarwar musulunci da Qur'ani; "Kuma akwai daga ayoyinsa, ya halitta maku matan aure daga gare ku, domin ku natsu zuwa gare ta, kuma ya sanya soyayya da rahama a tsakaninku, lallai a cikin wancan akwai ayoyi ga mutane masu yin tunani" Rum: 21. Sannan kuma sai aminci tsakanin mutane a cikin unguwanni da garuruwa a lokacin da dabi'un musulunci suke jagorancinsu "Sai kuka wayi gari albarkacin ni'imarsa 'yan uwan juna" Aali Imran: 103. "Muhammad Manzon Allah ne, kuma wadannan da ke tare da shi masu tsanani ne a kan kafirai, masu rahama ne a tsakaninsu" Fat'hi: 29. "Kuma suna fifita wadansu a kan kawukansu, koda suna da wata lalura" Hashri: 9.

Magana Mai Nauyi

Idan aka ce mai nauyi ta yadda magana ko lafazi za su iya daukar wannan ma'ana, wato shi ne nauyi a kan rai (sha'awace-sha'awacen rai) domin yana takure sha'awace-sha'awacenta ba ya sakar mata mara, sai dai ma zai tsaftace ta, ya karfafa ta sannan ya jagorance ta. Kuma mai nauyi ne a kan hankali saboda abin da ya kunsu na sirrori wadanda jure su a wajen hankalin jabberai abu ne mai tsauri. Kuma mai nauyi ne a kan ruhi na abin da ke tattare da shi na takalifofi masu gajiyarwa da tarbiyantarwa, mai nauyi ne wanda a kansa ne ma Manzon Allah (s.a.w.a) ya yi ishara da cewa: "Suratul Hud da Waqi'a sun tsofar da ni domin a cikinsu akwai (Fastakim) wato sai ka daidaitu kamar yadda aka umarce ka, kuma shi Manzon Allah (s.a.w.a) ya san nauyin wannan lamari.

Kuma asalin nauyin nasa saboda ya gangaro ne daga Allah mai girma, shi ya sa littafin sira (tarihi) suke nakalto yanayin da Annabi (s.a.w.a) yake shiga a yayin saukar wahayi gare shi. Qur'ani ma ya siffanta nauyin a cikin fadinsa: “Da mun saukar da wannan Qur'anin a kan dutse, da lallai ka ga dutsen yana mai tawali’u, mai tsattsagewa saboda tsoron Allah, kuma wadancan misalai muna bayyana su ne ga mutane, da fatan za su yi tunani” Hashri: 21.

Shi mai nauyi ne game da wanda ya yi riko da shi yake fuskanta, mai kokari wajen ganin ya tsayar da dokokinsa a cikin al'umma na daga wahalhalu da bala’oi. Allah Ta'ala ya ce: “Alif, Lam, Mim, Sad. Littafi ne aka saukar zuwa gare ka, saboda haka kada wani kunci ya kasance a cikin kirjinka daga gare shi, domin ka yi gargadi da shi, kuma tunatarwa ce ga mumina” A’araf: 1-2. Shi ya sa aka umarci Manzon Allah (s.a.w.a) da tsayuwar dare (sallar dare) da kuma damfaruwa da Allah Tabaraka wa Ta'ala da zurfafawa cikin neman kusanci domin hakan ya zama sila da dalili na samun jajircewa ta karbar sakon wato maganar nan mai nauyi, da jagoraci mai girma, kuma Allah Ta'ala ya yi masa alkawarin shi ne zai ba shi nasara, Allah Ta'ala ya ce: “Kuma da daddare sai ka yi tahajjudi da shi a kan kari gare ka (nafila), akwai tsammanin Ubangijinka ya tayar da kai a wani matsayi abin godewa” Isra’i: 79.

Wa’azi, Waraka Ko Ceto, Shiriya Da Rahama

A nan zan kawo abin da Sayyid Tabataba’i (qs) ya ambata a cikin tafsirinsa a karkashin wannan ayar a takaice:¹

Ragib a cikin Mufradat ya ce: Al-wa’az: Ai kare wani da kiyaye shi daga aikata wani aiki tare da tsoratarwa. Khalil kuma ya ce: Shi tunatarwa ce domin a aikata wani aiki na alheri, ta hanyar yin bayanin da yake farkar da zuciyar, samar da waraka ga kiraza, wanda hakan kuma kinaya ce da ke tafiyar da dukkan wasu siffofi marasa kyau masu jawo wa mutum tabewa da raunana masa rayuwarsa ta farin ciki da haramta masa alkairan duniya da lahira. Kuma an ambaci kiraza ne kawai saboda cewa su mutane zuciyarsu tana can kasan kirji ne, kuma sai aka lura cewa dan adam yana fahimtar duk abubuwan da yake sani ta hanyar zuciyarsa, kuma ta nan ne yake fuskantar lamurra, so ko ki, sha’awa da tsana, kwadayi, fata da buri, to sai suka kirga kirji a

¹Al-Mizan; mujalladi na 10, a cikin tafsirin ayoyi na 57-70 na surar Yunus, amma abin da ake magana a kansa yana cikin aya ta 57 cikin fadin Allah Ta'ala: “Ya ku mutane! Lallai wa’azi ya zo maku daga Ubangijinku, da waraka ga abin da yake a cikin kiraza da shiriya da rahama ga mumina”, Yunus: 57.

matsayin wajen adana abin da ke cikin zuciya na sirrori da siffofi na ruhi wadanda suke boye a cikin mutum na kyawawan dabi'u da munana.

Na ce: Hadisai sun nuna cewa lallai Qur'ani waraka ne hatta ga cututtuka da ke jikin mutane, kai an ma samu a wasu daga cikin hadisan da ke cewa da za a karanta surar Fatiha sau saba'in ga mamaci to zai tashi ya rayu, kuma hakan ba abin mamaki ba ne.

Ita kuma rahama; wata tasirantuwa ce a zuciya ke bantacciya ta musamman ta yadda da zarar zuciya ta lura da wata lalura ko gazawa daga waninsa zai shiga cikin damuwa har sai ya ga ya kawo masa dauki domin ganin an magance masa wannan matsalar tasa. Amma idan aka jingina ta ga Allah Subhanahu to za ta dauki ma'anar natija ce ba asalin tasirantuwa din ba, domin shi Allah ya tsarkaka daga tasirantuwa ga waninsa don haka sai waccan ma'anar ta yi daidai da kyautar Ubangiji marar iyaka da kuma falalarsa ga halittarsa da ya samar da su.

Na ce: Wannan daya ne daga hanyoyin sharhin wadannan sifofin masu albarka wadanda fahimtar dangantakarsu ga Allah Tabaraka wa Ta'ala kamar yadda ake danganta su ga ababen halitta take da wuyar gaske.

Kuma idan ka kalli wadannan sifofin guda hudu wadanda Allah Ta'ala ya danganta su ga Qur'ani a cikin wannan ayar – ina nufin wa'azi, waraka ga abin da ke cikin kiraza, shiriya da rahama – sai ka kiyasta sashensu a kan sashe sannan sai ka komo zuwa ga shi Qur'ani za ka ga ayar tana bayani ne cikakke mai gamewa a kan dukkan tasirinsa a wajen kyau da kyautatawa tare da aikinsa tsarkakakke wanda yake ratsa rayuka da zukan muminai tun a farkon lokacin da ya fara kwankwasar ji da sauransu har daga karshe ya samu wanzuwa a cikin zukan.

Domin shi Qur'ani tun a farko zai fahimtar da su irin yanayin halin da suke ciki na gafala da ta lullube su kuma hayaniyar 'yanci ta mamaye su, sai suka nutse cikin duhun rafkanuwa da kokwanto kuma sai zukan suka kamu da rashin lafiyar munanan dabi'u da dukkan munanan halaye abin kyama, to sai ya yi masu wa'azi¹ wa'azi kyakkyawa wanda zai fadakar da su game da bacci mai nauyi na gafala da

¹Kuma kai da kanka za ka ga haka a cikin surorin Makka wadanda suka sauka tun a farko-farko irinsu surar Muddassir da Muzzammil domin su ma'abotan iqa'at a fili, wadanda suka yi amfani dakalmomi masu karfi ta yadda tasirinsu yake kasancewa kamar irin tsawar uwar lantarki wacce take aiki domin farkar da gafalalle kamar yadda abubuwan da suka kunsu ya mayar da hankali ne a kan yin wa'azi da tunatarwa ga mutuwa da lahira a halayen ranar kiyama a makomar makaryata, da bayanin sunnar Allah Ta'ala a cikin al'umma da makamantansu na azaba.

suke ciki, ya kuma hane su daga mugayen abubuwan da suke boyewa da munanan ayyuka, sannan sai ya tunkuda su zuwa ga abubuwa na alheri da dacewa.

Sannan zai tsarkake masu munanan ayyukansu, kuma zai ci gaba da gusar masu da abubuwa masu cutar da hankula da cututtukan zukata daya bayan daya har sai ya isa ga na karshensu.

Sannan sai ya shiryar da su zuwa ga sani da ma'arifa ta hakika, kyawawan halaye masu karamci da ayyuka na gari, da shiriyar da za ta daga darajarsu kan daraja, ya dinga kusantar da su daga wannan matakin zuwa wancan har su isa zuwa ga matabbatar makusanta, sannan su yi nasara irin nasarar masu ikilasi.

Kuma zai lullube su da tufafin rahama, ya shigar da su gidan karamci, ya dora su a kan karagar ni'ima har daga karshe ya sada su da Annabawa, siddikai, shuhada da salihai, kuma wadannan sun kyautatu ga kasantuwa abokan tafiya. Sannan zai shigar da su a cikin bayinsa makusanta a cikin Illiyyina.

Saboda haka Qur'ani mai wa'azi da warkarwa ne ga abubuwan da suke cikin kiraza, mai shiryarwa ne zuwa ga madaidaiciyar hanya, mai baiwar rahama ne da izinin Allah Ta'ala, kuma cewa shi yana wa'azi da abin da ke cikinsa, yana warkar da kiraza, yana shiryarwa, yana fadada rahama da kansa, ba wai da wani lamari daban ba, wannan wani dalili ne da yake sadar da tsakanina - da bayinsa, domin shi wa'azi ne, waraka ne ga abubuwan da ke cikin kiraza kuma shiriya ce da rahama ga mumina.

Rayuwa A Kusa Da Qur'ani

Na yi rayuwa irin ta almajirci wato rayuwa a kusa da Qur'ani, na rayu shekara da shekaru cikin kulawarsa a lokacin samartaka, na sauke tun ina dan shekara 20 zuwa 25, har ya cakudu da jini da tsokata, tunanina, harshena da zuciyata, kuma na kasance a tilawar da nake yi masa tare da zurfafa nazari a cikin tafsirinsa guda biyu masu muhimmanci, da fatan Allah ya kara masu daukaka, don ina mai tabbatar da cewa sun taka rawa a cikin rayuwata ta ilimi da fikira wadannan tafsiran guda biyu kuwa su ne (Al-Mizan da Fi Zilalil Qur'ani) har sai da na kammala su, na yi kulasar muhimman abubuwan da suke kunshe a cikinsu, saboda in samu damar sake bibiyarsu a kai a kai, har wadancan fikirorin suka zauna a cikin raina, ruhina da zuciyata a wancan lokaci mai faranta rai.

To mai na samu a farfajiyar Qur'ani? Mene ne wanda yake rayuwa a karkashin kulawar Qur'ani zai samu? Zai ga girman Allah Ta'ala yana tajalli a cikin ayoyinsa, dokokinsa, sunnoninsa da kudirarsa a cikin dukkan komai, kasa dukkanta damkarsa ce, a ranar kiyama kuma sammai ababen nadewa ne da damarsa, kuma izza gaba dayanta ta Allah ce, karfi da mulki duk nasa ne shi kadai, kuma shi ne wanda yake gadon kasa da abin da yake a kanta, kuma makomar bayi a wajensa take, kuma shi ne mafi kusanta zuwa gare su daga jijiyar wuyansu, kuma yana shamakancewa a tsakanin mutum da zuciyarsa, kuma babu wani abu da zai iya mallakar wani abu na amfani ko cutarwa sai da izininsa, a saboda haka duk wani abu sabanin Allah Tabaraka wa Ta'ala yana kaskanta a gaban wanda yake dauke da Qur'ani, komin girmansa a zahiri, koda masoyansa da mabiyansa za su himmantu wajen ganin sun girmama shi da kambama shi, amma a nan ma din kudurar Allah za ta lakume abin da suke karya da shi, yanzu ka duba ina Iramawa suke masu zubin kirar jiki (jibga-jibgan mutane) babu su, ina Fir'auna ma'abocin turaku (da rundunar mayaka wadanda suka kafe masa mulkinsa) babu shi, babu ma'abocin taskokin nan da mabudansu suke nauyaya ga jama'a mazowa karfi. Amma wanda yake dauke da Qur'ani to shi karfinsa manne yake da karfin Allah, don haka ba ya tsoron waninsa (Allah); "Misalin wadanda suka riki wadansu masoya wadanda ba Allah ba, kamar misalin gizo-gizo ne wanda ya riki wani dan gida, alhali kuwa mafi raunin gidaje shi ne gidan gizo-gizo, da sun kasance suna sani" Ankabut: 41. Sannan ya zo a hadisi cewa; "Wanda duk ya ji tsoron Allah, to Allah zai tsoratar da dukkan komai daga shi".¹

To daga nan ne za ka ga cewa lallai wannan babban karfin wanda kamar yadda ya zo a Qur'ani "(Sai ga igiyoyinsu da sandunansu) ana suranta su a gare shi, daga sihirinsu cewa lallai suna tafiya da sauri" Da Ha: 66. Wai shi mai iko ne yana iya isa ga dukkan abin da yake so, ashe fankam fayau ne domin sai aka wayi gari yana zagwanyewa kamar yadda gishiri yake zagwanyewa a cikin ruwa ba tare da an yi wani yaki ko kawo masa hari daga bangaren makiya na zahiri ba. Shi ya sa Allah yake ba ka labari game da wanda yake bayan halakarsu: "Sai Allah ya je wa gininsu daga harsashensa (tushensa), sai rufin ya fada a kansu daga samansu, kuma azaba ta je masu daga inda ba su sani ba (ba su yi shu'uri ba). Sannan a ranar kiyama, (Allah) yana kunyata su, kuma yana cewa: Ina abokan tarayyar tawa wadanda kuka kasance kuna gaba da jayayya (da annabawa) a wajen daukaka sha'aninsu?"

¹Man-La Yahduruul Faqih: 4/410.

Wadanda aka baiwa ilimi suka ce: Lallai ne kaskanci da cuta a yau sun tabbata ga kafirai” Nahl: 26-27.

Kuma da sannu za a ga alkawarin Allah da samun natsuwa ga muminai ta samu domin akiba tasu ce, amma sai idan bayan sun fuskanci: “Wahalhalu da cuta sun shafe su, kuma aka tsoratar da su har manzonsu da wadanda suka yi imani tare da shi suce: Yaushe ne taimakon Allah zai zo. To lallai ne, taimakon Allah yana kusa” Bakara: 214. Kuma lallai ba makawa ga fitina da jarabawa domin Allah ya tace masu imani; “Alif, Lam, Mim. Ashe mutane suna zaton a barsu su ce: Mun yi imani, alhali kuwa ba za a fitine su ba? Kuma lallai hakika, mun fitini wadanda suke a gabaninsu, domin lallai ne Allah ya san wadanda suka yi gaskiya, kuma lallai ya san makaryata” Ankabut: 1-3. To daga nan ne mumini zai samu tabbatuwa a kan kafafunsa duk irin wuya da tsananin da zai fuskanta domin ya san wannan Sunnah ce daga cikin sunnonin Allah ga bayinsa, don haka wajibi ne a gare shi ya gaskata a duk yadda matsaya ta kama, kuma da sannu Allah zai sakantawa masu gaskiya, kuma lamurra za su saukaka a gare shi cewa dukkan abin da yake wakana a kan kulawar Allah Subhanahu wa Ta’ala ne, Allah Ta’ala ya ce: “Lallai fa kai (ya kai Manzo) kana a kan kulawarmu” Dur: 48, “Wancan, saboda cewa lallai kishirwa ba ta samunsu, haka nan wata wahala, haka kuma wata yunwa a cikin hanyar Allah, kuma ba su daukar wani mataki wanda yake fusata kafirai, kuma ba su dandana wa kafirai wata damuwa ba face an rubuta masu da shi ladar aiki na kwarai, lallai ne Allah ba ya tozarta ladar masu kyautatawa” Tauba: 120.

Kuma da sannu zai gani albarkacin daukaka ta imani wanda duk ya umarci zuciyarsa da ma’arifa madaukakiya wannan al’ummar wacce take ta faman lallage a kan fako tana rayuwar karya da yaudarar kai tana yi wa kanta fatan aminci amma batacce, waliyyan shaidanu suna kawata masu daga dukiyoyi, makamai da sha’awace-sha’awacen da suke ta gogoriyo a kansu suna yakar juna a kan abin da ba zai ci gaba da wanzuwa gare su ba a’ a sai dai ma ya zama azaba gare su. Suna kirkirawa kawukansu iyayengiji sai su dinga da’ a gare su da bauta masu tare da mika masu wuya, suna shirya taruka da bukukuwa da shagulgula suna yin yanka domin kawai don neman samun kusanci da su ba kuma dabbobi kawai suke yankawa ba, a’ a, hadda ‘yan adam, kuma suna barnatar da biliyoyin dukiyoyi a banza.

Kuma da sannu zai gani da kansa cewa ba shi kadai ba ne ballantana ya samu rauni ko kaskanci ko kankan da kai ko sallamawa, kuma abin da yake fuskanta da

wanda yake gani da wanda yake rayuwa a cikinsa ba kansa farau ba, ba kuma shi ne farkon wanda ya fara cin karo da shi ba; “Kace: Ban kasance farau ba daga Manzanni, kuma ban san wace irin ma’amala za a yi game da ni ko game da ku ba, ni abin da nake bi kadai shi ne abin da ake yin wahayi zuwa gare ni, kuma ban kasance ba face mai gargadadi mai bayyanawa” Ahkaf: 9. A nan zai ga Annabawa masu girma sun gabace shi da waliyai masu karamci a kan wannan hanyar, da wadanda ke dauke da sako da masu gyara da bayin Allah salihai, kuma sun fuskanci matsaloli fiye da yadda shi yake fuskanta, kuma suka yi hakuri a kan mafi tsananin abin da yake hakuri da shi, haka nan ma sun fuskanci matsala daga al'ummar da suka yi rayuwa da ita fiye da yadda shi yake fuskanta, kuma yanayin shi din dai ne babu bambanci, Allah Ta'ala yana cewa: “Daga cikinsu akwai mai neman shiryuwa, amma masu yawa daga cikinsu fasikai ne” Hadid: 26. “Ya ku wadanda suka yi imani! Ku lizimci kawukanku, wanda ya bace ba zai cuce ku ba idan dai ku kun shiryu” Ma’ida: 105.

Kuma da sannu zai ga girmamawar Allah ga bayinsa yayin da zai yi magana da su shi da kansa, ya fuskantar da zancensa gare su kai tsaye, Allah mai girma mabuwayi mahaliccin sammai da kasa, ma’abocin sunaye kyawawa, da kansa ya aiko masu da sakonsa, ya kuma yi masu alkawari da kansa; to wace irin karramawa ce mafi girma daga wannan, wace irin fifitawa ce sama da wannan? “Hakika, tabbas mun girmama ‘yan adam, muka dauke su a cikin kasa da teku, muka azurta su daga abubuwa masu dadi, kuma muka fifita su a kan masu yawa daga wadanda muka halitta, fifitawa” Isra’i: 70. To yaya kake ganin dabi’ar mutum, alhali yana karanta sakon masoyinsa kai masoyinma ba karami ba babban! (Qur’ani alkawarin Allah ne ga halittunsa saboda haka ya kamata ga dukkan mumini ya dinga yin duba zuwa gare shi).¹

Kuma da sannu zai gani cewa dukkan komai a wannan duniyar an halitta shi ne a kan wani awo da wani lissafi kiyayayye, Allah Ta'ala ya ce: “Lalle mu, kowane abu mun halitta shi ne a aune (a kan awo)” Kamar: 49. “Kuma ba mu saukar da shi ba face bisa gwargwado sananne” Hija: 21. “Kuma muna dora ma’aunan adalci” Anbiya’i: 47. Kuma dukkan halittu a daidaiku da a jama’a jama’a suna tafiya ne bisa sunna tabbatacciya “Sunnonin (hanyoyin) wadanda suke a gabaninku” Nisa’i: 26. “Kuma babu wata dabba a cikin kasa, kuma babu wani tsuntsu wanda yake tashi da

¹Al-Kafi: 2/609, babun fi kira’atihu (kira’atul Qur’an), hadisi na 1.

fukafukinsa face al'ummu ne misalanku. Ba abin da muka bari ba mu yi bayaninsa ba a Littafi, sannan kuma zuwa ga Ubangijinsu za a tattara su” An’am: 38. Babu wani wanda ya isa ya fita daga cikin wannan dokar mai girma ta Allah; “To ba za ka taba samun musanya ba ga hanyar Allah, kuma ba za ka taba samun juyarwa ba ga hanya Allah” Fadir: 43. To ta yaya mutum zai bautawa wanin Allah Tabaraka wa Ta'ala alhali shi din ba zai iya tsira daga kamun sunnoninsa da dokokinsa ba, kuma babu damar yin wasa, wargi da lahawu; “Ya Ubangijinmu! Ba ka halicci wannan a karon kawai ba, tsarki ya tabbata a gare ka” Aali Imran: 191. “Kuma ban halitta aljannu da mutane ba sai domin su bauta min” Zariyat: 56. “Da mun yi nufin mu riki wani abin wasa (bisa kaddarawa) da mun rike shi daga gurinmu, idan da mun kasance masu aikatawa” Anbiya’i: 17. Saboda haka babu wata hanya ta faruwar abubuwa haka siddan a makance abin da so da yawa mulhidai suke amfani da hakan wajen wawaitar da hankula da tunanin mutane shekara da shekaru suna batar da su. Tabewa ta tabbata ga masu binsu da su wadanda ake bin. Tabbas a bayan halittar mutum akwai wani hadafi wanda ya zama dole ya rayu a sabili da shi, ya baje dukkan karfinsa domin ganin ya same shi, wanda wannan abu shi ne neman yardar Allah Tabaraka wa Ta'ala.

Kuma a cikin Qur'ani za ka ci karo da alkawarin Allah na ba da taimako a sarari da a boye a kan kowace matsaya, tsanani, gumurzu da yakar zuciya mai umarni da aikata mummuna ko shaidan, kuma lallai Allah zai ci gaba da kasancewa tare da shi; madalla da samun mataimaki kamarsa, madamar dai shi din yana tare da Allah. Allah Ta'ala ya ce: “Lallai wadanda suka ce Ubangijinmu shi ne Allah, sannan suka daidaitu, mala’iku na sassauka a kansu, (suna ce masu) kada ku ji tsoro, kuma kada ku yi bakin ciki, kuma ku yi bushara da aljanna wacce kuka kasance ana yi maku wa’adi da ita. Mu majibintanku (mataimakanku) ne a rayuwar duniya da kuma a cikin lahira, kuma a cikinta kuna da abin da rayukanku ke sha’awa, kuma kuna da abin da kuka nemi a kawo maku a cikinta. (Wadannan) Liyafa ce daga (Allah) mai gafara, mai jin kai. Kuma wane ne mafi kyau ga magana daga wanda ya yi kira zuwa ga Allah, kuma ya aikata aiki na kwarai kuma ya ce: Lallai ni ina daga masu sallamawar al’amari zuwa ga Allah” Fussilat: 30-33. Ayoyi masu yawa wadanda suke ba da labarin samun natsuwa a cikin zuciyar muminai, da kawo daukin mala’iku masu alama da sauransu.

Kuma a albarkacin inuwar Qur'ani zai samu natsuwa, Allah Ta'ala ya ce: “Ku saurara! Da ambaton Allah zukata suke samun natsuwa” Ra’ad: 28. Da samun

sassauci da warakar kiraza da shiriya da albarka da dukkan alkairai wadanda Qur'ani ya siffanta kansa da su.

Idan wanda yake dauke da Qur'ani ya samu dukkan wadannan, to dakewarsa da tsayuwarsa da karfin zuciyarsa za su karu, zuciyarsa za ta gyaru ta hau saiti, himmarsa za ta dadu, hikimarsa za ta bayyana, to a lokacin zai zama mabubbuga ta kyauta da alkairai ga kansa da ga sauran al'ummu, kamar dai yadda yake wani sha'ani ne na masu kawo gyara masu girma wanda shugabansu shi ne Manzon Allah (s.a.w.a) da Amirul Muminina (as).

Wajabcin Komawa Ga Qur'ani

Shin yanzu bayan duk wadannan bayanan muna kuma bukatar wasu karin bayanan masu kwadaitarwa domin komawa ga Qur'ani da rayuwa a karkashin inuwarsa, kuma shin akwai wanda ya yi saura a cikinmu wanda ba ya jin cewa lallai mun tafka asara saboda nisantarmu ga Qur'anin?

To yanzu mu zo gabaki dayanmu mu koma ga Qur'ani muna masu tuba gare shi da nadama kuma muna masu rokonsa a kan ya dawo ya jagorance mu da shiryar da mu zuwa ga Allah Tabaraka wa Ta'ala, kuma dole ne gare mu, mu yi tunanin wace hanya ce za a bi domin ganin an fidda wannan Littafi mai girma daga halin da mu da kanmu muka jefa shi a ciki da hana shi taka rawarsa a cikin rayuwar al'umma.

Watakila ka ce: Ai duk irin wadannan muna ganinsu ta hanyar makarantun koyon Qur'ani, haddarsa, tajwidinsa, da koyon ka'idodin karanta shi da rubuta shi.

Amma ni sai na ce: Tare da girmamawa ta ga dukkan wadannan, sai dai wannan bai wuce a kira shi bayar da muhimmanci ga bawo ba, alhali mafi muhimmanci shi ne abin ko tsokar da ke cikin dan itacen (lub),¹ domin shi lafazi ko magana kamar matsayin mazubi ne na isar da ma'ana kuma kamar bawo yake mai ba da kariya ga maganar wacce take a matsayin tsoka, kuma tsani ne na isar da ma'ana zuwa kwakwalwa, to shin zai wadatar a muhimmantar da bawo a manta da tsokar? Domin abin da ake nema shi ne dawowa da ruhin Qur'ani tare da abubuwan da ya kunsu, ma'anonsa, fikirorinsa da fahimtarsa, kuma ko shakka babu cewa abu na

¹Wato mu dauki misalin kayan marmari, kamar misali a ce ayaba ko mangwaro, ai tsokar da ke can cikin bawon ita ce muhimmiya ba bawon da yake daga waje ba wanda shi aikinsa shi ne yana lullube mafi yawa daga cikin kayan marmari. Kodayake a nan a kan samu bambanci daga wannan abin marmarin zuwa wancan.

farko da ake muhimmantarwa tilawarsa ce kawai sai sanin ma'anonin kalmominsa da kiyaye ka'idodin larabci na yadda za a iya furta haruffa daidai (makharijul huruf).

Hakkin Da Yake Kan Hauza Na Ta Dawo Da Tsarin Qur'ani

Na yi imanin cewa wuri na farko a cikin wuraren zamantakewar al'umma wanda nauyi na jagoranci ya hau kansa shi ne Hauzar ilimi da dalibanta, madaukakanta, masu hudubarta da malamanta, domin gyaruwar al'umma yana nan a karkashin gyaruwar hauzar ilimi, haka ma lalacersu tana nan karkashin lalacewar Hauzar ta ilimi, muna neman tsari daga Allah. Ya zo a hadisi madaukaki daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: "Abubuwa guda biyu daga al'ummata, idan suka gyaru to al'ummar gaba dayanta ta gyaru, idan kuma suka baci, to dukkan al'ummar sun baci, aka ce ya Manzon Allah (s.a.w.a) su waye su? Ya ce: Malamai da sarakuna".¹

Kuma lallai na fada a cikin wasu littafaina,² cewa wani abu na kaico hakikanin kaico, shi ne bacewar Qur'ani daga cikin manhajoji na koyarwa a Hauzozin ilimi, domin sun samar da wani tsari wanda dalibi ba ya bukatar ya yi zurfi cikin ilimummukan Qur'ani mai girma, tun daga marhalar farko ta fara karatunsa har zuwa marhalar karshe, ba ya bi ta kansa sai a lokacin da yake bukatar kafa hujja da shi a kan wata ka'ida ta nahawu ko wani bahasi na usul da wata mas'ala ta fikihu, sai ya wayi gari gurin gwaji na karfafa tunanin hankali amma ba wai abincin ruhi da zuciya ba ko kuma waraka ga rayuka ba. Watakila ma dalibin Hauza zai iya kai wani matsayi a fikihu da usul amma ba ya rayuwa irin rayuwar Qur'ani kuma bai yi nutso cikin ma'amala da Qur'anin ba da kwankwadar iliminsa a matsayin sakon da zai tallafa masa ya gyara kansa ba, kai kwanaki ma da satuttuka za su iya wucewa ba tare da ka ga dalibin ilimi ya dauki Qur'ani domin ya karanta wasu daga cikin ayoyinsa, da yin tadabburi a cikinsu, saboda rashin samun dangantaka mai zurfi tsakanin dalibin da Qur'anin, amma da a ce ya samu guzurinsa da abincinsa a cikinsa wanda zai wadatar da shi daga waninsa da bai iya barinsa ba. Wannan kuma musifa ce mai girma a Hauzar ilimi da wuraren zamantakewar al'umma, watakila ma ka iya samun wadanda ba su iya karanta shi yadda ya dace ba.

To amma tunda yake sakon Hauzar ilimi wacce take dauke da nauyinsa shi ne gyara al'umma da kusantar da su ga Allah Tabaraka wa Ta'ala, to lallai tun a farko, abu mai muhimmanci gare su shi ne su a kashin kansu su fahimci Qur'anin da

¹Al-Khisal: Abwabul Isnain, hadisi na 12.

²Wasaya wa Nasa'ih Ilal Khudaba'i wa Dalabatil Hauzatil Sharifati (maganar ta gabata a cikin wannan mujalladin).

himmantuwa wajen ganin sun aikata shi a aikace, domin ita al'umma ba za ta zama cikin alheri ba sai idan ta yi riko da Qur'aninta, ta shiryu da shiryuwarsa, ta haskaka da haskensa, kamar yadda mashhurin hadisins sakalain ya nunar: “Ni mai bar maku nauyaya guda biyu ne Littafin Allah da alayena iyalan gidana, madamar ku ka yi riko da su a bayana, ba za ku taba bata ba har abada”¹.

Jahiliyyar Yau

Lallai tabbas mutane a yau suna rayuwa ne a wani sabon yanayi na jahiliyya – koda kuwa wasu sun kira abin da musulunci – a gwargwadon irin ma’anar da Qur’ani ya baiwa kalmar ta jahiliyya, domin shi bai ba ta ma’anar cewa wani yanki ne na lokaci wanda ya riga ya kare bayan bullowar hasken musulunci ba, a’ a wata dabi’a ce ta zamantakewar al’umma wacce al’ummar da kanta ta yadda ta rayu a wannan yanayin, mai jawo zubewar darajar ita wannan al’ummar a sakamakon bijirewa shari’ar Allah Ta’ala da ta yi; “Shin hukuncin jahiliyya suke nema, shin wane ne mafi kyau ga hukunci daga Allah ga mutane wadanda suke yin yakini (masu tabbataccen imani)” Ma’ida: 50. Kuma Qur’ani ya ja kunne ga masu nemanta yayin da ya ce: “Kuma kada ku yi fitar tabarruji irin tabarrujin jahiliyyar farko” Ahzab: 33. Amma yanzu kamar wani take ne na samuwar jahiliyya ta biyu wacce a yau ga jama’a nan suna fama da rayuwa cikin tsananinta, wahalhalunta da cutarwarta.

Kai ba ma haka ba! Jahiliyyar yau ta hade da jahiliyyar zamanin baya sun hade sun zama abu guda, inda za ka samu mai karfi yana murkushe mai rauni, luwadi kuwa ya zama cikin dokoki na kundin tsarin mulki a wasu wuraren yadda har aure yakan gudana a tsakanin namiji da namiji, zina kuwa kazantar nan mai wari wacce take ta yaduwa tana kara game ko’ina a duniya an mayar da ita wata aba kamar barbarar dabbobi, tana ta kara yada ciwurwuka masu kashe garkuwar jiki kamar irinsu aids (sida) da makamantansa. Sannan in kai maganar tauye mudu da sikeli da dukkan dangoginsa sun mamaye sun zama ruwan dare ba yaro ba babba, abin bai tsaya a nan ba har da gwamnatoci, babu adalci a tsakanin alakoki tsakanin al’umma abin da ake kira da (kilo daya a madadin kiloli guda biyu), da kuma rikon ahbar da ruhbanawa da sauran sarakunan bata na daga shaidanun aljanu da mutane sashensu yana yin ishara ga sashe da kawataccen zance bisa ga rudu, a matsayin iyayengiji koma bayan Allah, suna kuma haramta abin da Allah ya halatta, suna

¹A can baya an ambace shi.

halatta abin da Allah ya haramta, da abubuwan bautawa da ake bauta masu koma bayan Allah subhanahu wa Ta'ala wadanda ba su kidayuwa kuma ba wai sun takaita ga sake-sakin duwatsu ne ba kawai, a'a har yanzu shaidanu suna nan suna ta kara fantsama abin. Shaidanun aljanu da mutane sashensu yana yin ishara ga sashe da kawataccen zance bisa ga rudu kuma suna yin saddu ga hanyar Allah madaidaiciya; "Lallai ne, zan zauna in katange masu tafarkinka madaidaici (wato zan batar da su). Sannan kuma hakika, zan je masu daga gaba gare su, kuma daga baya gare su, kuma daga bangarorin damarsu da bangarorin hagunsu, kuma ba za ka sami mafi yawansu masu godiya ba" A'araf: 16-17. "Kuma kada ka zauna a kowane tafarki kuna (masu yiwa mutane) kule, kuma kuna kangewa daga hanyar Allah ga wanda ya yi imani da shi, kuma kuna nemanta ta zama karkatacciya" A'araf: 86. Waye ya fi wadannan masu katangewa daga tafarkin Allah ga wanda ya yi imani kuma suna neman sai sun karkatar da ita daga kan lafiyayyar fidira, fasikanci tare da kafa tarkuna na fitina da haifar da adawa a tsakaninsu, da tarwatsa harkokin tattalin arziki, da samar da kwararru wadanda ba su da aiki sai bata tarbiyya da kyawawan dabi'u na al'umma da sauransu.

Duk wadannan suna daga cikin siffofin da ke alamta jahiliyya a zamanin yau haka nan ma a kowane sauran zamani da kowane guri. Wannan ma'ana ita ce ainahin ma'anar da Qur'ani ya bayyana a kan jahiliyya kuma ya zama dole mu karbe ta, mu kuma fahimce ta.

Domin karin bayani, za mu kawo misalai na akida da ayyukan jahiliyyar farko mu kamanta su da jahiliyyar yau wacce muke rayuwa a cikinta, a wannan bayanin ina son in fitar da hadafofi kamar haka:

1- Daidaita ka'idoji da isdilahohin Qur'ani da cirato ma'anoninsu wadanda Qur'anin yake nufi, sannan sai gusar da kurar da ta lullubbe su a sakamakon gafala daga shi Qur'anin, da yadda ake horar da hankulla a cikinsa amma ba tare da an koma gare shi ba.

2- Tattaro tare da game dukkan bukату zuwa ga Qur'ani, idan muka fahimci cewa lallai mutane sun koma ga jahiliyyar farko, to ya zama dole tana da bukatar komawa ga Qur'ani domin ya sake ceto al'ummar, ta hanyar yin riko da hannunta da mika ta ga tsarin musulunci na hakika.

3- Girmama fikirar Imam Mahdi (rayukanmu fansa gare shi), tare da tsayar da dalili na ilimi a kanta, domin su mutane lokacin da suka koma ga jahiliyyarsu

ta farko, to Qur'ani shi kadai dinsa ba zai iya motsin da zai tseratar da su ba, a'a dole yana bukatar wani mai motsi wanda zai baje shi a faifai, kamar dai yadda Manzon Allah (s.a.w.a) ya kasance yana yi, koda yake shi wannan bai kasance Annabi ba, saboda yankewar Annabta daga kan Annabi Muhammad (s.a.w.a), to sai dai wadannan siffofin ba su haduwa ga wani in ba Hujjatar Allah ibn Hasan (rayukanmu fansa gare shi) ba. Ga ma alamomin bayyanarsa nan suna ta bayyana, yinin da aka yi alkawarinsa yana ta kara kusantowa.¹ Magana dalla-dalla game da wannan za ta zo a bahasi mai zaman kansa dangane da shi Imam (as).

Siffofi Da Alamomi Ko Halayyar Al'ummar Jahiliyya A Mahangar Qur'ani

Kuma sifa ta farko daga cikin siffofin jahiliyya ita ce bautar da mutane suke yi ga wanin Allah Tabaraka wa Ta'ala, bautar nan kuma tana nufin yin da'a da jibintar da lamari kamar yadda ya zo daga Ma'asumai (as) cikin tafsirin fadin Allah Ta'ala: "Sun riki malamansu (yahudu) da ruhubanawansu (nasara) Ubanningiji sabanin Allah, haka kuma sun riki Masihu dan Maryam haka. Alhali ba a umarce su ba face su bauta wa Allah shi kadai, babu abin bautawa face shi, tsarki ya tabbata gare shi daga abin da suke yin shirka da shi" Tauba: 31. Sai Imam (as) ya ce: Amma wallahi ku sani, ba su kira su a kan su zo su bauta masu ba, kuma da za su kira su din ba za su amsa masu ba, sai dai sun halatta haram a kansu, sun haramta halal a kansu, sai suka bauta masu a yayin da su ba su ma sani ba".² Wannan ibada a waccan al'ummar jahiliyyar ta kasance ga wanin Allah Tabaraka wa Ta'ala, shi ya sa ya zo a farkon sura daga cikin surorin Qur'ani suna neman da kada a yi da'a ga wanin Allah "Aha! Kada ka bi shi" Alak: 19. A wancan lokacin da'a ga Ubanningiji ta kasance nau'oi daban-daban; "Ba mu bauta masu ba – ai su gumakan – face domin su kusantar da mu zuwa ga Allah, kusantar daraja" Zumar: 3. "Kuma kada sashenmu

¹Shi ya sa aka rawaito a hadisi cewa shi Imam (as) zai zo da musulunci sabo, Qur'ani sabo, amma a nan dalalarsa wacce ta dace da abin nufi a nan ba tana nuna cewa shi Imam (as) ba zai fito daga cikin kewayen musulunci ba da Qur'anin kakansa (s.a.w.a) ba, a'a abin nufi shi ne zai goke kurar da ta lullube Qur'ani ya kuma gusar masa da daudar aka dora masa shekara da shekaru, ya kuma dawo masa da rayuwarsa sabuwa fil.

²Al-Kafi: 1/53, Babin Takalid, hadisi na 1.

Kuma wannan isdilahin mai muhimmanci na Qur'ani wato (Ibada), yana bukatar a bayyana shi saboda rashin fitowarsa a fili a cikin kwakwalen mutane, sai suke tsammanin cewa ibada tana nufin sallah ko kuma sujjada amma ba tana nufin da'a ba, shi ya sa ba su samun wannan tsarkin a cikin addininsu, cewa bayan sun yi sallah da azumi amma sauran mu'amalolinsu da dabi'unsu na rayuwa sai ka ga suna yinsu ta hanyar da Allah bai saukar ba, wanda wannan abu ne mai hadari, dole ne a gusar da wannan shubuhar daga gare su, shi ya sa aka ruwaito daga Imam Jawad (as) a cikin fadinsa: "Wanda ya saurari mai magana to hakika ya bauta masa, to idan wannan mai maganar ya kasance dan aiken Allah ne, to hakika ya bauta wa Allah, amma idan mai maganar yana yi ne da harshen ibilis to...." Tuhaful Ukul: shafi na 336.

ya riki sashe Ubangiji sabanin Allah” Aali Imran: 64. “Lallai ne mu, mun bi shugabanninmu da manyanmu, sai suka batar da mu daga hanya” Ahzab: 67. “Sai suka bi umarnin Fir’auna, kuma al’amarin Fir’auna kuwa bai zama shiryayye ba” Hud: 97. “Bayan wadannan sai (‘ya’yansu) suka gaje su a bayansu, suka tozarta sallah, kuma suka bi sha’awoyinsu, to da sannu za su ga (sakamakon) batarsu” Maryam: 59. “Kuma idan aka ce masu: Ku bi abin da Allah ya saukar, sai su ce: A’a muna bin abin da muka iske ubanninmu a kansa, shin kuma koda ubannin nasu ba su hankaltar komai, kuma ba su shiryuwa?” Bakara: 170. “Akwai daga cikin mutane wanda yake yin musu ga sha’anin Allah ba da wani ilimi ba, kuma yana bin kowane shaidani mai taurin kai. An rubuta masa cewa duk wanda ya jibince shi, to lallai ne sai ya batar da shi, kuma zai ja shi zuwa ga azabar sa’ir (jahannama)” Hajj: 3-4. “A lokacin da wadanda suka kafirta suka sanya ta’assubancin kabilanci a cikin zukatansu, ta’assubancin kabilanci irin na jahiliyya” Fath: 26.

Wadannan wasu ne daga Ubanningiji na jahiliyyar farko wacce ta kasance tana bautawa wanin Allah Tabaraka wa Ta’ala wadanda su ne: (gumaka, malaman da ba muklisai ba, Fir’aunoni, bin son rai mai umarni da aikata mummuna da sha’awoyinsa, ibilis, ta’assubanci, al’adu da akidun da aka gada daga wajen magabata), kuma dukkansu asalinsu shi ne bin son rai; “To idan ba su karba maka ba, to ka sani suna bin son zuciyarsu ne kawai, kuma wane ne mafi bata daga wanda ya bi son zuciyarsa ba tare da wata shiriya daga Allah ba? Lallai ne Allah ba ya shiryar da mutane azzalumi” Kasas: 50.

Shin ko halayen mutanen yau sun saba da na wadancan? Ba kuma idan nace mutane ina nufin wadannan al’ummun wadanda suka kira kawukansu da wayayyu ba, domin su sun riga sun nutse cikin duhun jahiliyya tun daga kahonta zuwa kasan tafukanta. Sai dai ku barni in yi magana game da mafi muni daga wannan wadannan da suka kira kawukansu musulmai, alhali suna tafiya kafada da kafada cikin ayarin wadannan kafiran sun nutse cikin biyayya ga sha’awa da son rai da abubuwan da suke gangarowa daga gare su na sababbin Ubanningiji kamar wasanni da fasaha da wasu nazariyoyi da fandararrun dokoki; kuma har yanzu yin da’a ga shugabanni da manya kamar misalin shugaban kabila da masu matsayi ana yi masu biyayya ba tare da an kiyaye shari’a mai tsarki ba, don haka sai suke halatta abin da Allah ya haramta, kuma suna haramta abin da Allah Tabaraka wa Ta’ala ya halatta, kuma har yanzu wadannan sanannu dabi’un nan da akidu da sunnonin iyaye da kakanni ana yi masu da’a fiye da yadda ake yiwa shari’ar Allah subhanahu wa Ta’ala biyayya,

ta yadda za ka ga al'umma za su iya kauda kai idan aka sabi Allah, amma da zarar an nemi a sabawa sanannun al'adu da akidunsu ba za su taba lamincewa ba. To sai ya zama kamar harshensu yana fadin cewa: (Gara azabar wuta da a kunyata). Sabanin musulunci wanda Imam Husain (as) ya misalta shi a Karbala a cikin fadinsa:

Mutuwa ita ce mafi cancanta daga jin kunya (tozarta)

Kuma ka kunyata (a kan gaskiyarka) shi ya fi daga azabar wuta

Kuma wannan abu a fili yake a cikin dokoki da kabilu suke kafa wa da sauransu, kuma wannan matar tana yin biyayya ga kauna da son kwalliya da duk abin da al'ada ta doru a kai, sannan kuma da duk wani abu da ya fito daga yammacin turai tun daga tufafi, kayayyakin caba ado da sauransu, kuma koda sun kasance sun saba da shari'a. To shin akwai wani abu daga ibada, da'a da jibinta lamari da ya yi saura? Wannan a matakin shirka ta da'a da biyayya kenan. Kuma Qur'ani yana ba mu labari game da cewa su wadannan Ubanningijin gabaki dayansu za su barranta daga bauta masu da aka yi a ranar kiyama sai dai nadamar mai nadama a lokaci ba za ta yi amfani ba; "Kuma daga mutane akwai wanda yake rikon tamka sabanin Allah, suna son su, kamar son Allah, kuma wadanda suka yi imani ne mafiya so ga Allah, kuma da wadanda suka yi zalunci suna ganin lokacin da za su ga azaba da cewa lallai ne dukkan karfi ga Allah yake, kuma lallai ne Allah mai tsananin azaba ne.

A lokacin da wadanda aka bi suka barranta daga wadanda suka bi su, kuma suka ga azaba, kuma sabubba suka yanke da su. Kuma wadanda suka bi, suka ce: Lallai da muna da wata damar komawa (duniya) sai mu barranta daga gare su, kamar yadda suka barranta daga gare mu (da ba su riki kinayen ba) kamar haka ne Allah ke nuna masu ayyukansu, suna da nadamomi a kansu kuma ba su zama masu fita daga wutar ba" (165-167).

Yana kuma siffanta wadannan Ubanningiji wadanda dan adam yake bautawa ta hanyar mika wuya kacokaf gare su da yin da'a gare su sabanin Allah Tabaraka wa Ta'ala, Allah yana cewa: "Misalin wadanda suka riki wadansu masoya wadanda ba Allah ba, kamar misalin gizo-gizo ne wanda ya riki wani dan gida, alhali kuwa mafi raunin gidaje shi ne gidan gizo-gizo, da sun kasance suna sani" Ankabut: 41.

Kuma Allah ya ce: "Kuma wadanda suka kafirta ayyukansu kwatankwacin kawalwalniya ga fako suke, ta yadda mai jin kishirwa yana zatonsa ruwa ne, har sai

idan ya je masa bai iske shi komai ba, sai ya samu Allah a wurinsa, sai ya cika masa hisabinsa, kuma Allah mai gaggawar sakamako ne” Nur: 39.

Wannan kam wani bahasi ne mai matukar mahimmanci domin zai jawo hankalin mutane su fahimci cewa suna fa karkacewa daga kan akidunsu, suna fa nisa daga tsantsar bautar Allah da kuma cewa lallai da'arsu ga Allah Tabaraka wa Ta'ala ta yi karanci sosai musamman idan aka kiyasta da da'ar da suke yi wa wadannan gumakan daban-daban. Saboda haka kamata ya yi bahasin a ba shi wannan taken (Gumakan Jahiliyyar Zamani) wanda yake bahasi ne mai hadari musamman kasantuwar buyarsa ga jama'a da dabi'ar nan ta ko-in-kula gare shi hatta ga wadanda suke muminai to ballantana kuma wasunsu.

Amma game da boyayyiyar shirka, to mafi girman musibar a nan take, a nan ne zai yi wuya ka samu wani aiki da aka yi shi da ikilasi (domin Allah shi kadai) koda ma'abocin aiki ya zaci hakan, to in ba haka ba mene ne ya sa yake rubuta sunansa a kan katon allon kan hanya a yayin da ya gina ko kawata masallaci, idan dai aikinsa don Allah ne, to mai ya sa yake gorantawa da wannan kyautar har kuma ya yi ta ba da labari a kai idan dai shi muklisi ne?

Sifa ta biyu daga cikin siffofin jahiliyya ita ce cewa ainahin shari'ar da take tsara masu yadda za su tafiyar da rayuwarsu kuma take kula da yadda suke husumominsu ta yi nisa daga shari'ar Allah Ta'ala; “Shin hukuncin jahiliyya suke nema”? Ma'ida: 50. To kuma duk wani hukunci sabanin wanda Allah ya saukar hukunci ne na jahiliyya kamar yadda Qur'ani ya bayyana, mu kuma yanzu muna ganin mafiya yawa daga cikin mutanenmu suna rayuwa ne a karkashin kabilanci, hukunce-hukuncen kabila su ne suke hukunta su, Allah bai saukar da wani suldani game da su ba, kawai jahilan mutane ne suka sanya su wadanda suka yi nisa ga barin Allah Tabaraka wa Ta'ala, wannan kuma a babin misali ne, kai ma za ka iya dubawa a nan kusa da kai ka ga yadda sauran al'ummu wanda kusan duk tafiya guda ce. Yanzu duba ka ga kasashen duniya daban-daban dokoki da shari'oin da suke tafiyar da su duk tsare-tsare ne da mutum ya kirkira, gajiyayyen da ba ya iya mallakawa kansa wata cuta ko kuma wani amfani, kuma ba ya iya ganin fiye da karan hancinsa, amma za ka same shi a kowace rana yana canja sakin layi na kaza, yana kara sakin layi na kaza wani lokaci kuma ya cire wani, a wani yanayin kuma sai ya gano can an tafka kuskure sai ya toshe abin da zai kawo sabani, haka dai, alhali madaukakin hadisi ya siffanta duk wata sabawa shari'a da gazawa wajen aiwatar da

ita da jahiliyya a cikin fadinsa (as): “Wanda ya mutu, alhali bai yi wasiyya ba, ya mutu mutuwar jahiliyya”.¹

Fir'auna wannan da yake cewa: “Ba ni nuna maku komai face abin da na gani” Gafir: 29. Ba wai wata dabi'a ce kebantacciya da ta shafi mutum daya ba, a'a wata dabi'a ce da take maimaituwa a koda yausha a wurin da yawa daga cikin wadanda suka jingina kawukansu cewa su masu yin shari'a ne sabanin Allah Tabaraka wa Ta'ala.

Daga alamomin jahiliyya akwai karkatar akidunsu, game da wannan zan yi ishara da fadinsa Ta'ala: “Suna zaton abin da ba shi ne gaskiya ba game da Allah, irin zaton jahiliyya” Aali Imran: 154. Domin sun kasance suna da imanin cewa alal misali duk irin yadda mutum ya aikata wani mummunan aiki, to da zarar ya je ya yi yanka ya shekar da jini ga Ubanningiji to shi kenan ya tsira daga azaba. To kuma al'ummarmu ta hanyar yin aiki da wasu masu hawa kan mimbari da suka dorasu a kai a cikin zuktansu shi ne cewa wata akida da ke nuna cewa duk abin da mutum ya aikata na sabo komin girmansa da sauran abubuwan ki, to zubar hawaye daya a kan tuna zaluncin da aka yi wa Imam Husain (as) ya isheshi ya shiga aljanna, suna masu jingina abin ga wannan hadisin: “Wanda ya yi kuka a kan Husain koda gwargwadon fiffiken sauro ne aljanna ta wajaba a gare shi”.² Sannan su kafa dalili da fadin mawaki:

Lallai wuta ba za ta taba jiki ba

Wanda yake dauke da kurar masu ziyarar Husain

To mu ba mu inkarin karamar Imam Husain (as) daga wajen Allah Tabaraka wa Ta'ala domin ya cancanci wannan karamcin da fiye da haka ma; sai dai, wannan yana nuni ne kan misali ne na abin da zai hukunta shigar, kuma wani yanki ne na dalili na shiga aljanna amma dole ne a samu kammaluwar dalilin wato daya yankin na dalili da zai cika sharudda da rashin samuwar abin da zai hana, sharadi na farko kuma shi ne yin da'a ga Allah Ta'ala a cikin umarnonsa da hane-hanensa, kuma a nan Qur'ani a fili ya bayyana: “Kuma ba za su yi ceto ba face ga wanda (Allah) ya yarje masu” Anbiya'i: 28. A cikin hadisi kuma daga Imam Sadik (as): “Cetonmu ba zai taba shafar mai tozarta sallah ba”.³ Haka nan ma ya sabawa wannan ayar: “To wanda ya aikata (wani aiki), gwargwadon nauyin zarra zai ganshi. Kuma wanda

¹Al-Rasa'ilul Ashara: shaikh Dusi, shafi na 317.

²Kamilul Ziyarat: shafi na 201.

³Biharul Anwar: 76/136.

ya aikata gwargwadon nauyin zarra na sharri, zai ganshi” Zalزالah: 7-8. Amma da mutum zai gyara aikinsa kuma ya tuba, tuba ta gaskiya to wannan kam.

Wannan karkacewar ta akidu tana da matukar hadari domin za ta iya janyo mutane su nisanci addininsu, kuma za su fuskaci karancin farkawa bayan sun durmiye cikin tabon wannan akidar wacce ta yi nisa daga tsarin Qur'ani da karkatarsu zuwa gare ta don haka sai su bar aiki da Qur'anin.

Daga cikin alamomi na jahiliyya akwai fitar mata ba lullubi, fitar tabarruji, mace ta bayyanar da wasu gabobin jikinta masu nuna kyawunta, yin shigar ko-in-kula da kuma yada alfasha; Allah Ta'ala ya ce: “Kuma kada ku yi fitar tabarruji irin tabarrujin jahiliyyar farko” Ahzab: 33. Su kuma al'ummun yau na wannan zamanin sun wuce da iyawar wadancan al'ummun cikin fasikanci, fajirci da gwanancewa a cikin tabewa, bata, jefa dan adam cikin ayyukan alfasha da hore masu dukkan wata dama ta zamani ta ci gaban mai hakar rijiya domin a yada alfashar, kamar yadda jahiliyya take alfahari da salo-salonta da kirkiraro dokoki domin su kosar da sha'awoyinsu na dabi'a ta hanyar shaidana da shakiyanci, alal misali Kuraishawa sun sunnanta wata doka wacce take haramtawa kabilu yin dawafi a Ka'aba da tufafi, wai da sunan kila sun saba wa Allah da wadannan kayan, kuma sun aika munanan ayyuka alhali kayan suna sanye a jikinsu, don haka dole sai dai su zabi yin dawafi da wasu kayan, kaya ne na musamman na mutanen Makka, ko su nemo sababbin kaya ko kuma su yi dawafin nasu tsirara.

Su kuma masoyan shaidan a yau sun sunnanta sababbin salo-salo na yada alfasha ba irin wacce aka sani ba ta hanyar kayan wasanni da wargi wadanda suke bayyana fasikanci da fajirci a fili ba, a'a. Sun kirkiro wasanni ne na motsa jiki wadanda ba su gaza wadancan wasannin muni ba, wata kila ma wadancan din su fi rangwame, domin ana gudanar da su ne a boye, kuma kowa da kowa yana boyewa, ma'abocinsu ma yana jin kunya kar asirinsa ya bayyana a sarari. Amma wadannan ana gudanar da su a sarari tare da tinkaho, kuma kowa yana yaba masu. Shin ba ka ganin wannan wasannin masu yinsu sun wayi gari a hannun shaidanu sai yadda suka yi da su?! Haka nan dai ake ta ba su sunaye, kamar sarauniyar kyau ko wani sunan daban ko su kira shi da zaben gwana ko tantance wacce tafi kowa, alhali dukkan wadannan ba komai ba ne face nutsewa cikin wargi, fasikanci da fajirci. Mafi munin kuma shi ne ana yin abin ne a bainar jama'a, babu mai tsaira sai wanda Allah ya tsare. Hadafin kuma abu guda ne, ana son al'umma ta rayu kamar rayuwar dabbobi

cikin barbara da haikewa mata ba lissafi tare da yada fasikanci lungu da sako na garuruwan al'umma.

Daga cikin alamomin jahiliyya akwai toshewar basira da bacewar tunani a rayuwa. Misali wasu daga cikin mutane na zamanin jahiliyya sun kasance suna hana aurar da 'yan matansu ga wadanda ba su ba, domin suna ganin kawukansu a matsayin mafifita su ne wadanda ake kira da (Humus), to a jahiliyyar yau ta zamani za ka samu irin wadannan da yawa. Mafiya bayyana a fili su ne wani sashe na sharifai masu dangantaka da Manzon Allah (s.a.w.a) domin su wadannan ba su aurar da 'yan matansu sai ga sharifi kadai irinsu, kuma 'yan matan nasu sun gajiya, lokacin aurar da su har yakan wuce, sukan haramta masu yin rayuwa ta hakkinsu na shari'a domin su yi rayuwa cikin ni'ima, su gina iyalai, su rayu cikin sa'ada ta gamagari. Duk wannan yana faruwa ne saboda wannan murgudadden tunanin na jahiliyya. Shin ina gamin wannan murdadden tunanin da tsarin Qur'ani! "Ya halitta ku daga rai guda, kuma ya halitta daga gare shi matarsa, kuma ya watsa daga gare su maza masu yawa da mata" Nisa: 1. Kuma daga cikin koyarwar Manzon Allah (s.a.w.a) akwai: "Idan wani wanda kuka yarda da halayensa da addininsa ya zo maku, ku aurar masa".¹ To idan su madaukaka ne domin dangantakarsu da Manzon Allah (s.a.w.a), to shi kuma Manzon Allah (s.a.w.a) daukakarsa tana da danagantaka ne da musulunci da biyayyarsa ga Allah Ta'ala, ba wai don sunansa Muhammad dan Abdullahi ba ne. Allah ya ce: "Lallai idan ka yi shirka, hakika aikinka zai baci, kuma lallai za ka kasance daga masu asara" Zumar: 65. A wata ayar kuma: "Kuma da ya fadi wata magana daga cikin maganganu, ya jingina ta gare mu. Da mun kama damarsa daga gare shi. Sannan lallai ne da mun katse masa lakarsa. Kuma babu wasu a cikinku da za su iya kare shi daga (azabarmu) gare shi" Al-Haka: 44-47. Kuma shi Manzon Allah (s.a.w.a) da kansa ya fada cewa: "Ni kaina da zan sabawa (Allah) da na rushe".² To mene ne kimar wadanda suke kasuwanci da sunansa (s.a.w.a) amma suna sabawa shari'arsa?

Daga cikin alamominsu akwai sassabawar dabi'u da ma'aunai wadanda da su mutum yake zama mafifici kodai ya zama mabiyin Allah na hakika ko kuma ya zama mabiyin shaidani mai cike da rudu. Qur'ani yana bayyana wadannan da cewa: "Lallai mafificinku daraja a wurin Allah shi ne wanda yake mafificinku a takawa" Hujurat: 13. "Ka ce: Da falalar Allah da rahamarsa, to da wannan sai su yi farin ciki, shi ne

¹Wasa'ilul Shi'a: Kitabul Nikah; Abwabu muqaddimatil Nikah wa adabih, babi na 28, hadisi na 1.

²Biharul Anwar: 22/467.

mafi alheri daga abin da suke tarawa” Yunus: 58 A yayin da jahiliyya suke fifita da dukiya, matsayi da yawan ‘ya’ya; “Alfahari da yawan dukiya da dangi ya shagaltar da ku (daga ibada mai amfaninku). Har kuka ziyarci kaburbura” Takasur: 1-2. “Kuma suka ce: Mu ne mafiya yawa ga dukiya da ‘ya’ya, kuma mu ba mu zama wadanda ake yi wa azaba ba” Saba’i: 35. Wadannan wasu al’amura ne da suke a bayyane ta yadda ban bukatar sai na kawo misalai, to sai dai wadannan ayoyin guda biyu suna bayyanar da kwatancen nan wanda ya tallafa ya fito da bambancin a fili; “An kawata wa mutane son sha’awoyi na mata da ‘ya’ya da dukiyoyi abubuwan tarawa daga zinariya da azurfa, da dawaki kiwatattu da dabbobin gida da hatsi, wannan shi ne dadin rayuwar duniya, amma a wurin Allah kyakkyawar makoma take. Ka ce: Shin in ba ku labarin mafi alheri daga wannan? Akwai gidajen aljanna a wurin Ubangiji ga wadanda suka bi shi da takawa, koguna suna gudana daga karkashinsu, suna madauwama a cikinsu, da matan aure tsarkakakku da yarda daga Allah, kuma Allah mai gani ne ga bayinsa” Aali Imran: 14-15. Kuma a wani wajen Allah yana cewa: “Kuma dukiyarku ba ta zamo ba, haka nan ma ‘ya’yanku ba su zamo abin da yake kusantar da ku ba a wurinmu (kusantarwa ta matsayi), face wanda ya yi imani kuma ya aikata aikin kwarai, to wadannan suna da sakamako ninkin baninki na aikin da suka aikata, kuma su amintattu ne a cikin gidaje masu benaye” Saba’i: 37.

Daga cikin halayen da a jahiliyyar farko da ta yanzu suka yi tarayya a cikinsu akwai yada munanan dabi’u, mafi bayyanarsu daga cikinsu akwai giya, tauye mudu, algushu, karya da luwadi; Allah Ta’ala ya ce: “Kuma ku je a cikin majalisoshinku da abin da ba shi da kyau” Ankabut: 29. “Kuma kada ku nakasawa mutane kayansu” A’araf: 85. “Narkon azaba ya tabbata ga masu nakkasawa. Su ne wadanda idan suka auna daga gurin mutane suke cika mudu. Amma idan sun auna masu a kwanon awo da mizani sai suna ragewa” Mudaffifin: 1-3. Har ma izgili suke yi wa mutane masu tsafta; “Kuma babu abin da ya kasance jawabin mutanensa, face dai suka ce: Ku fitar da su daga alkaryarku, lallai ne su wasu mutane ne masu neman tsarkaka” A’araf: 82. Ta yadda ya tabbata cewa Ja’afar dan Abu Dalib sunansa ya shiga cikin tarihi a kan cewa yana cikin wadanda suka haramtawa kawukansu shan giya da yin zina a jahiliyya. Kuma daga cikin munanan dabi’un nasu akwai cewa mai karfi yana taushe rarrauna, rushe halaye na kwarai, akidun mutumtaka ballantana kuma wadanda suka shafi na Allah, muhimmi a wajensu kawai wadanne amfanoni mutum a kashin kansa zai samu. Wannan dai ita ce wayewar zamani wacce take rugurguza ‘yan kasa gabaki dayansu, tana halakar da shuka da ‘ya’yan dabbobi a saboda abin

da suke kira da (maslaha) wacce take sama da komai a wajensu. Amma hadafi na hakika wanda shi ne neman yardar Allah Tabaraka wa Ta'ala da kuma tsira a gobe kiyama to wannan kauye hanya kenan, Allah Ta'ala ya ce: “Da wata kungiya, lallai ne rayukansu sun shagaltar da su, suna zaton abin da ba shi ne gaskiya ba a game da Allah, irin zaton jahiliyya, suna cewa: Ko akwai wani abu a gare mu dai daga al’amarin? Kace: Lallai ne al’amari dukkansu na Allah ne. Suna boyewa a cikin zukatansu abin da ba su bayyana shi ba a gare ka, suna cewa: Da muna da wani abu daga al’amarin” Aali Imanan: 154. Wannan ita ce iya makurarsu kuma shi ne iya hadafinsu wanda suke rayuwa a dalilinsa cewa ko akwai wani abu a gare mu dai daga al’amarin.

Daga cikin mafi muhimmancin halayen jahiliyya, kai abin ya wuce nan ma, domin wannan shi ne dalili na samuwarta; barin umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna, abin da Manzon Allah (s.a.w.a) ya tsawatar a kansa: “Yaya za ku kasance, idan matayenku suka lalace, matasanku suka fasikance, kuka dawo ba ku yin umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna? Aka ce ya Manzon Allah (s.a.w.a) shin haka zai yiwu? Ya ce: Eh, mafi sharri daga wannan ma. Yaya za ku kasance idan kuka samu kanku kuna masu umarni da aikata mummuna kuna hani da aikata kyakkyawa? Aka ce ya Manzon Allah (s.a.w.a) shin haka zai yiwu? Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: Eh, mafi sharri daga wannan ma. Yaya za ku kasance idan kuka dinga ganin kyakkyawan abu a matsayin mummuna, mummuna kuma a matsayin kyakkyawa”?’

Wannan kuma shi ne inda al'umma ta isa gare shi a yau, amma gazawar tun daga farko tana a kan malaman addini ko mutanen Allah (rabbaniyyin) a irin ambatawar Qur'ani, rashin taimakawarsu da ja da bayansu cikin sauke nauyin da ya hau kansu na lamarin al'umma, kuma idan ana maganar rabbaniyyin na hakika, to fa ku ne ya ku daliban Hauza da madaukakan mutane a cikin Hauzar mai tsarki. Allah Ta'ala ya ce: “Kuma kana ganin masu yawa daga gare su suna rigegeniya da gaggawa a cikin aikata zunubi da zalunci da cinsu ga haram, tir da abin da suka kasance suna aikatawa. Don mai malamai rabbaniyyuna da manyan malamai (ahbar) ba za su hana su daga zancensu na zunubi da cinsu ga haram ba? Hakika tir daga abin da suka kasance suna sana’antawa” Ma’ida: 62-63. “Sun kasance ba su hana juna daga abin ki, wanda suka aikata, hakika abin da suka kasance suna aikatawa ya munana.

¹Al-Kafi: 5/59, Babin: Umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna.

Kana ganin masu yawa daga gare su, suna jibintar wadanda suka kafirta, hakika tir da abin da rayukansu suka gabatar saboda su, watau Allah ya yi fushi da su, kuma a cikin azaba su masu dawwama ne” Ma’ida: 79-80.

Wannan kuma wani halin ne daban daga cikin halayen al'ummar da ta nisanta daga Musulunci watau soyayya ga kafirai, dangane da wannan gazawar; Amirul Muminina (as) yana cewa: “Bayan haka, lallai ne abin da kawai ya halaka wadanda suke gabaninku yayin da suka aikata sabo kuma rabbaniyyuna da ahbar ba su hane su ba daga wancan, kuma a yayin da suka nutse cikin sabo sai azaba ta sauka a kansu to sai suka fara yin umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna suka yi aiki, sai umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna bai hana kusantowar ajali ba kuma bai yanke arziki ba”¹.

Kuma madamar ba a tsayu da wannan wajibin ba, to babu wata daraja da za ta yi saura ga muminai a wajen Allah da wajen Manzonsa (s.a.w.a), kai hatta ma a wajen makiyansu, shi ya sa ma akwai masu bautar Allah daya a tsakanin Kuraishawa wadanda su ne Ahnaf, wadanda suka ki bautar gumaka, suka kebe kansu cikin bautar Allah Subhanahu, sai dai ba su kasance suna da wata daraja a wajen mushrikai ba kuma ba su ma kula da samuwarsu ba, domin cewa sun bar wajibi mai girma.

A yayin da aka sanya sauke wannan nauyin daga cikin siffofin al'ummar musulmai: “Kun kasance mafi alherin al'umma wacce aka fitar ga mutane, kuna umarni da kyakkyawa kuma kuna hani ga mummuna, kuma kuna imani da Allah” Aali Imran: 110. “Kuma lallai hakika Allah yana taimakon wanda yake taimakonsa, lallai Allah hakika mai karfi ne mabuwayi. Wadanda suke idan muka ba su iko a cikin kasa sai su tsayar da sallah, kuma su bayar da zakka kuma su yi umarni da kyakkyawa da hani ga abin ki, kuma akibar al’amura ga Allah take” Hajj: 40-41. “Kuma wata jama’a daga cikinku su kasance suna kira zuwa ga alheri, kuma suna umarni da alheri, kuma suna hani daga abin ki, kuma wadannan su ne masu cin nasara” Aali Imran: 104. “Kuma muminai maza da muminai mata sashensu majibincin sashe ne, suna umarni da kyakkyawa suna hani ga mummuna kuma suna tsayar da sallah, suna bayar da zakka, suna da’a ga Allah da Manzonsa, wadannan Allah zai yi masu rahama, lallai Allah mabuyi ne, mai hikima” Tauba: 71.

¹Nahajul Balaga: Huduba ta 27.

Da sauransu masu yawa, sai dai mu a nan ba muna halin kididdigewa ba ne, domin wannan bahasin an gina shi ne a kan yin ishara kawai, sai kuma ba da kofa ta yin tunani dangane da wannan lamarin, kuma a kowace kofa, wata kofar guda dubu za ta iya budewa a cikin luduƙin Allah Tabaraka wa Ta'ala da kuma yalwar rahamarsa.

Daga cikin alamomin jahiliyya akwai haimana a kan canfe-canfe da tatsuniyoyi, misali larabawa sun kasance suna canfa kukan hankaka da na mujiya, a yau kuma yammacin turai suna canfa lamba ta (13), a wancan lokacin masu duba da bokaye sun shahara sun ci kasuwarsu, a yau kuma muna ganin yadda mutane suka yi marhabin lale da mai karanta tafi hannu, masu ramli, masu bugun kasa, masu rufa ido da masu wankin ido wani abu da yake tafiya da hankalin jahilai da wawaye.

Daga cikin halayen jahiliyya akwai yin saddu ga Qur'ani da kautar da mutane daga gare shi ta hanyoyin daban-daban, Nadir dan Haris ya kasance wanda yana daga cikin wadanda suka tafi kasar Farisa suka koya daga labaran sarakunansu, sai yana bin bayan Manzon Allah (s.a.w.a), idan Manzon Allah (s.a.w.a) ya tashi daga majalisa sai shi Nadir ya zauna a wannan majalisar ya kama ba su labari sannan sai ya ce: Ina gama ku da Allah wane ne mafi dadin labari ni da Muhammad? Domin sun kasance suna siffanta Qur'ani da tatsuniyoyin mutanen farko ko kuma labarai ne ake masa shibtar su safe da yamma ko kuma labari ne kirkirarre, ko kuma su dinga kururuwa da karfi a yayin da Manzon Allah (s.a.w.a) yake tilawarsa domin su shiga tsakaninsa da jinsa, Qur'ani yana siffanta wannan matsayar tasu da cewa: "Kuma wadanda suka kafirta suka ce: Kada ku saurara ga wannan Qur'ani, kuma ku yi ta yin kuwwa a ciki (lokacin karatun) sa, tsammaninku za ku yi rinjaye" Fussilat: 26. Allah Ta'ala ya ce: "Kuma idan sun ga wata aya, sai su juya baya su ce: Sihiri ne mai dorewa (marar tsayawa)" Kamar: 2.

To ga kuma jahiliyyar yau tana siffanta Qur'ani da irin wadancan siffofin cewa zancen Muhammad ne, kawai dai wani mutum ne ya yi amfani da kaifin kwakwalwar da yake da ita ta dan adam ba wai wahayi ne na Allah ba. Kuma sun yi kokarin wallafe-wallafe a kan abubuwa masu karo da juna a cikin Qur'ani (a tunaninsu fa) da suka gaza a kan niyyarsu ta rusa Qur'ani suka gagara yin hakan, kuma samuwarsa da kafuwarsa ta tabbata a gare su, sai suka juya – saboda tsabagen makirci da yaudara da tabewa – suna sace shi daga abubuwan da ya kunsu

da sauke shi a aikace daga rayuwa ta yau da gobe, suka juyar da shi zuwa ga abin da ya yi kama da kasidu da wakoki wacce mawaka suke rerawa sai mazauna wannan majalisar masu sauraro su dinga bude muryoyinsu suna fadin (Allah, Allah, ya shaikh) suka juyar da shi ya zama hirzi (mai ba da kariya) ana daura shi a wuya ko a rataya a gidaje, iyakar kenan kar ka kara kar ka rage. Wannan salon kamar yadda kake gani ya fi hadari a kan salon Nadir dan Haris da ire-irensa, kuma shi ne mafi munin makirci da tasiri.

Daga cikin fitattun tasarrufofinsu wadanda suke siffantuwa da su: Akwai kafewa a kan al'adu da akidun da suka gada daga magabata, tsananin riko da su, rashin bambaruwa daga gare su koda dalili da hujja sun kafu a kan bacinsu. Wannan tasarrufin sakamakon bijircewa da rashin sallamawa lafiyayyan tunani da kuma riko da ta'assubanci bisa la'akari da cewa wannan abin da suka jingina gare shi abu ne da yake da asali tun daga iyaye har zuwa kakanni don haka kimarsa ta sanya yana da tsananin wuya su watsar da shi. Kuma lallai Qur'ani ya yi ta maimaita wannan ma'anar a wurare da yawa ta yadda za mu iya fahimtar cewa lallai wannan na daga cikin bala'in da gabaki dayan Annabawa suka fuskanta. Allah Ta'ala ya ce: "Kuma idan aka ce masu: Ku bi abin da Allah ya saukar, sai su ce: A'a muna bin abin da muka iske ubanninmu a kansa, shin kuma koda ubannin nasu ba su hankaltar komai, kuma ba su shiryuwa?" Bakara: 170. "Lallai su, sun iske ubanninsu batattu. Saboda haka su, a kan gurabunsu suke gaggawa" Safat: 69-70. "Suka ce: Shin, ka zo mana ne domin mu bauta wa Allah shi kadai, kuma mu bar abin da ubanninmu suka kasance suna bautawa? To ka zo mana da abin da kake yi mana wa'adi da shi idan ka kasance daga masu gaskiya" A'araf: 70. "A'a, suka ce; lallai mu, mun samu ubanninmu a kan wani addini (na al'ada) kuma lallai mu, a kan gurabunsu muke masu neman shiryuwa. Kuma kamar haka, ba mu aika wani mai gargadi ba a gabaninka a cikin wata alkarya, face mani'imtanta sun ce: Lallai mu, mun samu ubanninmu a kan wani addini kuma lallai mu, masu koyi ne a kan gurabunsu" Zukhruf: 22-24. To wadannan ayoyin guda biyu na karshe suna nuni a kan cewa lallai wannan bala'in mai girma yana fuskantar duk wani wanda yake son ya 'yantar da al'ummarsa ya kuma yi sa'ayi domin gyaruwarsu, da fadinsa Ta'ala: "Kuma kamar haka, ba mu aika wani mai gargadi ba a gabaninka" Zukhruf: 24. Kuma wannan bai kebanta da Annabawa su kadai ba.

Kuma jahiliyyar yau ba ta da bambanci da jahiliyyar farko a cikin wannan, shaidu a kan haka suna da yawa, kuma al'ummarmu sun yi fama da wannan da

yawan gaske; daga cikinsu akwai ra'ayin (tsuke tunani da yin rayuwa kwabo da kwabo irin ta mutanen da, tare da fada da duk wani ci gaba na zamani) kamar yadda wani masani daga cikin 'yan Hauza ya tafi a kai.

Daga cikin alamomin jahiliyya akwai rashin sanin Imami (jagora) na hakika; "Wanda ya mutu, alhali bai san Imamin zamaninsa ba, ya mutu mutuwar jahiliyya". Kuma da aka ce sani, ba wai ana nufin sanin suna ne kawai ba, a'a ana nufin ka san nauyi da takalifofin da suke a kanka game da shi, ka tsayu da su tsayuwa ta hakika. Sannan wannan gazawar a fili take wacce ta shafe mu game da Sahibul Asr (Imam Mahdi; rayukanmu fansa gare shi) kuma lallai add'ua da aka ruwaito ta siffanta irin wannan jahiliyyar "Ya Allah ka sanar da ni kanka, domin cewa madamar ba ka sanar da ni kanka ba, ba zan san Annabinka ba. Ya Allah ka sanar da ni Manzonka, domin cewa madamar ba ka sanar da ni Manzonka ba, ba zan san Hujjarka (Imam) ba. Ya Allah ka sanar da ni Hujjarka, domin cewa madamar ba ka sanar da ni Hujjarka ba, na bata daga addinina".¹ Bata daga addini kuwa shi ne ainahin jahiliyya.

Wannan kuma shi ne abin da yake bukatar a yi masa bahasi kammalalle game da wajabcin samuwar Imami kuma Hujja a kowane zamani, wannan kuma shi ne nauyi da aikin da yake a kanmu a zamanin gaiba game da Imam (aj) da bayar da amsa a kan da dama daga cikin tambayoyi da mushkiloli na tunani wadanda suke cushe a cikin lamarin Imamancin Imam. Abubuwa da yawa sun bace wa muminai game da shi, to ballanta wasunsu wadanda ba muminai din ba. Alhali shi Imam (aj) yana daga cikin (kofar Allah wacce ba a je wa Allah sai ta ita wannan kofar).² To yaya za a yi wanda bai san kofar Allah ba ya shiryar zuwa ga Allah Subhanahu wa Ta'ala, to mene ne a bayan Allah face bata bayyananne.

Daga cikin alamominta akwai rusunawa abin duniya da rashin yarda da abin da ke koma bayan wannan (abubuwa na lahira wadanda ba a ganinsu) da inkarin gaibi, Allah Ta'ala ya ce: "Kuma suka ce: "Ba ta zama ba, face rayuwarmu ta duniya, kuma ba mu zama wadanda ake tayarwa ba" An'am: 29, "Kuma suka ce: Babu komai face rayuwarmu ta duniya, muna mutuwa kuma muna rayuwa (ta hanyar haihuwa), kuma babu abin da ke halaka mu sai zamani, alhali kuwa (wannan maganar da suke fada) ba su da wani ilimi game da ita, ba su bin komai face zato" Jasiya: 24. Sai Qur'ani ya zo domin ya kafa masu rayuwa madaukakiya domin su rayu saboda ita

¹Kamaluddin Wa Tamamul Ni'imati: shafi na 409.

²Al-Kafi: 1/337.

³Al-Kafi: 1/196.

“Kuma ban halicci aljannu da mutane ba sai domin su bauta min” Zariyat: 56. “Ya ce: Ya ku mutanena! Ku bauta wa Allah, ba ku da wani abin bauta face shi, shi ne ya kaga halittarku daga kasa, kuma sai ya bar gina ta a hannunku, sai ku neme shi gafara, sannan ku tuba zuwa gare shi, lallai Ubangijina makusanci ne mai karbawa” Hud: 61. “Sannan kuma muka sanya ku masu kalifanci a cikin kasa daga bayansu, domin mu ga yaya kuke aikatawa” Yunus: 14. Don haka shi mutum ba an halicce shi ba ne domin wannan duniyar har da zai karar da gabaki dayan himmarsa gare ta, a’ a an sanya shi kalifa ne a doron kasa domin ya gina ta ya kuma sanya ta gonarsa wacce zai girbi lahira da ita, sannan mahaliccinsa sai yi masa hisabi na duk ayyukansa domin ya ga mene ne abin da ya aikata. To kuma tsawatarwar Allah za ta zo ga irin wannan mutumin da ya yi nutso cikin tarkacen duniya; “Shin mutum na zaton a bar shi sagaga (wato babu manufar komai game da shi)? Shin bai kasance digo na maniyyi ba, wanda ake jefarwa (a cikin mahaifa)?! Sannan ya zama gudan jini, sannan Allah ya halitta shi, sannan ya daidaita gabobinsa. Sannan ya sanya daga gare shi nau’oi guda biyu; namiji da mace? Ashe wannan bai zama mai iko ba bisa ga rayar da matattu?!” Kiyama: 36-40. Haka yake tsarki ya tabbata gare ka, ya Ubangiji kai ne mai iko a kan wannan da a kan dukkan komai ma. Na’am sai dai wannan ba zai hana mutum ya nemi rabonsa na wannan duniyar ba, amma da sharadin kada ya zama ya mayar da shi hadafinsa da magaryar tukewarsa, a’ a sai dai kawai ya mayar da shi tsani na isa ga hadafinsa na hakika wanda shi ne samun yardar Allah Tabaraka wa Ta’ala; “Kuma ka bida a cikin abin da Allah ya ba ka, gidan lahira kuma kada ka manta da rabonka daga duniya, kuma ka kyautata, kamar yadda Allah ya kyautata zuwa gare ka, kuma kada ka nemi barna a cikin kasa, lallai ne Allah ba ya son masu barna” Kasas: 77. Don haka mallakar abin duniya ba wai zari ne ko nuna gazawa ba; ya zo a ruwaya cewa: “Duniya ita ce wajen noman lahira”.¹ A wani hadisin daban kuma: “Duniya gidan hada-hadar waliyyan Allah ce”.² Domin a cikinta suke hada-hadar kasuwancinsu tsakanininsu da Allah, fataucin da ba ya yin tasgaro.

Daga cikin alamomin jahiliyya akwai warwatsuwa, rarrabuwar kai da tarwatsawa kowa ma ya rasa, Allah Ta’ala ya ce: “Kuma kada ku kasance daga mushrikai. Watau wadanda suke rarrabe addininsu kuma suka kasance kungiya-kungiya, kowace kungiya tana mai farin ciki da abin da ke a gare ta kawai” Rum: 31-

¹Awalil Li’ali: 1/267.

²Minhajul Bara’ati Fi Sharhi Nahjul Balaga: 15/203.

32. Kuma duk wadannan suna faruwa sakamakon tarwatsawarsu ga dunkullen abu guda wanda zai zama sanadin haduwarsu waje guda wanda shi ne tauhidi da dayanta Allah Tabaraka wa Ta'ala. Kuma ya sanya dakin Ka'aba mai tsarki a matsayin wani alaminsa. Sai dai al'ummomin da suka yi nisa ga barin Allah suna karkasa da tarwatsa duniyar kashashe-kashashe, gari-gari a matakin farko, har kashashen duniya suka tasamma fiye da kasa (180). Sannan suna raba kan kabila-kabila, suna rarraba gungun jama'a-jama'a har a cikin kasa guda sai su rarraba su a kan bambancin tunani da fikira, a ce wannan dan gurguzu ne, wannan kuma dan jari hujja ne tare da cewa duk fa 'yan kasa guda suke, kuma kabila daya ma, addini daya, amma sai su rarraba su tunani daban-daban har a cikin addini dayanma ba su kyale ba, kai wuce nan ma har a cikin mazhaba guda, sai a wayi gari kowace al'umma an rarraba ta kungiya-kungiya haka dai; "Kowace kungiya suna masu farin ciki da abin da yake a gare su" Mu'uminun: 53. Kuma Qur'ani ya ja hankali a kan cewa wannan rabe-raben yana daya daga cikin alhakin nisanta daga tsarin Allah; Allah Ta'ala ya ce: "Ka ce: Shi ne mai iko a kan ya aika da wata azaba a kanku daga samanku, ko kuma daga karkashin kafafunku, ko kuma ya gauraya ku kungiyoyi, kuma ya dandana wa shashenku masifar sashe, ka duba yadda muke sarrafa ayoyi, tsammaninsu suna fahimta" An'am: 65. Amma musulunci ya zo domin ya dunkule su ta hanyar wannan Qur'anin Allah Ta'ala ya ce: "Kuma ku yi riko da igiyar Allah gaba daya, kuma kada ku rarraba, kuma ku tuna ni'imar Allah a kanku a lokacin da kuka kasance makiya sai ya sanya soyayya a tsakanin zukatanku saboda haka kuka wayi gari da ni'imarsa yan uwa, kuma kun kasance a kan gabar rami na wuta sai ya tsamar da ku daga gare ta, kamar wannan ne Allah yake bayyana maku ayoyinsa, tsammaninku za ku shiryu" Ali Imran: 103. "Kuma idan sun yi nufin su yaudare ka, to lallai ma'ishinka Allah ne, shi ne wanda ya karfafa ka da taimakonsa, da kuma mumina. Kuma ya sanya soyayya a tsakanin zukatansu, da ka ciyar da abin da ke cikin kasa gabaki daya, da ba ka sanya soyayya a tsakanin zukatansu ba, kuma amma Allah ya sanya soyayya a tsakaninsu, lallai shi mabuwayi ne mai hikima" Anfal: 63-63.

Daga cikin bayyanannun alamomin jahiliyya akwai tsoron mutuwa da dukkan abin da yake nuni ko ishara gare ta, wannan kuma saboda sun yi asarar lahira ne, suka sanya mafi makurar hankoronsu kosar da sha'awoyinsu da kwadayinsu; "Ka ce: Idan gidan lahira ya kasance saboda ku a wurin Allah kebe ba da sauran mutane ba, to kuyi gurin mutuwa, idan kun kasance masu gaskiya. Kuma ba za su yi gurinta

ba har abada saboda abin da hannayensu suka gabatar, kuma Allah masani ne ga azzalumai. Kuma lallai ne za ka same su mafiya kwadayin mutane a kan rayuwa, kuma su ne mafiya kwadayin rayuwa daga wadanda suka yi shirka, dayansu yana son da za a rayar da shi shekara dubu, kuma hakan ba ya zama mai nisantar da shi daga azaba domin an rayar da shi, kuma Allah mai gani ne ga abin da suke aikatawa” Bakara: 94-96. “Kace: Ya ku wadanda suka tuba (yahudu)! Idan kun riya cewa ku ne zababbun Allah ba sauran mutane ba, sai ku yi gurin mutuwa idan kun kasance masu gaskiya. Kuma ba za su yi gurinta ba har abada saboda abin da hannayensu suka gabatar, kuma Allah ne masani ga azzalumai” Juma’a: 6-7. “Sannan idan tsoro ya zo, sai ka gansu suna kallo zuwa gare ka, idanunsu suna kewayawa, kamar wanda aka dauke hankalinsa saboda (magagin) mutuwa” Ahzab: 19. Sai dai Qur’ani yana tabbatar masa game da hakikar wannan tsoron wanda babu matserata daga gare shi: “Ka ce: Lallai mutuwar nan da kuke gudu daga gare ta, to lallai ita mai haduwa da ku ce sannan kuma ana mayar da ku zuwa ga masanin fake da bayyane domin ya ba ku labari game da abin da kuka kasance kuna aikatawa” Juma’a: 8. “Kace: Gudun nan ba zai amfane ku daga mutuwa ko kisa ba, kuma har in kun gudu, ba za a jiyar da ku dadi ba face kadan” Ahzab: 16. “Inda duk kuka kasance, mutuwa za ta riske ku, kuma koda kun kasance a cikin ganuwoyi ingantattu”, Nisa’i: 78. “Kace: Koda kun kasance a cikin gidajenku da wadanda aka rubuta masu mutuwa sun fita zuwa ga wuraren kwanciyarsu” Aali Imran 154. Don haka rashin tsoron mutawa ba ya samuwa sai idan an yi imani da Allah an kuma aikata ayyukan kwarai da gina lahira da yardar da Allah Tabaraka wa Ta’ala da kuma kusanta zuwa gare shi.

Zuwa yanzu ina ji a jikina cewa lallai ni, na gabatar da wasu isharori wadatattu kuma na bude maku kofofin yin tunani daidai gwargwaado a wannan bangaren. Domin mataki mai muhimmanci na magance cututtukanmu da ke damun rayuwar zamantakewar al’umma shi ne gano ciwo sannan a tafi ga binciko yadda za a magance shi.

Yanzu ya bayyana a wurinmu ta hanyar wadannan nukododin ma’anar jahiliyya a rayuwar mutane a yau, kuma mun san cewa luduƙin Allah ga bayinsa madawwami ne, kuma ba ya kebanta da wasu jama’a banda wasu, don haka jahiliyyar jiya, ba wai ta fi jahiliyya yau ba ce, ba kuma wasu halaye na daban take da su ba, wacce a sakamakon haka Allah ya saukar masu da Qur’ani ya kuma turo masu da Manzo, amma kuma sai ya bar jahiliyyar yau sagaga, ba ta da bukatar muslihi wanda yake

shi ne Al-Hujja dan Hasan (rayukanmu su zama fansa gare shi), kuma ba mu da bukata zuwa ga Qur'ani domin ya tsamar da mu daga zurfin rijiyar jahiliyya zuwa ga kololuwar musulunci.

Qur'ani Shi Ne Maganin Cututtukanmu Na Rayuwarmu Ta Zamantakewa

Qur'ani yana da iko da karfin magance cututtukan da ke damun dan adam da kuma ingata lafiyarsa domin isa ga kamala, mu yanzu za mu baje kwazonmu wajen zakulo wasu daga cikinsu, kuma shi Qur'ani mai dawwama ne, rayayye kuma mai bayarwa har zuwa ranar kiyama, kuma daga cikin alamomin dawwamarsa karfin da yake da shi na tantance cuta da kuma gabatar da magani ga dukkan al'umma a kowane zamani da kowane wuri. Yanzu abin da ya kamace mu shi ne mu nemi taimakon Qur'ani mu kuma yi masa magiya a kan ya taimaka mana da maganin cututtukanmu na rayuwar jama'a a dunkule da a daidaiku.

Idan aka jarabci al'umma da cutar rarrabuwa da tarwatsewa, to maganinsu shi ne fadin Allah Ta'ala: "Kuma ku yi riko da igiyar Allah gaba daya, kuma kada ku rarraba", Aali Imran: 103. Bayan fahimtar cewa lallai igiyar Allah tana nufin: Qur'ani da Ahlul Baiti (as) kamar yadda hadisi ya nunar.

Idan aka jarabci al'umma da cutar tsoro, raggwanci da rauni to maganinsu shi ne fadin Allah Ta'ala: "Inda duk kuka kasance, mutuwa za ta riske ku, kuma koda kun kasance a cikin ganuwoyi ingantattu", Nisa'i: 78. "Ka ce: Lallai mutuwar nan da kuke gudu daga gare ta, to lallai ita mai haduwa da ku ce" Juma'a: 8.

Idan zukatanku suka cika da takaici da fidda tsammani to maganin wannan fadin Allah Ta'ala: "Kuma kada ku yanke tsammani daga rahamar Allah, lallai ne babu mai yanke tsammani daga rahamar Allah face mutane kafirai" Yusuf: 87. "Kuma wane ne yake yanke tsammani daga rahamar Ubangijinsa, face mutane batattu" Hijr: 56. "Lallai mu, hakika muna taimakon Manzanninmu da wadanda suka yi imani a cikin rayuwar duniya da ranar da shaidu ke tsayawa" Gafir: 51.

Idan muka hadu da wani nau'i na shugabancin da ya kauce hanya tare da zalunci ga waninmu ko a kan zamani, to mu karanta fadinsa Ta'ala: "Kuma abin da ya same ka daga sharri, to daga kanka yake" Nisa'i: 79. "Lallai ne Allah ba ya canza abin da yake ga mutane, sai sun canza abin da yake ga zukatansu" Ra'ad: 11. "Allah bai zalunce su ba, amma kansu suka kasance suna zalunta" Aali Imran: 117.

Kuma idan mutane suka biyewa bin inna rududu, suka wayi gari a matsayin (duk wanda inna ta aura baba ne) ba tare da sun yi zurfin tunani da hangen nesa tare da sanya basira ba; to Qur'ani ya ba su amsa da cewa: “Kuma mafi yawan mutane ba su zama masu imani ba, koda ka yi kwadayin hakan” Yusuf: 103. “Kuma idan kabi mafiya yawan wadanda suke a cikin kasa da da’ a suna batar da kai daga hanyar Allah, ba su bin komai sai shaci-fadi, kuma ba su fadar komai face karya” An’am: 116, “Kuma mafi yawansu ba su yin imani da Allah face suna masu shirka” Yusuf: 106.

Daga cikin cututtukan al'umma wadanda Qur'ani ya magance su akwai (jita-jita) yada jita-jita wani ciwo ne mai tarwatsa, mai kawo rarrabuwa a cikin al'umma, mai girgiza dunkulewarsu wuri guda, mai ruda tunaninsu, amma Qur'ani game da wannan matsalar da maganinta ga abin da ya ce: “Kuma idan wani al’amari daga aminci ko tsoro ya je masu, sai su yada shi, amma da a ce sun mayar da shi zuwa ga Manzo da zuwa ga ma’abota al’amari daga gare su, lallai ne wadanda suke yin bincikensa daga gare su za su sanshi, kuma ba domin falalar Allah ba a kanku da rahamarsa, hakika da kun bi shaidan face ‘yan kadan” Nisa’i: 83. Da wasunsu masu yawa wadanda suke magance ciwurwukanmu masu tsanani.

Darussan Da Za A Amfana Da Su Daga Qur'ani Na Gyarani Al'umma

A nan yana da kyau yin ishara a kan wasu daga cikin darussan da za a amfana da su daga Qur'ani a cikin gyara da saita al'umma da shiryar da ita:

1- Mayar da hankali a kan abin da ke haifar da cuta fiye da yadda za a maganceta, kuma lallai wani abu ne mai muhimmanci da ba makawa gare shi; domin lokacin da marar lafiya ya ziyarci likita, ya yi masa bayanin matsalolin da yake fama da su, to abu mafi muhimmancin da likita yake farawa shi ne gano ainahin cutar, sannan ya rubuta masa magani, amma wadatuwa da yin magani na wadansu abubuwa da ka iya bijirawa marar lafiyar kamar ciwon kai, zafin ciki ko tsanantar zafin jiki ba tare da ya gano ainahin ciwon ba, to wannan ainahin kwaba kenan. Alal misali wanda yake son ya magance tabarrujin da ya fito fili ko kwaikwayon da matasa suke yi wa turawan yamma ko yana son ya magance matsalar rashin ba da kumusi ko rashin yin sallah, ko kuma ainahin sabo da mutane suke yi kamar shan giya da luwadi, ko

¹Nan gaba kadan rubutun da na yi a kan wannan maudu'in a cikin silsilar (Nahwa Mujtama'in nazif) zai fito.

kuma ka ce: gabaki dayan rashin bin shari'ar Allah da mutane suke yi da gangancin saba mata; to ba ya wadatarwa ya zo yana fada masu cewa abu kaza wajibi ne ku aikata shi, abu kaza kuma haramun ne ku guje shi, domin su ai musulmai ne kuma sun san da hakan. Dole ne ya fara da gano cutar wacce ta jawo masu suka yi rauni wajen bin addininsu wanda shi ne zai taimaka wajen dabbakawa, sannan sai a tafi ga magani, kuma shi yin rauni a wajen bin addini abin da yake kawo shi shi ne rauni a bangaren tarbiyya da akida ga al'umma, shi ya sa Qur'ani ya mayar da hankali kan wannan a Makka – wato tun a farko-farkon saukarsa – a kan wadannan abubuwan guda biyu (akida da tarbiyya). Qur'ani ya yi bayanin a kan akida kuma ya ba ta kariya da dalilai daban-daban, ya magance ishkalolin da aka bijiro masa da su, kuma mafi yawanci ya bi da su ne ta hanyar fidira dinsu (yanayin zubin halittar mutum) domin shi dalili ne na lamiri wanda ya fi mayar da hankali ga can cikin kowane mutum ta yadda ba wanda ya isa ya yi inkarinsa da saba masa. Sai Qur'ani ya muhimmantar da zuwa da yanayin da ranar kiyama zai kasance da sunnar Allah wacce ta gudana a kan magabatan al'ummu, kuma ya zo da manya-manyan abubuwan da suka faru masu ba da darasi a rayuwa har ya samu ya farkar da hankulansu, ya tsarkake zukatansu daga wannan lokacin ne sai ya fara kallafa masu, sai suka zama suna masu biyayya, kuma mun sani cewa lokacin da aka dauka ana tarbiyya a Makka ya fi yawa a kan na Madina, wanda daga nan ne za a fahimci muhimmanci mai yawa na a fara sanin ainahin cuta kafin a tafi ga magani.

2- To daga nan ne kofa za ta bude ta maganar darasi na biyu game da irin hanyar da Qur'ani ya bi wajen gyaran zukata da al'umma, wacce ita ce wajabcin gina janibin tarbiyya da halaye na kwari da akida ga mutum musulmi, kuma lallai Qur'ani wajen yin wannan ginin ya yi amfani da wasu hanyoyi sababbin salo da ya dogara da su, na ambace su a cikin littafina (Falanarji'u Ilallah) a can din na fadi cewa: Lallai Qur'ani ya bi wadansu hanyoyi guda uku wadanda rayuwar mutum take gudana a karkashinsu (hankali, zuciya da ruhi). A babin misali Qur'ani yakan alakanta rashin samun albarkoki daga sama, rashin samun alheirai daga kasa, salladuwar ashararai da iko a kan sauran mutane, rashin amsa addu'a, a kan nisantar da mutane suka yi ga shari'ar Allah da kuma barin yin umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna. Don haka duk wanda yake son ya tsira daga wadannan wahalhalun masu tsanani, to ya dawo ga Allah ya sauke nauyin da ke kansa na wajibai. Ya zo a hadisi cewa: "Idan kuka bar yin umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna to za a debe dukkan

albarkoki daga gare ku kuma bala'oi za su sauka a kanku, kuma ashararanku za su salladu a kanku, sannan za ku yi ta yin addu'a amma ba za a masa maku ba".¹

Mafi girma daga cikin wadancan hanyoyin shi ne abin da muka yi nuni gare shi na batun bijirwar da Qur'ani ya dinga yi na halin lokacin mutuwa da abin da zai biyo baya na ranar kiyama da yadda zai kasance wato abubuwan da idanu za su shaida a ranar da hirar kafirai da fasikai a cikin wuta tare da shaidanunsu za su auku cikin ambatowar sunnonin Allah Tabaraka wa Ta'ala ga masu bijirewa ga da'arsa. Allah Ta'ala ya ce: "Allah ya darkake a kansu, kuma akwai misalan wannan akibar ga kafirai (na kowane zamani)" Muhammad: 10, "Sai Allah ya kama su saboda zunubansu, kuma Allah mai tsananin ukuba ne", Aali Imran: 11. Akwai kuma ni'imomin Allah ga bayinsa wadanda ba su kidayuwa kuma su kansu bayin sun yi ikirari da samuwar hakikanin fidira; "Shin kyautatawa na da wani sakamako face kyautatawa" Rahman: 60. Sannan sai bayani na sa'adar da take zama dalili na bunkasar zuciyar dan adam da rayuwarsa da garuruwansa idan dai har zai bi shari'ar Allah sau da kafa, Allah Ta'ala ya ce: "Kuma lallai da mutanen alkaryu sun yi imani kuma suka yi takawa da hakika mun bude albarkoki a kansu daga sama da kasa" A'araf: 96.

Lallai akida da tarbiyya su biyun nan su ne wadanda suke tsara yadda mutum zai isa ga hadafin da rayuwa ta doru a kai, don haka ne ma za ka ga su ne suke iyakance masa hanyoyin da zai dosa, alal misali; idan aka bukaci ba da gudunmawa ga wani aikin alheri ko taimakon wani mabukaci; wane ne zai yi hanzari wajen bayarwa: shin mumini ne wanda yake neman yardar Allah Ta'ala kuma yana kwadayin sakamako daga gare shi ko kuwa wanda ya watsar da addini wanda iyakar makurar himmarsa ita ce ya yi ta tara abin duniya irin wadanda suke: "Sun yanke tsammani daga (rahamar) lahira kamar yadda kafirai suka yanke tsammani daga mazowa kaburbura" Al-Mumtahana: 13. To na farkon shi ne farkon wanda zai hanzarta ya bayar. Wannan misali ne na tasirin akida da tarbiyya wajen tunkuda mutum ya aikata aikin kwarai, domin hadafin mumini (samun yardar) Allah Tabaraka wa Ta'ala, saboda haka ku kasance daga cikin 'ya'yan lahira, kada ku kasance daga cikin 'ya'yan duniya. Ba wani abu ne ya rugurguza al'umma har ta bace ta saki hanya ba sai saboda ta rasa hadafin da take rayuwa dominsa sai suka tarwatse ga barin hanya. Allah Ta'ala ya ce: "Kuma lallai wannan ne tafarkina madaidaici, sai ku bi shi,

¹Tahzibul Ahkam: 6/176.

kuma kada ku bi wasu hanyoyi su rarraba ku daga barin hanyata, wannan ne Allah ya yi maku wasiyya da shi watakila ku zama masu takawa” An’am: 153.

Yanzu abin da ya rage mana shi ne cike wannan gurbin a cikin hankula da zuciyoyin al'umma har su gyara hanyar da suke a kai wanda hakan zai kai su ga gyaran rayuwarsu daidai da yadda Allah Tabaraka wa Ta'ala yake so, don haka sai mu yi riko da hanyar Qur'ani ta raya zukata, da daukaka su da tsarkake rayuka da ciyar da su abincinsu na akidar gaskiya wacce take ita ce tushen madaukakan halaye na kwari, Allah Ta'ala ya ce: “Shin lokaci bai yi ba ga wadanda suka yi imani, zukatansu su yi tawali’u ga ambaton Allah da abin da ya sauka daga gaskiya? Kada su kasance kamar wadanda aka baiwa littafi gabanin haka, sai zamani ya yi tsawo a kansu, saboda haka zukatansu suka kekashe, kuma da yawa daga cikinsu fasikai ne” Hadid: 16.

Wannan wata kofa ce wacce ya kamata mufakkirai da masu ba da horo su shiga ta cikinta domin salo ne na Qur'ani wajen wa’azi da raya zukata, kuma dukkan ayoyinsa da mai hankali zai yi zurfin tunani a kansu da ya sabunta tunaninsa a cikin manhajin rayuwarsa, kamar dai fadinsa Ta’ala a cikin suratul Dukhan: “Da yawa gonaki da idanun ruwa (koramu) sun barsu. Da shuke-shuke da kyawawan kerarrun gidaje. Da wata ni’ima da suka kasance a cikinta suna masu hutawa. Kamar haka kuma muka gadar da su ga wadansu mutanen daban. Sannan sama da kasa ba su yi kuka a kansu ba, kuma ba su kasance wadanda ake yi wa jinkiri ba” Dukhan: 25-29.

Kuma ni ina maku nasuha da karanta littafin (Al-Qalbul Salim) littafi ne juzi’i biyu, na dayan yana magana ne a kan akida na biyun kuma a kan tarbiyya da kyawawan halaye, kuma lallai wannan littafin mujalladi biyu abin nema ne ga zuciyar da take mai ikilasi mai tsarki.

3- Bi daki-daki a cikin shiryarwa, gyarawa da rika hannun mutane cikin tausasawa, kuma babban misali a nan shi ne: Bi daki-daki a cikin haramta shan giya – bisa la'akari da cewa wata al’ada ce da ta samu gindin zama a cikin al'umma wacce ta riga ta ratsa hankulansu da zukatansu – don haka sai aka fara hanawa ta hanyar bin mata kai; mataki na farko: “Suna tambayarka game da giya da caca, kace: A cikinsu akwai zunubi mai girma da wasu amfanoni ga mutane” Bakara: 219. Sai wasu suka fara cewa to kar mu sha ta, tunda shan zunubi ne, ga shi kuma Allah ya haramta abubuwan alfasha da abin da ya bayyana daga gare su da wanda ya boyu da kuma

zunubi. Wasu kuma sai suka ce daidai gwargwadon amfanin da take da shi. To sai fadin Allah Ta'ala ya sauka: “Kada ku kusanci sallah alhali kuwa kuna masu maye, har sai kun san abin da kuke fada” Nisa’i: 43. To sai wasunsu suka hanu, suka ce ba za mu sha wani abu wanda zai hana sallah ba, sannan sai ayar surar Ma’ida ta sauka wacce ta zo da tabbataccen hani mai gaba daya: “Ya ku wadanda suka yi imani, abin sani kawai giya da caca da refu da (wani nau’in kayan kuri’a), (su dukansu) kazanta ce daga aikin shaidan, sai ku nisance su, wala’alla ku yi nasara” Ma’ida 90.

Kuma ita kanta saukar Qur'anin daya-bayan-daya, yanki-yanki sannu a hankali har aka dauki tsawon shekara 23 lallai hakan ya faru ne bisa hadafi – na daga abubuwan da ya yi hadafi gare su – magance wani yanayi bisa la'akari da wuri da zamani da zuruf din da ake ciki tare da la'akari da bambancin matakan da mutane suke a kai da isti'idadinsu na karbar saqon da aiwatar da shi.

Kuma zai iya yiwuwa saukarsa daki-daki ko daya-bayan-daya din na da wasu fuskokin daban-daban, domin a lokacin da yake son ya magance wata matsala mai tushe (tun kaka da kakanni) ta al'umma – kamar wata al’adar kabila wacce alal misali – da farko sai mu fara da kawo ishkaloli game da ingancin wannan al’adar da sanya shakku a cikinta, sannan sai a kawo makwafin wannan din da mafi alhairanta wadanda suke kishiyantarta, to idan tsira wannan shakkun a zukata kuma hankulla suka koma kan makwafi mafi cancanta sai natsuwa da wannan din ya samu kafuwa a rayuka, daga daidai wannan lokacin za a iya fara nakadinta, amma kokarin fara nakadi kai tsaye wato ba tare da waccan shimfidar ba, to lallai wannan yana nufin rushewar ginin musamman ma idan ya zamana al’adar ta samu kafuwa mai asali ce domin an halicci mutum a kan dabi’ar girmama abin da ya gada da kuma bautawa abin, a saboda haka sai wadannan mutanen su zama masu gaba da dukkan wani yunkuri na kawo canji game da wannan al’adar da suka ginu a kanta.

A lokacin da aka aiko Manzo (s.a.w.a) da Annabta, bai fara da tunkarar gumaka kai tsaye ba, a’a sai ya fara bauta wa Allah shi kadai tare da Ali (as) da Khadija (as), a gaban idon Kuraishawa suna gani suna ji, kuma ba tare da sun cutar da shi da komai ba, sai dai wannan aikin na Manzoon Allah (s.a.w.a) ya bude kofa ta tambayoyi masu yawa; suka dingi cewa mai wadannan ukun mai suke yi, kuma don wa suke bautar. Kuma mai ya sa suka bar hanyar al'ummarsu, wace irin gwarzontaka ce wannan wane irin imani ne mai zurfi haka ya ratsa zukatansu har suke iya jurewa tsayuwa da dukkan natsuwa a gaban kowa da kowa haka!

Wadannan tambayoyin sun zama sanadin shigar wasu jama'a cikin musulunci – ka duba kissar Abdullah dan Mas'ud a cikin littafan sira – kuma Kuraishawa ba su yi fito na fito da shi ba, saboda bai tsokane su ba kuma idan da ya yi fito na fito da gumakansu tun a tashin farko to da wadancan tambayoyin ba su yi masu tasiri ba.

4- Muhimmantarwa da jawo hankalin al'umma game da al'amura na asasi wadanda ba zai yiwu su samu ba sai da kulawar ita al'ummar, musamman abubuwan da ya san al'ummar tana da ja a kansu da juya masu baya a bayansa (s.a.w.a) sai ya tsananta yin magana a kansu, alal misali: yin umarni da kyakkyawa da hani ga mummuna, Imamanci da jibintar lamurran muminai, tsanantawa ga kafirai, nuna soyayya ga makusanta, riko tare da yin kankamo da Qur'ani da itra (Ahlul Baiti (as)), kulawa da masallatai da sallolin jam'i na kamsu salawat da ta Juma'a.

Amma Annabi (s.a.w.a) yana gabata sai al'umma ta yi watsi da wadancan al'amuran na asasi ga al'umma masu bayar da kariya ga samuwarta, nan da nan sai kaucewa daga hanya ya soma. Kuma duk wani neman kawo gyara da samuwar alfanu to dole ne ya biyo bayan bincike wanda zai bayyana rawar da wadannan al'amura za su taka a cikin rayuwar mutane. To kuma wannan bincike ne mai zaman kansa da izinin Allah Ta'ala.

5- Tausasawa da saukakawa ga musibu da wahalhalun da mutumin da ke neman kawo gyara cikin al'umma da shiryar da su zai fuskanta ko kuma abin da muka kira shi da sunan mai dauke da Qur'ani a matsayin sako mai kawo gyara, Allah Ta'ala ya ce: "Alif, Lam, Mim, Sad. Littafi ne aka saukar zuwa gare ka, saboda haka kada wani kunci ya kasance a cikin kirjinka daga gare shi, domin ka yi gargadi da shi, kuma tunatarwa ce ga muminai" A'araf: 1-2. "Saboda haka tsammaninka kai mai barin sashen abin da aka yi wahayi zuwa gare ka ne, kuma mai kuntata kirjinka da shi ne domin sun ce: Saboda mai ba a saukar masa da wata taska ba, ko kuma Mala'ika ya zo tare da shi" Hud: 12. "Kuma ka yi hakuri, kuma hakurinka ba zai zama ba face domin Allah, kuma kada ka yi bakin ciki saboda su, kuma kada ka kasance a cikin kuncin rai daga abin da suke yi na makirci. Lallai ne Allah yana tare da wadanda suka yi takawa da wadanda suke su masu kyautatawa ne" Nahl: 127-128. "Lallai ne za a jarraba ku a cikin dukiyarku da rayukanku, kuma lallai kuna jin cutarwa mai yawa daga wadanda aka baiwa littafi a gabaninku da kuma wadanda suka yi shirka, kuma idan kun yi hakuri kuka yi takawa, to lallai ne wannan yana daga

manyan al'amura" Aali Imran: 186 Amma akwai zance mai dadi mai kwantar da rai cikin fadinsa Ta'ala: "Sai ka yi hakuri da hukuncin Ubangijinka, lallai kai fa kana a kan idanunmu (kana a kan kiyayewarmu)" Dur: 48. Hakikanin kulawa, ba da kariya, kiyayewa, yin rahama, tallafawa da tafiya a kan basira da sauransu.

Kuma za ka samu sura cikakkiya ta sauka tana magana a kan wannan kamar suratu Yusuf wacce ta sauka a irin yanayi na damuwa wanda Manzon Allah (s.a.w.a) ya rayu a ciki a Makka kafin hijira zuwa Madina, a yayin da ya rasa mataimaki bayan rashin Abu Dalib da Khadija (as), ga shi kuma ya riga ya fidda tsammani daga musuluntar Kuraishawa, don haka ya yi fatan samun wani wurin mafaka daban wanda ba Makka ba, kamar Da'if sai dai duk da haka ba a samu rangwame ba, sai ya zama tsanani ya yi wa musulmi yawa a daidai lokacin. Amma a daidai wannan yanayin sai suratu Yusuf ta sauka a gare shi tana ba shi labarin yadda 'yan uwa suka rayu da dan uwansu karami har suka jefa shi cikin duhun rijjiya wanda wannan yana nufin mutuwa kenan a yanayi da dalilai na dabi'a, sai dai Allah Ta'ala ya aika masa ayari suka tsamo shi suka sayar da shi a gidan sarauta a Masar, sannan daga baya kuma ya fada cikin tarkon matar Aziz da sauran mata sannan ya zauna gidan yari tsawon shekaru, amma sai Allah Ta'ala ya kubutar da shi daga kurkuku ya kuma sanar da shi tawilin mafarkai, sai a albarkacin wannan ya zama ya samu matsayi amintacce a kan taskokin kasa, sannan ya zama sarki bayan ya gama mallakar zukatan mutane ta hanyar kyawawan dabi'unsu da iya tafiyar da jagorancinsa. To a nan ne wadancan 'yan uwan suka zo gare shi suna masu kaskanta a gabansa, sai kuma ya yafe masu saboda karamcinsa da fadin kirjinsa har yana ce masu: "Babu zargi a kanku a yau, Allah yana gafarta maku, kuma shi ne mafi rahamar masu rahama" Yusuf: 92. Sannan kuma sai Allah ya sada shi da dan uwansa da mahaifinsa. Wannan shi ne kwatankwacin ainahin abin da Kuraishawa suka yi wa Manzon Allah (s.a.w.a) daidai wa daida da abin da 'yan uwan Yusuf suka yi, amma shi ma sai Allah ya ba shi nasara ya dora shi a kansu har ya iya riskarsu har a cikin gidajensu a Makka, kuma shi ma sai ya maimaita kalmar dan uwansa Yusuf (as) gare su, ya ce: "Babu zargi a kanku a yau, ku je ku sakakku ne". Bayan ya tambaye su cewa: "Mai kuke ganin zan aikata da ku? Suka ce: Kai dan uwa ne mai karamci kuma dan Baffa mai karamci". Wannan kuma ikirarinsu ne da shaidarsu gare shi suna tabbatar da daukakar Zatinsa (s.a.w.a).

6- Kwadaitarwa ga neman ilimi ko koyo da zurfafa a cikinsa ga dukkan abin da zai kusantar zuwa ga Allah Ta'ala kuma zai kara wa mutum ma'arifa. Kuma an ce a cikin Qur'ani akwai aya fiye da dari biyar masu kwadaitarwa ga neman ilimi da yin tafakkuri, yabon masu ilimi da aibata jahilci da jahilai tare kuma da siffata makomarsu, har ta kai ga an sanya Qur'ani a matsayin sifa ta ilimi, fikihu da ma'arifa ga Allah Tabaraka wa Ta'ala wani dalili ne kara karfi da kaimi ga muminai a kan makiyansu da gomomin ribanyawa. Za a iya amfana a kafa dalili a karkashin wannan ayar mai girma, Allah Ta'ala ya ce: "Ya kai Annabi! Ka kwadaitar da muminai a kan yaki, idan mutum ashirin masu hakuri sun kasance daga gare ku, za su rinjayi dari biyu, kuma idan dari suka kasance daga gare ku, za su rinjayi dubu daga wadanda suka kafirta domin su mutane ne da ba su fahimta" Anfal: 65. Yayin da kuma ya sanya hakuri wanda yake daga cikin muhimman dalilai na nasara a matsayin abin da yake kawo karin karfi rubi daya kacal, Allah Ta'ala ya ce: "A yanzu Allah ya saukake daga gare ku, kuma ya san cewa lallai ne akwai masu rauni a cikinku, to idan mutum dari masu hakuri suka kasance daga gare ku, za su rinjayi dari biyu, kuma idan dubu suka kasance daga gare ku za su rinyaji dubu biyu da izinin Allah, kuma Allah yana tare da masu hakuri" Anfal: 66.

Fikihun Yadda Za a Fuskanci Kafirai Da Dawagitai

Wannan fikihun ya game dukkan sasannin rayuwa, to mene ne ya faru ne a Qur'ani aka samar tunanin na abin da zai yiwu a kira shi da sunan fikihun yadda za a fuskanci kafirai? Allah Ta'ala ya ce: "Kuma kada ku sassauta a cikin neman mutanen, idan kun kasance kuna jin radadi, to lallai su ma suna jin radadi kamar yadda kuke jin radadin, kuma kuna fata (ta samun rahama) a wajen Allah, abin da ba su da fata a kai, kuma Allah ya kasance masani ne mai hikima" Nisa'i: 104, to mene ne na gudun haduwa da su madamar dai kowane bangare biyun yana fuskantar damuwa? Alhali ku kun bambanta da su domin kuna da fatar samun rahamar Allah a lahira don haka baki da asara, yayin da su ba su da wata fata ta samun wani abu a lahira in ba azaba mai radadi ba.

Da fadinsa Ta'ala: "Kuma sun yi tsammanin cewa ganuwoyinsu (kafaffu masu kauri) za su tsare su daga (azabar) Allah, sai Allah ya je masu ta wajen da ba su yi zato ba, kuma ya jefa tsoro a cikin zukatansu, suna rushe gidajensu da hannayensu da kuma hannayen muminai, to ku lura fa ya ku ma'abota basirori" Hashr: 2.

Da fadinsa Ta'ala: "Ba ya kasancewa ga mutanen Madina da wanda yake a gefensu daga kauyawa, su saba daga bin Manzon Allah kuma kada su yi gudu da rayukansu daga ransa, wancan, saboda cewa lallai kishirwa ba ta samunsu, haka nan wata wahala, haka kuma wata yunwa a cikin hanyar Allah, kuma ba su daukar wani mataki wanda yake fusata kafirai, kuma ba su dandana wa kafirai wata damuwa ba face an rubuta masu da shi ladar aiki na kwarai, lallai ne Allah ba ya tozarta ladar masu kyautatawa. Kuma ba su ciyar da wata ciyarwa karama ko babba, kuma ba su keta wani rafi ba sai an rubuta masu, domin Allah ya saka masu da mafi kyawon abin da suka kasance suna aikatawa" Tauba: 120-121. To wai mai ya kawo ja da baya da gazawa a cikin gabatar da abin da yake kaiwa ga da'ar Allah Tabaraka wa Ta'ala na ba yin kwazo da ba da dukiya, kuma mai ya kawo munana zato ga Allah Ta'ala wannan abin da yake zowa mutane a duk lokacin da aka bukaci su sauke abin da yaau wuyayensu na hakkokin shari'a, kamar kumusi da zakka da sauransu.

Daga ciki akwai fadinsa Ta'ala: "Sannan kuma mu kubutar da Manzanninmu da wadanda suka yi imani, kamar wannan ne tabbatacce ne a gare mu, mu kubutar da masu imani" Yunus: 103.

Daga ciki akwai wadannan ayoyin masu albarka na suratu Muhammad, idan kaso ma za ka iya daukar ruhinka, tunaninka da zuciyarka ka kaisu wancan zamanin mai dadi wanda mutum ya rayu a cikinsa ka hakaito cewa kana cikin taron mumina wadanda ke kewaye da Manzon Allah (s.a.w.a) wanda a farkon saqo aka sha wahala a yayin da suka kasance 'yan kadan masu rauni Kuraishawa suka dandana masu azaba kala-kala, har aka kai lokacin da suka kafirai suka yi rauni suka fidda tsammani bayan yakin Ahzab lokacin da reshe ya juye da mujiya al'amari ya dawo hnnun su Manzon Allah (s.a.w.a) kuma nasararsu ta dinga zuwa tun daga fat'hu Hudaibiyya zuwa fat'hu Khaibar da fat'hu Makka da Da'if sannan Yaman da Aljazira, sannan ka hakaito cewa kana gurin lokacin da Qur'ani yake sauka irin wannan magana ta Qur'ani mai girma daga gurin Ubangijinka mai tafiyar da lamurranka, mahaliccin sammai da kasa yana magana da kai kai tsaye yana ce maka: "Da sunan Allah mai rahama mai jin kai". "Wadanda suka kafirta kuma suka kange mutane daga tafarkin Allah, (Allah) ya batar da ayyukansu. Kuma wadanda suka yi imani kuma suka aikata ayyukan kwarai, kuma suka yi imani ga abin da aka saukar ga Muhammad, alhali kuwa shi ne gaskiya daga Ubangijinsu, (Allah) ya kankare masu munanan ayyukansu, kuma ya kyautata halayensu. Wannan kuwa saboda lallai wadanda suka

kafirta sun bi karya, kuma lallai wadanda suka yi imani sun bi gaskiya daga Ubangijinsu, kamar wannan ne Allah yake bayyana wa mutane misalansu. Saboda haka idan kun hadu da wadanda suka kafirta (a fagen yaki), sai ku yi ta dukan wuyoyinsu har a lokacin da suka yawaita masu kisa to ku tsananta daurinsu sannan inma karamci a bayan haka ko biyan fansa, har yaki ya saukar da kayansa masu nauyi, wancan da Allah naso da ya ci nasara a kansu (ba tare da yakin ba) kuma amma (ya wajabta jihadi) domin ya jarraba sashenku da sashe, kuma wadanda zaka kashe a cikin tafarkin Allah to ba a batar da ayyukansu ba. Zai shiryar da su kuma ya kyautata halayensu. Kuma ya shigar da su aljanna (wacce) ya siffanta ta a gare su. Yaku wadanda suka yi imani! Idan kun taimaki Allah, zai taimake ku kuma ya tabbatar da dugaduganku. Kuma wadanda suka kafirta, to mutuwa ya tabbata a gare su, kuma (Allah) ya lalata ayyukansu. Wannan saboda lallai su sun ki abin da Allah ya saukar domin haka ya lalata ayyukansu. Shin ba su yi tafiya ba a cikin kasa, domin su gani yadda akibar wadanda ke a gabaninsu ta kasance? Allah ya darkake a kansu, kuma akwai misalan wannan akibar ga kafirai (na kowane zamani). Wancan, saboda lallai Allah ne majibincin wadanda suka yi imani, kuma lallai kafirai babu wani majibinci a gare su.¹ Lallai ne Allah na shigar da wadanda suka yi imani kuma suka aikata ayyukan kwarai a gidajen aljanna kogunan ruwa suna gudana daga karkashinsu, kuma wadanda suka kafirta suna jin dan dadi (na duniya) suna ci kamar yadda dabbobi suke ci, kuma wuta ita ce mazauni a gare su. Kuma da yawa akwai alkarya, ita ce mafi tsanani ga karfi daga alkaryarka wadda ta fitar da kai, mun halaka ta, sannan kuma babu wani mai taimako a gare su. Shin wanda ya kasance a kan wata hujja daga Ubangijinsa zai zama kamar wanda aka kawace masa mugun aikinsa, kuma suka bibiyi son zuciyarsu” Muhammad: 1-14, “Allah ya yi wa’adi ga wadanda suka yi imani daga gare ku, kuma suka aikata ayyukan kwarai, lallai zai shugabantar da su a ban kasa kamar yadda ya shugabantar da wadanda suke daga gabaninsu, kuma lallai ne zai tabbatar masu da addininsu wanda ya yardar masu, kuma lallai ne yana musanya masu daga bayan tsoronsu da aminci, suna bauta mani

¹Kuma wannan ayar tana misalta tsari na gabaki daya na wannan gaba da gaba din ga muminai, domin su suna da majibinci lamari wanda yake kula da su yana kuma daukar nauyin tarbiyyantar da su, kula da walwalar su da kuma maslahohinsu, wanda yake shi ne Allah Tabaraka wa Ta'ala, a yayin da kafirai ba su da majibinci in ma suna da shi din to bai wuce shaidan mai rauni ba wanda yake guduwa a yayin da aka yi gaba da gaba ga kuma mugun hali na zillewa: “Kuma a lokacin da shaidan ya kawace masu ayyukansu, kuma ya ce: Babu marinjayi a gare ku a yau daga mutane, kuma ni makwabci ne gare ku, to a lokacin da kungiyoyi biyu suka hadu, ya koma a kan digadigansa, kuma ya ce: Lallai ne ni barantacce ne daga gare ku, ni ina ganin abin da baku gani, ni ina tsoron Allah, kuma Allah mai tsananin ukuba ne” Anfal: 48.

ba su hada komai da ni, kuma wanda ya kafirta a bayn wannan to wadancan su ne fasikai” Nur: 55.

Kuma a tsakankanin wannan lokacin Qur'ani ya yi ta gargadin munafukai a kan hankoron da suke yi don yaudarar muminai a kan cewa kada su yi fito na fito da makiya, a lokaci guda kuma suna yi masu izgili saboda raunin da suka lura suna fama da shi da kuma rashin wadatattun kayan yakin da za su iya fuskantar makiya, sai dai wani abu da suka gafala a kansa shi ne sirrin karfin muminai wanda shi ne kusancinsu da mannuwarsu ga Allah Tabaraka wa Ta'ala, saurara ka ji abin da Allah Ta'ala yake fada: “A lokacin da munafukai da wadanda suke fama da cuta a cikin zukatansu, suke cewa: Wadannan (mutanen) addininsu ya rude su, (to amma) wanda ya dogara ga Allah to lallai ne Allah mabuwayi ne mai hikima” Anfal: 49.

Kuma yana shigowa cikin wannan siyakin – ina nufin fito na fito da kafirai – dukkan alkawuran Allah na bayar da nasara da galaba da gadon kasa, da kuma cewa akiba ta su ce, haka kuma lallai Allah yana tare da su, kuma mala'iku suna sauka gare su domin su samar masu da natsuwa, da kwaranye tsoro da bakin ciki daga gare su. Kuma suna kulla yarjejeniyar cinikayya a tsakaninsu suna saye daga gare su kawukansu da dukiyoyinsu, kuma kudaden cinikin nasu su ne aljanna. Haka nan kuma da rubanyawar rancen da aka bai wa Allah Tabaraka wa Ta'ala da bayar da infaki dominsa. To wannan dai a takaice, kasantuwar ba a samu damar fadawa fiye da haka ba.

Amma dai akwai wata hakika mai girma da Qur'ani ya tabbatar da ita cewa tabbas nasara da rinjaye a kan makiya na zahiri wato na waje – kafirai – lallai ba komai ba ne su face wani reshe daga cikin rassan nasara da rinjaye a kan makiyi na can cikin jikin mutum wato rai mai yawan umarni da mummunan aiki sai kuma shaidan, za ka same shi (Qur'anin) yana alkawarta wa muminai cewa su ne za su kalifanci ban kasa su gajeta da duk abin da ke kanta, to amma sai dai tun a farko ya riga sanya cewa gyaran kai (tarbiyyantar da kai) tare da yin riko da manhaji da tsarin Allah su zama a gaba, wato mutum ya fara da tarbiyyantar da kansa tun a farko, Allah Ta'ala ya ce: “Kuma muna nufin mu yi falala ga wadanda aka raunanar a cikin kasar, kuma mu sanya su shugabanni (imamai), kuma mu sanya su magada. Kuma mu tabbatar da su a cikin kasar, mu nuna wa Fir'auna da Hamana da rundunoninsu abin da suka kasance suna tsoro daga gare su” Kasas: 5-6, a farko sai ya sanya su imamai, wanda hakan yake nufin tsarkake zatinsu da tafiyar da duk wata kazanta

daga gare shi, kuma yana tabbatar da cewa babu wata kima ga kowace irin nasara a kan kafirai madamar nasarar ba ta kasance tana tare da yin nasara da galaba a kan shaidan ba, da kuma yin aiki saboda Allah shi kadai, domin duk aikin da bai kasance don neman yardar Allah ba, to da su da kafiran duk babu wani bambanci, kuma dukkansu sun zama ma'abota duniya kuma zai zama dukkansu ba su da wani rabo a lahira.

Alal misali lokacin da reshe ya juye da mujiya ga musulmi bayan galabar da suka yi a yakin Uhud, yayin da hakan ya jawo babbar asara gare su, Allah subhanahu wa Ta'ala yana magana da su cewa: "Lallai ne wadanda suka juya daga gare ku a ranar haduwar jama'a biyu, shaidan kawai ne ya zamar da su, saboda sashen abin da suka aikata (na sabo)" Aali Imran: 155. To a nan da galabarsu da juyawarsu sun faru ne sakamakon abubuwan da suka aikata na sabo, kuma a makwafin wannan Allah Ta'ala yana cewa: "Idan kun taimaki Allah, zai taimake ku" Muhammad: 7. Kuma nasarar Allah tana samuwa ne idan ana yin da'a a gare shi in ba haka ba kuwa domin shi mawadaci ne ga barin talikai, kuma waccan ayar da ta gabata mai cewa "Allah ya yi wa'adi ga wadanda suka yi imani daga gare ku". Daga nan ne Manzon Allah (s.a.w.a) ya yi magana da mujahidai wadanda suka dawo daga wajen yaki: "Maraba da ku, kun kammala karamin yaki, yanzu babban yaki ne ya yi maku saura, sai aka ce: Mene ne wannan babban yakin ya Manzon Allah? Sai ya ce: Yaki da son rai".¹

Samuwar Yahudawan Sahayina Dalili Ne Na Cuta, Magance Cutar Za A Yi Daga Tushenta

A yayin da al'ummar musulmi a yau suke cikin damuwa game da al'amarin haramtacciyar gwamnatin sahayina kuma suna ta kokari wajen ganin sun gusar da ita, to ya kamata su farga a kan cewa wannan gwamnatin fa ba wata aba ba ce face wata cuta wacce ta fito a jikin al'ummar musulmi sakamakon samun wata boyayyar cutar da ita ce tushe kuma asali na samuwar wannan cutar, cutar kuwa ita ce nisanta da juya bayan da musulmi suka yi wa manhaji da tsarin Allah a cikin rayuwarsu, don haka bai kamata su dinga fifita damuwa da abubuwan da a sakamakon cutar ne suka bijiro ba, da kuma gafala a kan ainahin tushen cutar, sai misalinsu ya zama kamar abin da yake gudana a yayin karawar bajiman sa – kamar

¹Al-Kafi: 5/12, babin fuskokin jihadi (wujuhul jihad).

yadda wani daga cikin mufakkirai ya kamanta¹ - domin bajimin sa yana mayar da dukkan kwazonsa, shiryawarsa, fushinsa da karfinsa gabaki daya a kan jan kyelle ne amma sai ya gafala ga barin abokin karawarsa wanda ke riƙe da kyallen, to sai wannan mai riƙe da kyallen hankali kwance ya gagara masa wuka a wuyansa alhali yana gafalalle daga barinsa sai ya mace ya zama tarihi. To kada halinmu ya zama iri daya da halin bajimin sa fa?! Kuma kai kana ganin al'umma tana kusantar yin nasara a kan makiyanta duk lokacin da ta kusanci yin nasara a kan ranta, a daidai gwargwadon yadda ta iya koma wa Allah Tabaraka wa Ta'ala.

Fa'idar Maimaita Kissoshi A Cikin Qur'ani

7- Bayar da magani tare da maimaitawa a kai a kai da rashin gamsuwa ga bayarwar sau daya kurum a yayin da aka fuskanci yin gyara na wani hali wanda ya kauce daga hanya ko toshe wata gazawa ko magance wani kuskure da al'umma ke fama da shi ko gyaran wata akida da suluk dinsu, alal misali za ka samu kissoshin wasu Annabawan an maimaita su sau gomomi kuma kowane zuwa da kissar yana da tasa fa'idar, tasiri da kuma rawar da yake takawa a cikin isar da sako kuma yana barin gurbin da wanda waninsa ba irin wannan yake bari ba, duk da yake gabaki dayansu kusan duk abu daya suka kunsu.

Yanzu a yayin da muke son tattaunawa game da tabarruji da fajircin mace a gaban namiji da mayar da kanta shaidaniya wanda hakan yake kangewa daga ambaton Allah Ta'ala da yi masa biyayya wato a matsayin siffanta fadin iblis a aikace: "Lallai ne, zan zauna in katange masu tafarkinka madaidaici (wato zan batar da su). Sannan kuma hakika, zan je masu daga gaba gare su, kuma daga baya gare su, kuma daga bangarorin damarsu da bangarorin hagnusu, kuma ba za ka sami mafi yawansu masu godiya ba" A'araf: 16-17, kuma lallai wadannan fasikan matan suna koyon hanyoyi kala-kala na wasanni da maza da jefa su cikin sabo ta hanyar tafiya tsirara (babu wata shigar kirki) da suke yi a kan tituna da sauran rangwade-rangwade a cikin manyan makarantu da kirkirar nau'oi na tabarruji, da wasanni na motsa jiki, da wuraren koyar da fitsara fannoni daban-daban.

To a yayin da muke son mu fuskanci wannan domin magance wannan cutar mai rushe tarbiyyar al'umma, za mu iya magance ta hanyar amfani da littafi mai suna:

¹Wannan mutumin kuwa shi ne: Shaikh Jaudat Sa'id.

Zahirin al'ummar da ta saki hanya, da littafi mai magana a kan abubuwan da suke da alaka da mata, da littafin da yake magana tasirin motsa jiki da fannoni masu tarwatsa kyawawan halayen al'umma, da littafi da yake magana a kan matsalolin daliban jami'a da halin kuncin da sukan samu kansu a ciki da abubuwan da suke so, da littafi mai magana a kan duk abubuwan da suka shafi matasa, da littafi mai magana a kan fikihun iyali sannan kuma ya kunshi alakokin da e akwai tsakanin iyalai da dangi da al'umma daidai da koyarwar shari'a da sauransu, lallai wadannan mishkilolin masu hadari sukan shiga cikin dukkan abubuwan can da muka zayyano, sai dai tataunawa kowace mushkila daga cikin mishkilolin takan dauki wani salo na daban sabanin salon da wata mushkilar take dauka, to kuma za mu ga akwai karin bayani da sharhi a cikin wadancan littafan da muka yi magana a kansu, wanda sakamakon haka za a samu cikakken bayani idan aka hada dukkan bangarorin.)

8- Yin amfani da halaye daban-daban tare da bin hanyoyi nau'i-nau'i domin shiryar da dan adam, kuma kasantuwar abubuwa guda uku ne suka hadu suka yi mutum wadanda su ne rai, hankali da zuciya, to za ka samu cewa gabaki dayansu a shirye suke domin yi wa Allah Tabaraka wa Ta'ala biyayya, tabbas na yi wannan bayanin a wadace a cikin darasina mai suna: (Mu koma ga Qur'ani).

Za ka samu danadam yana yawan amfana da fidira dinsa yana tasirantuwa da ita kuma lallai an sifanta dalilin saukar Qur'ani a cikin wasu hadisan da cewa: “Domin ya yi tasiri tare da habbaka fidirarsu) domin sanin kai (wujudani) shi ne dalili mafi karfin bayyana kuma mafi gaskatarsa, babu wanda ke musu a kan wannan, saurara ka ji inda Allah Ta'ala yake magana da fidira a wajen tabbatar da mahalicci: {“Shin maniyyin da kuke zubawa a (cikin mahaifar matayenku) kun gan shi? Shin ku ne kuke halitta shi, ko kuwa mu ne masu halittawa?}, {“Shin abin da kuke shukawa, kun gan shi? Shin ku ne kuke tsirar da shi ko kuwa mu ne masu tsirarwa?}, {“Shin ruwan da kuke sha, kun gan shi? Shin ku ne kuk saukar da shi daga girgije ko kuwa mu ne masu saukarwa?}, {“Shin wutar da ku ke kyastawa (hasawa), kun gan ta? Shin ku ne kuke kaga halittar bishiyarta, ko kuwa mu ne masu kagawar?} Waki'a: 58-72. Akwai kuma inda Allah Ta'ala yake magana yana mai aibata ko zargin mutum mai sabo da cewa: “Shin kyautatawa na da wani sakamako?! Face kyautatawa” Arrahman: 60, gas hi kuma kai kana ta rayuwa cikin arziki da ni'imar

¹An riga an gama wallafa wadannan kananan littafan kuma sun kunshi gabaki dayan wadancan darussan da aka ambata cikin falalar Allah Tabaraka wa Ta'ala.

Allah Tabaraka wa Ta'ala: “Kuma idan da (za ku so) ku kididdige ni'imomin Ubangiji ba za ku iya lissafe su ba” Ibrahim: 34.

Wace Hanya Ce Za A Bi Domin A Dawo Da Koyarwar Qur'ani

Yanzu zan sake dawo da tambayar nan wacce na ambata cewa: Wace hanya ce za a bi domin dawo da koyarwar Qur'ani cikin rayuwa da kuma amfana daga gare shi? Nauyin wannan yana kan bangarori biyu su ne: Al'umma da kuma Hauza madaukakiya, domin ita Hauza alami ce ta kawo canji da wayewa a cikin al'umma, da dora su a kan fikira sahihiya da komawa a kan koyarwa ta addini, kuma mun riga mun fada cewa mafi muhimmancin nauyin da ya kamata Hauza ta dauka shi ne tsayuwa tsayin daka domin su samar da rubutu game da ma'anonin da karantarwar Qur'ani, nazariyoyinsa, mahangarsa, akhlak dinsa da akidarsa – abubuwan da muka yi ishara ga wasunsu – zuwa ga al'umma a bisa koyarwa sahihiya kuma mai tsarki kamar dai yadda shi Qur'anin yake so, kuma sannan a yi aikin bisa la'akari da dacewa domin ya yi tasiri ya samu karbuwa a cikin rayuwar al'umma, kuma a yi amfani da hanyoyi masu yawa kamar mimbarin Husaini, wuraren yin wa'azi, a hudubar masallatan Juma'a, a masallatai a lokacin sallar jam'i, a cikin littafai, mujalloli da jaridu da sauransu.

Sai dai kafin wannan dole ne a komo kan koyarwar Qur'ani bisa manhaji irin na Hauza, hakan kuma zai faru ne ta hanyoyi guda biyu:

Na Daya: Darussa a matakin farko wato a matakin shimfida, da sadahi na farko-farko, wadanda za su ba da manhajoji kamar haka:

1- Hadda da kuma tilawar Qur'ani da kiyaye shi daidai da ka'idar harshen larabci da kiyaye ka'idodin tajwidinsa yadda ya dace da shari'a.

2- Yin tafsiri a takaice na lafuzzansa ko da a matakin yin sharhi ne na kalmominsa, kamar yadda ya zo a tafsirin Shubar da makamantansa, domin dalibi ya samu fikira ta bai daya game da ma'anonin kalmomin Qur'ani.

3- Koyon darussan ilimomin Qur'ani, littafin da ya fi shi ne (Al-Bayan) ko kuma mukaddimar littafin Ala'ul Rahman wanda aka buga a farkon tafsirin Shubar.

'Samahatul shaikh Yakubi ya shigar da wadannan kalmomin (mufradat) cikin tsarin koyarwa na Jami'atul Sadar Al-Diniyya wanda yake dama shi ne shugaban makarantar.

4- Gudanar da musabakoki a kan ilimomi daban-daban na Qur'ani da kuma ware kyaututtuka ga wadanda suka yi nasara da wadanda suka samu rabo a musabakar.

Na Biyu: Darussa na koli wadanda za su kasance kamar haka:

1- Bude bangare na musamman dangane da koyon darussan Qur'ani, kuma lokacin da ya fi dacewa da wannan shi ne bayan an kammala darussa na koli ta yadda kwararren dalibi zai iya samar da manhaji mai zaman kansa kuma zai iya amfana da wasu littafai da ke akwai, bayan an yi jarabawa wacce za ta bayyana dacewa da cancantar dalibin da yake son ya samu kwarewa a wannan sashen, ta yadda zai kammala wannan bayan ya samar da wallafe-wallafe masu alaka da abin da ya yi, domin ya zama malami mai koyarwa ko malami mai tafsiri ko mi bahasi a kan Qur'ani.

2- Koyon tafsirin Qur'ani koyo mai zurfi ko dai gabaki dayan Qur'anin ko kuma wasu ayoyi da yanki-yanki nashi domin isa ga wani hadafi ayyananne, kuma zai yiwu ya dauki wani littafin tafsiri ya yi nazarinsa da ta'aliki, sharhi, yin kari a wuraren da bukar hakan ta taso ta hanyar amfani da nukudodi na ilimi masu amfani da fa'ida wadanda kuma kae amfani da su a wajen yin tafsiri da sauran littafai. Kuma a dan gajeren tunanina mafi girman littafan tafsirai su ne: Al-Mizan da Fi Zilalil Qur'ani domin a kowane dayansu akwai ittijahi kebantacce na tafsiri wanda waninsu bai san shi ba saboda masana ne suka ilmantar da shi.

3- Sanya manhajoji na koyarwa a kan mafahim da ma'anonin Qur'ani, mahangoginsa, nazariyoyinsa, abubuwan da ya tsara da falsafarsa a kan sasanni da rayuwa, bayan dalibi ya gama koyon tafsiri a takaice na lafuzzan Qur'ani a darussan da suka gabata, kuma za a samu wannan ne ta hanyar darastar ayoyin Qur'ani darasi maudu'iy (wato maudu'i maudu'i) ba ta hanyar da aka saba ba a jere a jere, duk da dai cewa ita wannan din ita ce asasi. Kuma lallai na yi mukaranar (kamanta) wadannan manhajojin guda biyu a cikin littafina mai suna (Madkhal ila Tafsiril Qur'an) wanda yake a matsayin mukaddima na wannan bahasin.

Littafin ya mayar da hankali ne a kan maudu'ai na ilimi ai wadanda suke da rayuwa imma na akida, akhlak ko fikira, a cikinsa alal misali an yi bahasin: Takawa, hakuri, fikihu, tauhidi, imamanci, wilaya, shaidan, da ma'ad (makoma), abubuwan da suke gina al'ummar musulmi da ginata da masu kawo masu cikas, fata da buri, wa'azi da daukar darasi, sunnonin Allah ga al'ummun da suka gabata da sauransu. To daga wannan lokacin ne za a ga canji mai yawa na fikirorinmu, domin ma'anonin

da suke yawo a tsakankaninmu a halin yanzu sun saba da ainahin ma'anonin da shi Qur'anin yake nufi bisa ga bibiyar da aka yi, saboda an samu matsaloli masu tarin yawa na tawiloli, tafsirai bisa ra'ayin kashin kai, bin son rai, ta'assubanci da kuma masu yi a kan wata manufa da sauransu.

Fikihu Da Fakihi A Isdilahin Qur'ani

Ba da jimawa ba mun bijiro da ma'anar jahiliyya a isdilahin Qur'ani, siffofi da halayen al'ummar ta jahiliyya da kuma canji na tsarin Allah wanda Qur'ani ya zo da shi, da sauransu a matsayin misali na al'umma.

Yanzu kuma zan gabatar da ma'anar da Qur'ani ya baiwa wannan lafazi na Hauza wato (Al-Fikhu) a matsayin wani misalin daban. Kalmar fikhu wacce ake kai komo a tsakankaninmu da ma'anar cewa tana nufin: Ilimin sanin hukunce-hukunce na shari'a, duk da cewa a isdilahin Qur'ani tana nufin: Sanin Allah Tabaraka wa Ta'ala kuma babu wata mulazama a tsakaninsu, sai dai kawai alakar da ke tsakaninsu ita ce wacce ta hada su ta wata fuska (umum min wajh).

Kamar yadda ya zo a wannan ayar mai girma: "Saboda haka don mene ne wata jama'a daga kowane bangare daga gare su ba za su fita ba zuwa neman ilimi domin su samu fahimtar addini kuma domin su yi gargadi ga mutanensu idan sun koma zuwa gare su, tsammaninsu sun ji tsoro" Tauba: 122. Mu kuma mun sani cewa tsoro da takawa ba su tsirowa ta hanyar sanin hukunce-hukunce, a'a shi tsoro tushensa daga ruhi, rai da hankali ne. to bayan samuwar takawa da ma'arifa a cikin zuciyar to sai wadannan su tunkuda mutum zuwa ga neman ilimi na hukunce-hukuncen shari'a da aiwatar da su, kuma kai da kanka za ka iya jarraba haka karanta littafan fikihu kuma ka yi nutsu cikinsu tun daga na farkonsu har zua na karshensu, shin za ka samu cewa sun kara wa zuciyarka wani abu ko sun kara mata takawa da tsoro? To kuma fakihai nawa muka gani da wannan ma'anar ta isdila amma kuma mai tsananin kwadayin duniya ne mai nisa dukkanin nisa ga barin Allah Tabaraka wa Ta'ala.

Qur'ani ma da kansa yana ba mu labarin misalin irin wannan fakihin: "Ka karanta a kansu labarin wanda muka kawo masa ayoyinmu, sai ya salube daga gare su, sai shaidan ya bishi, sai ya zama cikin halakakku. Kuma da mun so, da mun daukaka shi da su to amma shi ya nemi dawwama a cikin kasa, kuma yabi son zuciyarsa, to

misalinsa kamar misalin kare ne, idan ka yi dauki a kansa ya yi lallage, ko kuwa ka barshi sai ya yi lallage, wannan ne misalin mutane da suka karyata game da ayoyinmu, ba su wannan kissar watakila su yi tunani” A’araf: 175-176.

Daga cikin shaidu da suke nuni a kan cewa fikihu na nufin sanin Allah Ta'ala sanya mahallinsa a zuciya wanda ya zo a aya mai tsarki kuma lallai shi ne mahallin hakinanin sanin Allah Ta'ala, yayin da hukunce-hukuncen shari'a mahallinsu hankali ne, Allah Ta'ala ya ce: “Sun yarda da su kasance tare da mata masu zama a (cikin gidaje), kuma aka rufe a kan zukatansu, saboda haka su ba su fahimta (ba su tafakkuhi)” Tauba: 87, a wani wajen kuma Allah ya ce: “Suna da zukata, amma ba su fahimta (tafakkuhi) da su)” A’araf: 179.

Shi ya sa ayar ta sanya wannan fikihun ai ainahin sanin Allah Ta’ala na gasken-gaske, sanin mafara da sanin makoma a matsayin ribanyar karfi gomomin ribanya, Allah Ta'ala ya ce: “Ya kai Annabi! Ka kwadaitar da muminai a kan yaki, idan mutum ashirin masu hakuri sun kasance daga gareku, za su rinjayi dari biyu, kuma idan dari suka kasance daga gare ku, za su rinjayi dubu daga wadanda suka kafirta domin su mutane ne da ba su fahimta” Anfal: 65.

Kuma hadisi mai girma yana karfafar wannan ma’anar daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: “Shin in ba ku labari game da fakihi na hakika? Shi ne wanda ba ya katange mutane daga rahamar Ubangiji, ba ya cewa na amintar da ku daga azabar Allah, ba ya sa su fitar da tsammani daga jin kan Allah, ba ya rangwantawa idan ya ga ana sabon Allah, ba ya barin Qur'ani ya karkatar da kwadayinsa ga waninsa. Ku saurara! Babu alheri a cikin ilimin da babu fahimta a cikinsa, babu alheri a cikin karatun da babu tadabburi a cikinsa, babu alheri a cikin ibadar da babu tafakkuhi ko fahimta a cikinta”`wannan ya zo a littafin Wasa’ilimi. Amma hadisin yana da karashe wanda ya zo a wani littafin daban`kamar haka: “Don haka lallai idan ranar kiyama ta tsaya mai kira zai yi kira: Yak u mutane! Lallai mafi kusancinku mazauni a wurin Allah Ta'ala shi ne wanda ya fi ku tsananin tsoron saba masa, kuma mafi soyuwarku a wurin Allah shi ne wanda ya fi ku kyautata aiki, kuma mafi girmanku a wurin samun rabo a wurin Allah shi ne wanda ya fi ku kwadayin abin da ke wajin Allah. Sannan sai Allah Azza wa Jalla ya ce: A yau b azan hada maku kasakanci duniya da na lahira ba, sannan sai zo masu da kujeru sannan a umarce su da zama kansu,

¹Biharul Anwar: 2/49, babin: Siffofin malamai da rarrabe-rarrabensu, hadisi na 8.

²Madinatul Balaga: Shafi na 98, daga littafin Ja’afariyyat.

sannan sai Allah ya fuskance su yana kuma mai yarda da su bayan ya kyautata masu ladarsu”.

Sai ka yi ta ganin siffar fakihi tana daduwa duk lokacin da ya kara kusanci ga Allah Tabaraka wa Ta'ala, ya zo a hadisi daga Amirul Muminina (as) ya ce: “Fakihai da masu hikima sun kasance idan sashensu ya rubuta wa sashe suna rubutu guda uku ne babu na hudu a cikinsu: Wanda ya zama lahira ita ce hankoronsa Allah zai wadatar da shi daga duniya, kuma wanda ya gyara sirrinsa (ya ji tsoron Allah a asirce) Allah zai gyara filinsa (bayyanarsa), kuma wanda ya gyara tsakaninsa da tsakanin Allah Azza wa Jalla Allah zai gyara tsakanisa da mutane”¹.

Kuma a cikin wani hadisin daga baban Hasan (as): “Daga alamomin fikhu akwai hakuri, ilimi da kamewa, domin lallai kamewa kofa ce daga kofofin hikima, kuma kamewa tana jawo kauna kuma dalili ce ta isa ga dukkan alkairai”².

Zai yiwu mu amfana da wannan ma'anar ta hanyar hada wadannan hadisan guda biyu, kuma ya zo a Al-Khisal daga Manzon Allah (s.a.w.a) cewa: “Mutane iri biyu na al'ummata idan suka gyaru to hakika al'ummata ta gyaru, kuma idan suka lalace to hakika al'ummata ta lalace; su ne malamai fakihai da sarakuna”³, amma a cikin Wasa'ilimi daga Ma'ali a maimakon malamai, makaranta aka kawo, amma idan muka hade su da hadisin da zai zo game da sifar makaranta za mu isa ga ma'ana da aka ambata.

To saboda haka tsakanin ma'anar fakihi a isdilahin Qur'ani da fakihi a ma'anar Hauza alakar da ta hada su ta wata fuska ce (wato umum min wajh) inda za ka iya samun fakihi da ma'anar isdilahin Qur'ani amma bai zama haka ba a ma'anar Hauza, domin kuwa akwai waliyyan Allah, masana kuma arifai da yawa masu karamomi sanannu amma ba su samu wannan daraja ta yin ilimin Hauza ba, kuma zai iya yiwuwa a samu akasin haka ta inda za ka samu wani mutumin ya cika kansa da nazariyoyi da fikirori na ilimin usul da akaliyya da mas'alolin fikihu ta yadda z aka same shi ya cika ya batse hatta a cikin tsefaffun mas'aloli sai dai zuciyarsa ba ta tarbiyyantu da ambaton Allah Ta'ala ba, da za ka tambaye shi dangane da 'yar karamar mas'alar da ta shafi tsarkake rai da suluki na gari zuwa ga Allah Tabaraka wa Ta'ala da tsarkake badini da zuciya sai ya yi hololo ya zura maka idanu babu

¹Al-Khisal: shafi na 129, babin uku.

²Al-Ikhtisas: 232.

³An ambaci masdarinsa a farkon littafin.

amsa, to irin wannan ba fakihi ba ne da isdilahin Qur'ani. Wanda ya samu kamala shi ne wanda ya hada wadannan ma'anonin guda biyu kamar yadda yake ga malamanmu masu tsarki wadanda suka isa wani makami madaukaki a fikihu da usul suka kuma yi nutsu cikin irfani wadanda su ne abin nufi a cikin wannan hadisin madaukaki: "Fakihai su amintattu ne ga Annabawa", kuma da irin wannan ganin na Qur'ani ne ya wajaba a kanmu mu dinga fahimtar hadisai sharifai don gudun kada mu yi asarar sanin madaukakan ma'anoninsu.

Nauyin Da Ya Hau Kan Hauza Dangane Da Farfado Da Ayyukan Qur'ani

Ni a nan hadisi daya kawai zan ambata wanda zai bayyana nauyin da ke kan Hauza madaukakiya dangane da wayar da kan al'umma da shiryar da su da kawo gyara a tsakaninsu, hakika an rawaito daga Manzon Allah (s.a.w.a) cewa: Ya yi huduba, bayan ya yi godiya ga Allah da yabo a gare shi, sannan ya ambaci wasu gungu na musulmi ya yabe su, sannan ya ce: ("Mai ke damun wasu jama'a ne, ba su koya daga makwabtansu, kuma ba su yin tafakkuhi haka nan ma ba su zurfafawa cikin neman ilimi? Na rantse da wanda raina yake a hannunsa ko dai su koyar da makwabtansu kuma su koya daga gare su, ko su yi tafakkuhi a cikin addini ko su zurfafa neman sani ko kuma ni da kaina kafin Allah ya azabtar da su a lahira zan yi masu ukuba a nan gidan duniya, sannan sai ya sako (daga kan mimbari) ya shiga gidansa. Sai sahaban Manzon Allah (s.a.w.a) suka shiga tattauna maganar suna tambayar junansu cewa: Mece ce ma'anar wannan maganar? Suka ce: Ba mu san me yake nufi da wannan maganar ba, sai dai ko akwai Ash'ariyyin malamai ne fakihai amma makwabtansu kuma jahilai.

Sai jama'a daga Ash'ariyyin suka taru suka shiga wurin Annabin Allah (s.a.w.a) suka ce: Ka ambaci wasu gungu na jama'a da alheri, amma mu ka ambace mu da sharri, to mene ne aibinmu? Sai Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: "Eh haka ne, ko dai ku koyar da makwabtanku su san addininsu, su yi tafakkuhi a cikinsa, ku hore su da aikata aikin kwarai ku hane su ga mummuna ko ko kuma ni da kaina kafin Allah ya azabtar da ku a lahira zan yi maku ukuba tun a nan gidan duniya. Sai suka ce ya Manzon Allah (s.a.w.a): Ka taimaka mana da shekara guda, za mu koyar da su tsawon wannan shekarar guda har sai sun koya. Sai ya ba su damar su je su koyar da su shekara guda din. Sannan sai Manzon Allah (s.a.w.a) ya karanta fadin Allah: "An la'ani wadanda suka kafirta daga bani Isra'ila a kan harshen Dawud da Isa dan

Maryam, wannan kuwa saboda sabawar da suka yi ne, kuma sun kasance suna yin ta'adi. Sun kasance ba su hana juna daga abin ki wanda suka aikata, hakika abin da suka kasance suna aikatawa ya munana" Ma'ida: 78-79)).'

Wadannan su ne wani sashe na kirana da nake gabatar da su ga Hauza mai girma a dangane da wannan janibin, kuma nauyi ne da yahau kan gabaki dayanmu wato tilawar Qur'ani da amfana da shi a cikin sa'oin dare da sasannin yini. Da sannu za ka san da yawa dangane da wannan ta hanyar hadisai masu tsarki da za su zo.

Kuma wannan nauyin na Hauza ba su kadai ta shafa ba, sai dai kawai mun ambata masu haka ne saboda kasantuwar wajabcin ya fi nauyi a kansu fiye da waninsu, in ba haka ba, ai al'umma dukkansu ababen tambaya ne su yi biyayya ga wannan daidai gwargwadon kowane mutum. To masu ilimi dan kadan su fara da karanta tafsirai matsakaita kamar tafsirin Shubar.

Kuma ni ina yi wa kowane musulmi nasiha – wannan wani abu ne da ni da kaina na gwada shi – ya fara rayuwarsa tare da Qur'ani, ya dinga karanta shi daga mus'hafin da yake da tafsiri, kamar dai wanda muka ambata domin ya taimaka masa wajen fahimtar kalmomin da ke cikin ayoyin Qur'ani a yayin da yake tilawarsa, ya kuma ci gaba a kan wannan halin har ya yi sauka mai yawa ta yadda zai iya samun wani ilimi dunkulalle a kan Qur'ani, sannan ya dawo ya dinga karanta mus'hafi tare da auna fahimtarsa yana kuma kara fadada karatun nasa ta hanyar karanta littafan tafsiri wadanda bayaninsu ya gabata kamar Al-Mizan da Fi Zilalil Qur'an, ya kuma karanta littafan da suka yi sharhi a kan ma'anoni da mafahim na Qur'anin ko kuma suka yi tafsiri na maudu'i maudu'i, ta yadda zai dauki dayansu a matsayin unwani na bahasinsa sannan ya dinga fitar da kowace aya-aya da ta yi magana a kan wannan unwanin ya tattara su sannan ya fitar da natija game da ra'ayi da nazarin Qur'ani a kan wannan unwanin da ya dauka – ni a nan ina aron wadannan isdilahohin fikirori din ne domin na saka maku natsuwa a cikin rayuka ina kuma mai kulawa – wanda ake sa ran ya iya magance wata mushkila da kuma hakikanin yadda rayuwar al'umma take gudana, shin rayuwar nan a kan akida ce ko akhlak ko fikira ko waninsu.

Amma ina ganin a cikin gabatar da bahasin idan za a dinga bibiyar manya na Hauza mai girma zai fi domin za su taimaka sosai wajen bayar da amsa a kan abin da ya shiga duhu da kuma kara dora mutum a kan hanya domin ya amfana, tunda

¹Al-Mizan Fi Tafsiril Qur'an: 6/84, a karkashin tafsirin ayar, daga littafin Durrul Mansur.

yake ita Hauza da al'umma dayansu yana zama mai cika daya ne. Hauza tana wayar da al'umma game da sanin addininsu, al'umma kuma suna kwankwasar Hauza domin ta tsaya a kan nauyin da yake a kanta da kuma daidai bukatar al'umma gare ta a irin zamanin da suke rayuwa, to daga nan za ka samu Hauza ta kai koluluwa na isa ga kamala fiye da waninta kuma al'umma za ta san waye mai gyara ta.

Yana daga cikin ayyuka na dole yin bahasi a kan daya daga cikin darussan Qur'ani bisa la'akari da tarihin saukarsa, dukk da cewa yin hakan a warware a wadace abu ne mai wahala saboda rashin samun dalili yankakke a kansa, sai dai za a iya tsinto wasu sashe na abubuwan da suka zo kuma a yi amfani da su a wannan bahasin kuma a fa'idantu mai yawa game da sanin matakan da Qur'ani ya dauka wajen gyaran al'umma tunda kamar yadda aka sani ya sauka ne daki-daki a hankali a hankali (tadriji) daidai gwargwadon yadda abubuwa suka dinga faruwa.

Lallai wannan saukar da Qur'ani ya dinga yi daki-daki daya bayan daya maimakon sauka lokaci guda tana da wani sako da wani tasiri na musamman a aikace a cikin yanayoyi da ya magance su, Allah Ta'ala ya ce: "Kuma (Qur'ani ne) da muka karkasa da rarraba shi domin ka karanta shi ga mutane a kan jeri-jeri, kuma sun saukar da shi saukarwa" Isra'i: 106, kuma madamar littafi ne na tarbiyya, shiryarwa da rayuwa to fi ma la budda ya zama daki-daki cikin tausasawa don haka sai ya dinga siffanta yadda zai dinga bayar da maganin da ya dace a lokutan da suka dace a kuma daidai gwargwado babu ragi babu kari, kuma ba kafin faruar abu ko bayan faruwarsa ba, a'a a daidai lokacinsa. Kuma kamar haka ne wannan Qur'anin ya kama hannun wannan al'umma da abokantaka domin tasamu kanta bayan wani dan lokaci cikin daukaka, kamala, wadata, karfi da kuma izza.

Sashen Ladubba Da Mustahabbai Na Tilawar Qur'ani

A nan ina son in ambato wani sashe na ladubba da sunnoni da mustahabbai wadanda suke da alaka da karanta Qur'ani da abubuwan da za a amfana da su daga ruwayoyi madaukaka:

1- Mustahabbi ne yin saukar Qur'ani a wata sau daya, kuma ba a son a wuce tsawon wata hudu ba a yi sauka guda ba, wato kenan a shekara za a yi sauka uku, wannan banda karin da ake son a yi a cikin watan Ramadana mai albarka.

2- Karatun ya kasance a jere da niyyar yin sauka wato a faro daga farkon Qur'ani zuwa karshensa, ba a dinga cankar surori nan da can ana karantawa barkatai ba duk

irin muhimmancinta kuwa, saboda an fi so a dinga ratsawa ta cikin Qur'anin gabaki dayansa kuma a samu dukkan albarkokinsa, a kan haka ne aka ambaci hadisi mai girma da cewa: "Alhallul murtahilu: wato kenan a faro karatun Qur'ani tun daga farkonsa ana binsa sura bayan sura har zuwa surar karshe, an yi sauka daya kenan, sannan kuma sai a sake farowa daga farko haka dai haka dai".¹

3- Mustahabbi ne ranar saukar Qur'ani ta zama Juma'a ce, kuma a yayin kammala saukar a addu'ar nan ta musamman ta saukar Qur'ani, addu'ar kuwa tana nan cikin Sahifa Sajjadiyya.

4- Bayan ya kammala saukarsa har zuwa surar karshe, to kada ya tsaya jiran wani abu ya jona sabuwar sauka nan take kawai, koda kuwa suratul Fatiha ce ya fara karantawa sai kuma ya hada da ko aya biyar ce daga suratul Bakara.

5- Ya kasance cikin tsarki, ya kuma zauna a wajen yin sallarsa yana mai fuskantar alkibla.

6- Ya zo a cikin tafsirin fadin Allah Ta'ala: "Ya ku wadanda suka yi imani! Ku yi hakuri kuma ku yi juriya, kuma ku yi zaman dako" Aali Imran: 200, lallai daga cikin masu zaman dako akwai wanda yake wanzuwa a kan wajen sallarsa yana jiran shigar lokacin sallar farilla, to domin samun falalar masu zaman dako sai mumina suka dinga ribatar wannan damar ta jiran shigowar lokacin shallah suna tilawar Qur'ani, sai ladar kuma ta kasance mai girma idan ya zama a cikin masallaci ne ana jiran shigar lokacin sallar jam'i.

7- Kuma an rawaito cewa mustahabbi ne yin bacci da alwala da kuma karanta Qur'ani kafin mumini ya kishingida a kan shimfidarsa, a cikin wani hadisi ya zo cewa: "Wanda ya yi hadasi (bawali dss) amma bai yi alwala ba, hakika ya bai kyauta min ba, wanda kuma ya yi alwala bai yi sallar nafila raka'a biyu ba, hakika shi ma bai kyauta min ba, wanda kuma ya yi sallar nafila raka'a biyu amma bai rokeni komai ba shi ma bai kyauta min ba, wanda kuma ya rokeni amma sai ban amsa masa ba, to bai kyauta masa ba, to sai dai ni ba Ubangiji ne marar kyautatawa ba",² idan kuma aka kara mustahabbancin sallar dare a kan wannan, da kuma mustahabbancin kewayawa bandaki kafin bacci da asawaki, to a nan mun fita daga layin da yawan jama'a, saboda muhimmin wuridin da mumini ya yi riko da shi kafin

¹Al-Kafi: 2/ 605.

²Wasa'ilul Shi'a: Kitabul Dahara, Abwabul wudu'i, babi na 11, hadisi na 2.

yin barcinsa domin zai kwanta a kan shimfidarsa yana mai tsaftace hakoransa, sannan ga alwala, ga sallar dare, ko gabaki dayanta ko wani yanki daga gare ta, wasu suna karfafa cewa a yi ta kafin ketowar alfijir, sannan a karanta daidai gwargwado na Qur'ani mai girma sannan a roki Allah ga kai da kuma ga muminai saboda mumini ya samu ya hada dukkan wadannan mustahabban. Amma mutumin da yake bata dare a kan wasu shirye-shirye da kallon fina-finai na fasadi wadanda suke gajiyar da kwakwalwarsa, zai yi ta rayuwa cikin wahala da kunci ne kawai.

8- Tilawar Qur'anin ta kasance musamman ga 'yan koyo su dinga hadawa da tafsirin Shubar wanda ya kunshi fa'idodi masu yawa domin tsarin bugunsa irin tsarin bugu ne na Qur'ani marar tarjama amma a gefen rubutun akwai tafsiri a dunkule na ma'anonin kalmomin Qur'ani, shi ne kuma abin da muka fada cewa zai zama cikin manhajin karatu na sababbin dalibai, kuma a cikinsa akwai mukaddima ta ulumul Qur'an wanda kuma wannan wani darasi ne daban, kuma yana dauke da shafi sunkutukum mai nuna maka lambar shafin kowane lafazi na Qur'ani a ina z aka same shi (content) ta yadda kowace aya idan kana son ka san a ina take za ka duba shafin sai ka ga lambar shafin da take. Kuma a cikinsa akwai kira'oi daban-daban game da kalma kwara daya wacce za ka sameta a kasan mus'hafin (Hamish). A cikinsa an jera yadda saukar kowace sura ya kasance, kuma a unwanin kowace sura zai ce ta sauka ne bayan sura kaza, dukkan wadannan fa'idodin suna cikin wannan littafi mai daraja.

9- Yana da kyau ya fara yin saukarsa da bayar da kyautar saukar ga Manzon Allah (s.a.w.a), sauka ta biyu kuma ga Amirul Muminina (as), haka dai haka dai har zuwa ga dukkan Ma'asumai goma sha hudu (as), domin an samu ruwaya game da wannan, su kuma su ne mafiya karamcin halittu sannan za su dawo maka da kyautar daidai da girman karamcinsu a ranar alkiyama.

10- Daga sauti a yayin tilawar Qur'ani, ya kuma zama wannan yana karatun tare da nuna damuwa da yin tadabburin ma'anoninsa, kada ya zama hankoron dayanku shi ne ya gay a kai karshen sura. Kamar yadda yake a hadisi.

11- Mustahabbi ne yin karatun da mus'hafi koda mutum mahaddaci ne, kuma mustahabbi ne ya zama kowa da kowa a gidan ya zama yana da kwafi daya na mus'hafinsa nasa na kashin kansa, sai ya dinga sanya alamar a inda ya tsaya.

12- Sauraron karatun Qur'ani da yin tadabburin abin da yake ji na ayoyin Qur'ani.

Ina rokon Allah Ta'ala ya rayar da mu, rayuwa ta Qur'ani ya datar da mu cikin wadanda zai yi wa ceto, ya sanya mu cikin wadanda suke shiryuwa da shiryarwarsa, suke haskaka da hasken iliminsa, shi majibincin ni'imarmu ne, kuma shi mai tausayi ne ga bayinsa, daga cikin ludufinsa gare mu ya shiryar da mu zuwa ga addininsa kuma ya ba mu littafinsa mai girma da Annabinsa mai daraja da Ahlul Baiti (as) madaukaka kuma tsarkaka.

(Godiya ta tabbata ga Allah wanda ya shiryar da mu ga wannan, ba mu kasance shiryayyu ba ba domin ya shiryar da mu ba).

Muhammad Al-Yakubi

Muharram 1422

Hadisai Arba'in Masu Magana A Kan Falala, Tasiri Da Ladubban Tilawa

A nan zan wadatu da ambaton nassosi na hadisai tare da ba su unwani wanda ya dace da abin da suka kunsu, hadisan za su zo ne a jere gwargwadon abin da ke kunshe cikinsu; amma magana kan sharhinsu da yin karin bayani na abubuwan da

ke cikinsu na nukudodi to ta yiwu sai a wani mahallin daban, kuma ba ma lallai ne ya zama na iyakance adadi arba'in din ba, domin ruwayoyin da suka kwadaitar a kan haddace hadisai arba'in ba mu fahimci sharadin a'a (wato kar a haura arba'in din) a cikinsu ba, da a ce wani zai yi haddar fiye da arba'in, a saboda haka kenan karin alheri ne.

1- Lizimcin koyonsa

Daga Abu Abdillah (as) ya ce: "Ya kamata ga mumuni kafin mutuwar sa ta zo ya koyi Qur'ani ko kuma ya kasance yana cikin neman iliminsa".

Kuma an karbo daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: "Allah ba zai azabtar da zuciyar da ta farka a sakamakon Qur'ani".

Kuma an samo daga gare shi (s.a.w.a) ya ce: "Mafificinku wanda ya koyi Qur'ani ya kuma koyar da shi".

Kuma an samo daga gare shi (s.a.w.a) ya ce: "Madauka Qur'ani a nan duniya su ne masanan a 'yan aljanna a ranar kiyama".

Kuma an samo daga gare shi (s.a.w.a) ya ce: "Qur'ani wada ne babu wata wadata koma bayansa kuma babu talauci a bayansa".

Kuma an samo daga gare shi (s.a.w.a) ya ce: "Idan malami ya cewa karamin yaro: Da sunan Allah mai rahama mai jin kai, sai karamin yaron ma ya ce: Da sunan Allah mai rahama mai jin kai. Allah zai wajabta barranta ga yaron, da barranta ga mahaifansa da barranta gas hi malamin nasa".¹

Kuma an samo daga Abu Abdillah (as) ya ce: "Hafizin Qur'ani kuma yana mai aiki da shi yana tare da mala'iku marubuta kuma masu daraja da da'a ga Allah".²

2- Koyon Qur'ani Shi Ne Mafificiyar Ni'ima

An samo daga Annabi (s.a.w.a) cewa ya ce: "Wanda ya karanta Qur'ani sai ya yi zaton cewa zai yiwu a bai wa wani abin da ya fi wanda aka ba shi, to hakika ya kaskantar da abin da Allah ya girmama, ya kuma girmama abin da Allah ya kaskanta".³

¹Hadisi na 1,2,3,4,5 da 6 dukkansu daga Wasa'ilul Shi'a: Kitabul Salat, Babin karatun Qur'ani koda ba a cikin sallah ba,

²Masdarin da ya gabata: Babi na 5, hadisi na 1.

³Masdarin da ya gabata, babi na 2, hadisi na 3.

3- Qur'ani Shi Da Kansa Ceto Ne Kuma Mai Yin Ceto, Kuma Mai Jayayya Ne Da Gaskiya

An karbo daga Manzo (s.a.w.a) ya fada a cikin wani hadisi cewa: “Idan fitina ta rincabe maku kamar wani yankin dare mai duhu to ina horonku da Qur'ani domin shi da kansa ceto ne kuma mai yin ceto kuma jayayya ne da gaskiya, kuma wanda ya saka shi a gabansa to zai ja shi zuwa aljanna, wanda kuma ya sanya shi a bayansa zai kora shi zuwa wuta, kuma shi dalili ne da yake nuni ga hanyar da ta fi, kuma shi littafi ne a cikinsa akwai bayani dalla-dalla da bayani ain nema – har zuwa inda ya ce – abubuwan mamakinsa ba su lissafuwa kuma gano sababbin abubuwa a cikinsa ba su tsufa, shi fitulu ne na shiriya kuma haske ne na hikima”¹.

4- Siffar makarancin Qur'ani

An karbo daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Ya kamata ga makarancin Qur'ani idan ya zo ga ayar da a cikinta akwai tsoratarwa to a daidai wajen ya tsaya roki tsari daga azabar wuta da sauran bukatu”².

Kuma an karbo daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: “Ni ina mamakin yadda idan ina karanta Qur'ani ba ni yin furfura”³, daga cikin hudubar Amirul Muminina (as) yana siffanta muttakin da cewa: “Amma da daddare suna tsaye a kan duga-dugansu suna sallar dare, suna masu tilawar wani yanki na Littafi, suna jeranta karanta shi a hankali jerantawa da tadabburi, ayoyinsa suna sanya su shiga cikin halin tsoro da damuwa a kan kawukansu tare da tasirantuwa da shi saboda halin damuwa da suke ciki, suna masu kuka saboda zunubansu, idan suka zo ga ayar da a cikinta akwai tsoratarwa a kan azaba sai gabaki dayan hankalinsu ya koma jikinsu, zukatansu suna raurawa sai su shiga cikin zurfin tunani wanda za su dinga hakaito wa a ransu kamar gasu nan suna ji da kunnuwansu ana kara rura wutar azaba ga ‘yan wuta a can cikin jahannama, idan kuma suka hadu da ayar da akwai kadaitarwa a cikinta, sai wani dadi ya kama su, su kara sanya natsuwa da shaukin karantawa su dinga jin wannan busharar a matsayin sanyin idanunsu kamar don su aka yi”⁴.

¹Masdarin da ya gabata, babi na 3, hadisi na 2 da 3.

²Masdarin da ya gabata, babin da ya gabata hadisi na 6.

³Masdarin da ya gabata, babin da ya gabata, hadisi na 6.

⁴Wasa'ilul Shi'a: Kitabul Salat, Babin karatun Qur'ani koda ba a cikin sallah ba, hadisi na 6

5- Wajabcin Girmama Mahaddatan Qur'ani Da Kuma Haramcin Wulakanta Su

An samu daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: “Lallai ma’abota Qur'ani suna cikin wata daraja madaukakiya daga ‘yan adam in ka cire Annabawa da Manzanni, saboda haka kada ku raunanar da hakkokin ma’abota Qur'ani, domin hakika su a wurin Allah suna da wani matsayi”¹.

6- Ladar Wanda Koyon Qur'ani Da Haddarsa Suke Yi Masa Wahala

An karbo daga Imam Sadik (as) ya ce: “Wanda Qur'ani ya yi masa wahala da tsananin ganewa yana da lada biyu, wanda kuma ya saukaka a gare shi to yana daga cikin mutanen farko”².

Kuma daga gare shi (as) ya ce: “Wanda yake karatun Qur'ani kuma yake shan wahala wajen haddarsa haka kuma yake da karancin haddarsa, yana da lada biyu”³.

7- Wajabcin Karanta Basmala Kafin Fara Karatun Sura

An karbo daga Imam Sadik (as) ya ce: “Idan mutum ya ja jama’a sallar jam’i, sai wani shaidani ya zo gurin shaidanin da yake kusa da limamin sannan sai ya ce: Shin ya ambaci sunan Allah kuwa ya’ani ya karanta: Da sunan Allah mai rahama mai jin kai (bismillah....) kuwa? To idan ya amsa masa eh, sai ya gudu, idan kuma ya ce masa a’a, sai shaidan yah au wuyan limamin ya zuro kafafunsa a kan kirjinsa, shaidan ba zai gushe a haka ba har sai mutanen nan sun idar da sallarsu”⁴.

8- Mustahabbi Ne Karanta Qur'ani A Yayin Ziyarar Kaburbura

Ya zo a cikin (Man La Yahduruhul Fakihi) daga Imam Ridha (as): “Babu wani bawa mumuni da zai ziyarci kabarin mumuni sannan ya karanta masa Inna anzalnahu fi lailatil kadri kafa uku face Allah ya gafarta masa shi da wanda ke cikin kabarin”⁵.

¹Masdarin da ya gabata, babi na 4, hadisi na 1.

²Masdarin da ya gabata, babi na 5, hadisi na 3.

³Masdarin da ya gabata, hadisi na 2.

⁴Biharul Anwar: 20:82.

⁵Wasa’ilul Shi’a: Kitabul Dahara, babin sallar jana’iza, babi na 57, hadisi na 5.

A wata ruwayar kuma: “Aminci ne daga firgitar nan mafi girma”, amma game da ma’anarsa akwai ruwayoyi masu yawa.

A wata ruwayar daban kuma, mustahabbi ne a kara suratul Fatiha da Kula’uzai da Kul huwallahu da ayatul Kursi kafa uku-uku kowaccensu, batun ladarsu ya zo a ruwaya: “Lallai Allah zai aika masa mala’ika ya dinga bautar Allah a wurin kabarin nasa kuma ya rubuta masa shi da mamacin ladar abin da wannan mala’ikan yake yi, kuma idan Allah ya tashe shi daga kabarin babu wani wuri mai wahala da zai wuce face Allah ya katange shi daga wannan wuyar ta hanyar wannan mala’ikan wanda aka wakilta masa har Allah ya shigar da shi aljanna”.

9- Falalar Koyon Qur'ani Tun Cikin Kuruciya Da Tasirinsa

An karbo daga Sadik (as) ya ce: “Wanda ya karanta Qur'ani alhali shi matashi ne mumini, Allah zai cakuda Qur'anin da jinin jikinsa da tsokarsa, kuma Allah zai sanya shi cikin jerin mala’iku marubuta kuma masu daraja da da’a ga Allah, kuma Qur'ani zai kasance mai ba da kariya a gare shi ranar kiyama, (sannan Qur'anin) zai ce: Ya Ubangiji dukkan wani ma’aikaci an ba shi ladar aikinsa, banda wanda ya yi aiki da ni, to ina rokon ka ba shi mafi girman karamcinka. Ya ce: Sai Allah mabuwayi da daukaka ya saka masa wasu tufafi na musamman na aljanna sannan ya dora masa wani kambu a kansa na karamci, sannan sai ya ce: Shin mun gamsar da kai game da lamarinsa? Sai Qur'ani ya ce: Ya Ubangiji lallai na yi fatan a yi masa fiye da haka, sai ya ce: To sai a ba shi aminci a damarsa da dawwama a hagunsa sannan sai ya shiga aljanna ana mai ce masa: Karanta (aya daga cikin ayoyi) darajarka da daukakarka su kara dagawa sama. Sannan sai a ce wa Qur'ani shin mun gamsar da kai game da lamarinsa? Sai Qur'ani ya ce: Eh na gamsu.”

10- Lizimcin koyar da yara karatun Qur'ani

An karbo daga Manzon Allah (s.a.w.a) a cikin wani hadisi zuwa inda ya ce: “Zai tufatar da iyayensa biyu, uwarsa da ubansa – wato ainahin yaro makarancin Qur'ani – wasu nau’oi na tufafi na musamman guda biyu (na aljanna) in dai sun kasance mumina, sannan a ce masu wannan sakamakon koyar da shi Qur'ani da kuka yi

¹Jami’u Ahadisil Shi’a: Kitabul Salat, babin ziyartar kaburbura, babi na 2 a cikinsa akwai hadisai goma.

²Al-Kafi: 2/604.

masa ne”¹ akwai kuma wani hadisi daga Amirul Muminina (as) ya ce: “Hakika Allah zai himmantu cikin azabtar da ma’abota kasa gabaki dayansu ba tare da ya ware ko mutum daya daga cikinsu ba idan suka aikata sabo suka yi gigin aika munanan halaye, amma yayin da ya yi duba ga dattawa sun tsayu da kafafunsu suna ta sallah da kuma yara suna koyon Qur’ani sai ya yi masu rahama ya jinkirta masu wannan azabar”².

11- Kashe-Kashen Makarantan Qur’ani Da Siffar Makaranci Na Gaskiya

An karbo daga baban Ja’afar (as) ya ce: : “Makaranta Qur’ani kashi uku ne: Mutumin da ya karanta Qur’ani amma sai ya dauke shi haja ya kewaye da shi a fadar masu mulki, ya tsananta shi a kan jama’a, to wannan yana daga cikin ‘yan wuta, wani mutumin kuma ya karanta Qur’ani ya haddace haruffansa amma ya keta dokokinsa,³ ya mayar da shi abin amfani tamkar tukunya a gare shi, kada Allah ya yawaita irin wadannan daga cikin ma’abota Qur’ani, wani mutumin kuma ya karanta Qur’ani sai ya sanya Qur’anin a matsayin maganin da yake warkar da rashin lafiyar zuciyarsa, ya dinga kebencewa da shi yana karar da darensa cikin karanta shi, yana kosar da kishinsa da shi a yininsa, yana tsayar da shi a masallatai kuma sasanninsa suna nisanta daga shimfidun kwanciya domin karanta shi, to da irin wadannan ne Allah yake kare bala’oi da kuma irin su ne yake ba da nasara a kan makiya – wato yana taimaka masu ya dora su a kan makiyansu – kuma da irin su ne yake saukar da ruwan sama. Na rantse da Allah wadannan makaranta Qur’anin sun fi kibritil ahmar⁴kima da daraja”⁵.

Kuma an samu daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: “Ya kai mahaddacin Qur’an ka yi tawali’u da shi, sai Allah ya daukaka ka, kada ka yi dagawa da shi, sai Allah ya kaskantar da kai, ya kai mahaddacin Qur’ani ka yi kawa da shi domin Allah, sai Allah ya kawata ka da shi, kada ka yi kawa da shi domin mutane, sai Allah ya munanantar da kai da shi”⁶.

¹Nahjul Sa’ada: 7/ 223.

²Wasa’ilul Shi’a: Kitabul Salat, babin hukunce-hukuncen masallaci, babi na 3, hadisi na 3.

³Kuma su wadannan su ne mutanen nan da suke kiyaye ka’idodin tajwidi hakikanin kiyayewa wadanda su da kansu suka samar da su, amma sai dai suna gafala a kan ma’anonin abin da suke karantawa.

⁴A baya an yi karin haske a kan ma’anar wannan.

⁵Wasa’ilul Shi’a: Kitabul salat, Abwabu kira’atil Qur’an wa lau fi gairil salat, babi na 8, hadisi na 1.

⁶Masdarin da ya gabata, hadisi na 3.

12- Fahimtar Qur'ani Wata Martaba Ce Da Take Da Kusanci Ga Annabta

An karbo daga Manzon Allah (s.a.w.a) a wani hadisi ya ce: “Wanda ya yi saukar Qur'ani abin sani kawai shi ne za a sanya Annabta a tsakanin goshinsa sai dai kawai shi ba a yi masa wahayi”¹.

13- Mafi Kamalar Hanya Ta Saukar Qur'ani Ita Ce Ka Faro Shi Daga Surar Farko Zuwa Karshensa, Ba Kawai Ka Dinga Karanta Surori A Warwatse Ba

An karbo daga Zuhri ya ce: “Na cewa Ali dan Husain (as): Wane aiki ne mafifici? Sai ya ce: “Alhalul murtahilu”, Sai na ce: Mene ne alhalul murtahilu? Sai Imam (as) ya ce: Faro karatun Qur'ani tun daga farkonsa ana binsa sura bayan sura har zuwa surar karshe, kenan an yi sauka daya, sannan kuma sai a sake faro karatun tun daga farko haka dai haka dai”², kuma a cikin Al-Nihaya an tambaye shi: Wane aiki ne mafifici? Sai ya ce: “Alhalul murtahilu, sai aka ce: Me wannan ke nufi? Sai ya ce: Mai farawa da zarar ya kammala sauka, shi ne wanda yake kammala tilawar Qur'ani sannan ya sake farowa daga farkonsa; sai ya kamanta shi da matafiyi wanda zai isa gida sannan ba tare da ya huta ko kadan a cikinsa ba sai ya sake wata haramar sabuwar fita, haka kuma yanayin karatun mutanen Makka yake idan suka kammala saukar Qur'ani ta hanyar tilawa, sai su faro sabon karatu daga kan suratul Fatiha hade da aya biyar daga suratul Bakara daga farkon surar zuwa fadin Allah: (Humul muflihuna = Kuma wadannan su ne masu cin nasara”, sai su tsaya a nan. To kuma suna kiran wanda ya aikata wannan da sunan alhalul murtahilu da ma’anar cewa wanda ya kammala saukar Qur'ani sannan ya faro shi daga farkonsa ba tare da ya rarraba tsakanin saukar da wani lokaci daban ba.

Akwai wani hadisi daga Imam Sadik (as) wanda yake dauke da irin wannan ma’anar; an tambaye shi: Ya dan Manzon Allah wadanne mutane ne suka fi, sai ya ce: “Alhalul murtahilu, sai aka ce masa: Ya dan Manzon Allah (s.a.w.a) mene ne kuma alhalul murtahilu? Sai Imam (as) ya ce: Mai farawa da zarar ya kammala,

¹Masdarin da ya gabata: babi na 11, hadisi na 18.

²Masdarin da ya gabata: babi na 11, hadisi na 2.

mutumin nan da yake karanta Qur'ani har ya sauke shi, to shi wannan addu'arsa a wurin Allah karabbiya ce".¹

14- Wasici Da Yawaita Karatun Qur'ani

Kuma daga cikin wasiyyar Annabi (s.a.w.a) ga Ali (as) ya ce: "Na hore ka da yin tilawar Qur'ani a kowane hali ka samu kanka".²

15- Ladar Karanta Qur'ani

An karbo daga Imam Sadik (as) a cikin wani hadisi ya ce: "Na hore ku da karanta Qur'ani domin darajojin aljanna suna samuwa ne daidai da adadin ayoyin Qur'ani, to idan kiyama ta tsaya za a ce da makarancin Qur'ani: Karanta (aya daga cikin ayoyi) darajarka da daukarka su kara dagawa sama, to kuma duk lokacin da ya karanta to darajarsa za ta kara yin sama".³

Kuma an karbo daga baban Ja'afar (as) ya ce: "Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: Wanda ya karanta aya goma a cikin dare, ba za a rubuta shi cikin gafalallu ba, wanda kuma ya karanta aya hamsin, za a rubuta shi cikin masu zikiri, wanda kuma ya karanta aya dari, za a rubuta shi cikin masu kankan da kai, wanda kuma ya karanta aya dari biyu, za a rubuta shi cikin masu tsoron Allah, wanda kuma ya karanta aya dari uku, za a rubuta shi cikin masu babban rabo, wanda kuma ya karanta aya dari biyar, za a rubuta shi cikin mujahidai, wanda kuma ya karanta aya dubu, za a rubuta masa kindari, shi kuwa kindari daidai yake da miskali dubu goma sha biyar ('a wani kaulin' dubu hamsin) na zinari, shi kuma miskali kiradi dubu 24 ne wanda mafi karancinsu shi ne kwatankwacin dutsen Uhudu, mafi girmansu kuma girmansa ya kai tsakanin sama da kasa".⁴

16- Lizimcin kiyaye abin da aka haddace daga Qur'ani da rashin gangancin barinsa a manta da shi.

Daga Yakub Al-Ahmar ya ce: Na cewa Abu Abdillah (as): Ina fama da bashi mai yawa har ta kai ga ina manta haddata ta Qur'ani. Sai Abu Abdillah (as) ya ce: "Shi Qur'ani

¹Wasa'ilul Shi'a: Kitabul salat, Abwabu kira'atil Qur'an wa lau fi gairil salat, hadisi na 8.

²Masdarin da ya gabata, babi na 11, hadisi na 1.

³Masdarin da ya gabata, hadisi na 10.

⁴Masdarin da ya gabata, babi na 17, hadisi na 2.

Qur'ani ne, kuma lallai aya daga Qur'ani da kuma sura za su zo a ranar kiyama darajarsu za ta kai ninki dubu – wato a aljanna – sai suce: “Da ka haddace mu da mun kai ka zuwa ga waccan darajar”¹.

Ina cewa: Ya riga ya gabata gare ka cewa, lallai haddar Qur'ani mai ma'ana tana nufin kiyaye dokokinsa da koyarwarsa da kuma lazimtuwa da umarninsa da haninsa.

17- Mustahabbi Ne Yin Alwala Yayin Tilawarsa (Qur'ani)

Daga Muhammad dan Fudail daga Abul Hasan (as) ya ce: Na tambaye shi cewa idan ina cikin karanta Qur'ani sai fitsari ya kamani, sai in tafi in yi, sannan sai in kama ruwa in kuma wanke hannuna, sannan sai in dawo ga Mus'hafi in ci gaba da karantawa. Sai ya ce: A'a ka yi alwala kaga har sallah ka yi da ita”².

An kuma karbo daga gare shi (as): “Akwai lada dari ga makarancin Qur'ani a kowane harafi da ya karanta a cikin sallah alhalin yana tsaye, idan yana zaune kuma yana da lada hamsin, idan yana da alwala amma ba a cikin sallah ba lada ashirin da biyar, amma idan ba shi da alwala to lada goma, kuma ni ba ina mai fadin cewa: (wanda ya karanta) Alif, Lam, Mim, Ra (المر), lada goma za a ba shi a'a, duk harafi yana da lada goma misali Alif lada goma, Lam lada goma, Mim lada goma, Ra lada goma”³.

18- Mustahabbi Ne Yin A'uzu Yayin Karatunsa (Qur'ani)

Daga Halabi, daga Abu Abdillah (as) ya ce: Na tambaye shi game da neman tsari daga shaidan a yayin fara karanta kowace sura, sai ya ce: Eh, ka nemi tsari ga Allah daga shaidan jefaffe”⁴.

Kuma an samo daga Amirul Muminina (as): “Neman tsari abu ne da Allah ya yi umarni da shi ga bayinsa a yayin da za su karanta Qur'ani da fadinsa: “Sannan idan za ka karanta Qur'ani, sai ka nemi tsari ga Allah daga shaidan jefaffe” (Nahli: 98), kuma duk wanda ya ladabtar da kansa da ladubba irin na Allah, to Allah zai tabbatar da shi a kan dacewa mai dorewa”⁵.

¹Masdarin da ya gabata, babi na 12, hadisi na 3.

²Masdarin da ya gabata, babi na 13, hadisi na 1.

³Masdarin dai hadisi na 3.

⁴Masdarin da ya gabata, babi na 14, hadisi na 2.

⁵Masdarin da ya gabata, hadisi na 1.

19- Qur'ani alkawarin Allah ne, Sau Nawa Ya Kamata Mumini Ya Karanta A Kullum

Daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Qur'ani alkawarin Allah ne ga bayinsa, don haka lallai ya kamata ga mutum musulmi ya dinga duba zuwa ga alkawarinsa kuma ya karanta aya hamsin daga gare shi a kullu yaumin”.¹

Na ce: A bisa lissafi sassauka mafi karancin abin da mumini zai yi shi ne ya sauke Qur'ani sau uku a shekara, domin adadin ayoyin Qur'ani sun kai sama da dubu sittin a saboda haka zai iya yin saukar a cikin kwana (120) watau wata hudu, wannan ba tare da an yi la'akari da rubanya himma da ake sa ran a yi a watan Ramadan ba.

20- Ayoyin Qur'ani Taskoki Ne, Zai Yi Kyau A Amfana Da Su Gabaki Dayansu

Daga Ali dan Husain (as) ya ce: “Ayoyin Qur'ani taskoki ne, saboda haka duk lokacin da ka bude taska, to yana da kyau ka yi duba na musamman a cikinta”.²

21- Mustahabbi Ne Karanta Qur'ani A Cikin Gidaje

Daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Gidan da ake karanta Qur'ani kuma ake ambaton Allah Azza wa Jalla a cikinsa, to albarkar tana yawaita a cikinsa kuma mala'iku suna halartarsa, shaidanu kuma suna nisantarsa, kuma haskensa yana haskaka ma'abota sama kamar yadda taurari suke haskaka mutanen sama, kuma lallai gidan da ba'a karanta Qur'ani a cikinsa kuma ba'a ambaton Allah, to albarkar cikinsa za ta ragu, kuma mala'iku za su kauracewa masa, kuma shaidanu za su hallara a cikinsa”.³

22- Kasantuwanci da neman arziki ba su hana dogewa ga karanta Qur'ani

Daga Abi Abdillah (as) ya ce: “Babu abin da zai hana dan kasuwa wanda ya shagaltu da harkokinsa na kasuwa daga cikinku idan ya dawo gidansa kafin ya kwanta bacci ya karanta wani abu daga Qur'ani, za a rubuta masa lada goma a madadin duk ayar da ya karanta kuma za a kankare masa zubbai goma”.⁴

23- Koda Mutum Mahaddaci Ne To Mustahabbi Ne Ya Karanta Daga Mus'hafi

¹Masdarin da ya gabata, babi na 15, hadisi na 1.

²Masdarin da ya gabata, hadisi na 2.

³Masdarin da ya gabata, babi na 16, hadisi na 2.

⁴Masdarin da ya gabata, babi na 11, hadisi na 6.

Daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Wanda ya karanta Qur'ani daga mus'hafinsa zai samu walwala ga idanunsa, kuma za a saukakawa mahaifansa (azabar kabari) koda sun kasance kafirai ne”¹.

Kuma an samo daga Annabi (s.a.w.a) ya ce: “Babu wani abu mafi tsanani ga shaidan kamar karanta Qur'ani ana kallon bakin ana karantawa”².

A wani hadisin kuma: “Kawai duba ga mus'hafi ba tare da ma ko karanta shi ba ibada ce”³.

Na ce: Wannan dai shi ne mafi karancin nauyin da ya hau kan wanda bai iya karatu bay a bude Qur'ani ya kalli bakinsa, to sai dai kuma zai iya saurarrar kira'a (ta hanyar jin sauti).

An kuma karbo daga Is'hak dan Ammar daga Abu Abdillah (as) ya ce: Na tambaye shi: Raina fansa ne gare ka, ni mahaddacin Qur'ani ne, to shin in karanta shi da ka shi ne ya fi ko in duba baki? Sai ya ce mani: Ka karanta shi kana mai duba bakinsa ya fi falala, shin ba ka san kallon bakin Qur'ani ibada ba ce ba”⁴.

24- Mustahabbi Ne Ajiye Qur'ani A Gida A Matsayin Mai Ba Da Kariya

Daga Imam Sadik (as) ya ce: “Lallai abin burgewa ne yadda Allah yake wurgar da shaidanu daga duk gidan da ya kasance akwai Qur'ani”⁵.

25- Mustahabbi Ne Karanta Shi Daki-Daki, Yayin Da Gaggautawa Take Makaruhi

Daga Abdullah dan Sulaiman ya ce: Na tambayi Aba Abdillah (as) game da fadin Allah Azza wa Jalla: “Kuma ka kyautata karanta Qur'ani daki-daki”, sai ya ce: “Amirul Muminina (as) ya ce: Littafi ne da ya bayyana shi a matsayin mai yin bayani ga dukkan komai, kuma kada ku mayar da shi kamar waka mai dango-dango, kuma kada ku warwatsar da shi kamar turbaya, sai dai shi yana ratsa kekasassun zukatanku, kuma kada dayanku ya mayar da hadafinsa shi ne ya ga ya kai karshen sura”⁶.

¹Masdarin da ya gabata, babi na 19, hadisi na 1.

²Masdarin da ya gabata, hadisi na 2.

³Masdarin da ya gabata, hadisi na 6.

⁴Masdarin da ya gabata, babi na 19, hadisi na 4.

⁵Masdarin da ya gabata, babi na 20 hadisi na 1.

⁶Masdarin da ya gabata, babi na 21, hadisi na 1.

A cikin tafsirin fadin Allah Ta'ala: “Wadanda muka bai wa Littafi suna karatunsa hakikanin karatunsa”, an rawaito daga Imam Sadik (as) ya fadi cewa: “Hakikanin karatunsa wato tsayawa a wajen da aka ambaci aljanna da wuta, zai roki ta farko, ya kuma nemi tsari daga ta biyu”¹.

A wani hadisin kuma daga Imam Sadik (as) din dai ya zo cewa: “Lallai Qur'ani ba'a karanta shi haka kawai ba tsari, a'a, sai dai ana karanta shi ne daki-daki, kuma idan aka biyo ta kan ayar da a cikinta aka ambaci aljanna sai a tsaya a roki Allah aljannar, kuma idan aka biyo ta ayar da aka ambaci wuta sai a tsaya a nemi tsarin Allah daga azabar wuta”².

26- Mustahabbi ne karanta shi cikin jimami ka ji kamar yana magana da kai ne kai tsaye, sannan haramun ne shidewa da sumewa kamar yadda wasu sufaye suke yi

Daga Imam Sadik (as) ya ce: “Lallai Qur'ani ya sauka da jimami don haka ku karanta shi cike da jimami”³.

Daga Hafsin ya ce: Ban ga wani mutum da ya fi Musa dan Ja'afar (as) tsoron (Allah) ba, kuma babu wani daga cikin mutane da ya fi shi fata, kuma karatunsa ya kasance cike da jimami, idan yana karantawa kai ka ce yana magana da wani mutum ne”⁴.

Daga Jabir daga Abu Ja'afar (as) ya ce: “Na ce akwai wasu jama'a idan suka ambaci wani abu daga littafi ko suka yi hirarsa sai dayansu ya suma har ta kai ga da za a datse hannunsa ko kafarsa ba zai ji ba. Sai Imam ya ce: Subhanallah! Wannan daga shaidan ne, mene ne wannan suke siffantuwa da shi! Shi ba wani abu ba ne face mai sanya tausasawa, saukakawa, saurin yin hawaye da sanya zukata su firgita”⁵.

27- Mustahabbi ne karanta Qur'ani da sauki mai karfi

Daga Mu'awiya dan Ammar ya ce: “Na cewa Abu Abdillah (as): Wani mutum ne shi ba ya ganin ya yi wata addu'a ko karatun Qur'ani madamar bai daga sautinsa ba. Sai ya ce: Babu laifi, lallai Ali dan Husain (as) ya kasance mafi kyawon mutane sauti a karatun Qur'ani kuma ya kasance yana daga sautinsa har mutane cikin gidansa suna jinsa, kuma Abu Ja'afar (as) ya kasance mafi kyawon mutane sauti a

¹Masdarin da ya gabata, babi na 27, hadisi na 7.

²Masdarin da ya gabata, hadisi na 3.

³Masdarin da ya gabata, babi na 22, hadisi na 1.

⁴Masdarin da ya gabata, hadisi na 3.

⁵Masdarin da ya gabata, babi na 25, hadisi na 1.

karatun Qur'ani, kuma ya kasance idan ya mika zai yi sallar dare yana daga sautinsa hatta mai wucewa a kan hanya na daga masu ban ruwa da sauransu suna tsayawa suna sauraren karatunsa”¹.

28- Haramcin rera karatun Qur'ani (kamar ana rera waka)

Daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: Ku karanta Qur'ani da muryar larabawa da kuma sautinsu, kuma na hane ku yin amfani da muryoyin mutane fasikai da masu girman kai, domin kuwa a bayana wasu jama'a za su zo wadanda za su dinga rera Qur'ani kamar yadda ake rera waka, jan karatun tare da lankwaya shi, ba ya ketare makogwaronsu kuma zukatansu a juye suke da zukan wanda duk karatun nasu ya burge shi”².

29- Wajibi ne bisa kyautatawa saurayar karatun Qur'ani amma a shari'a mustahabbi ne sai dai idan a sallah ne

Daga Abdullah dan Abu Ya'afur daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Na ce masa mutum ne yana karanta Qur'ani, shin wajibi ne ga wanda yake jinsa ya kame bakinsa ya saurare shi? Sai ya ce: Eh, idan ana karanta Qur'ani a inda kake wajibi ne ka kame bakinka ka saurara”³.

A cikin hadisin Zurara daga baban Ja'afar (as) ya ce: “Idan ana karanta Qur'ani a cikin sallar farilla alhali kuna bayan liman, to ku saurara gare shi, kuma ku yi shiru, tsammaninku a yi muku rahama”⁴.

30- Mustahabbi ne saukar Qur'ani sau daya a kowane wata

Daga Muhammad dan Abdullah ya ce: Na cewa Abu Abdillah (as): Zan iya karanta Qur'ani da daddare? Sai ya ce: Ba zai ba ni mamaki idan ka karance shi a kasa da wata guda ba”⁵.

31- Mustahabbi ne yin kyautar ladar karatun Qur'ani ga Ma'asumai (as) domin samun rubanyar lada

¹Masdarin da ya gabata, babi na 23, hadisi na 2.

²Babi na 24, hadisi na 1.

³Masdarin da ya gabata, babi na 26, hadisi na 4.

⁴Masdarin da ya gabata, hadisi na 5.

⁵Masdarin da ya gabata, babi na 27, hadisi na 1.

Daga Ali dan Mugira daga Abu Hasan (as): Na ce masa idan a ranar idin karamar sallah na yi sauka sai na bai wa Manzon Allah (s.a.w.a) kyautar ladar,¹ a wata ranar kuma sai na ba Ali (as), a wata ranar kuma Fatima (as) sannan na dinga ba Imamai (as) har na iso gare ka, na ba ka kyautar daya tun daga farawata zuwa yanzu, to ko wani abu zai yi saura gare ni? Ya ce: Ai a albarkacin wannan za ka kasance tare da su ranar alkiyama, sai na ce: Allahu akbar! Yanzu ni ke duk wannan haka? Sai ya ce: Eh, kwara kuwa har sau uku”².

32- Mustahabbi ne yin kuka ko yunkurin yin kuka a yayin sauraron Qur'ani

Daga Imam Sadik (as) ya ce: “Lallai Manzon Allah (s.a.w.a) ya zo gurin wani matashi daga Ansar ya ce: Ni ina son zan karanta gare ku to duk wanda ya yi kuka yana da aljanna, sai ya karanta karshen surar Zumar: “Kuma aka kora wadanda suka kafirta zuwa jahannama jama’a-jama’a” zuwa karshen sura, sai mutanen Ansar gabaki dayansu suka yi kuka face wancan matashin; sai ya ce: Ya Manzon Allah hakika na yi yunkurin kuka amma idanuna sun ki zubar da hawaye, sai ya ce: Zan sake maimaita karanta maku, duk wanda ya yi yunkurin kokawa to zai samu aljanna, sai ya sake karanta masu, sai gaba dayan mutanen suka yi kuka amma shi yaron yunkurin kuka kawai ya yi sai gabaki dayansu suka shiga aljanna”³.

33- Dukkan Ilimi yana cikin Qur'ani

An rawaito daga Ali (as) cewa an ce masa: Shin kuna da wani abu daga wahayi? Sai ya ce: A’a, ina rantsuwa da wanda ya yi halitta sai dai idan Allah ne ya ba wani bawa fahimta ta Littafinsa”⁴.

Kuma an samo daga Ibrahim dan Abbas ya ce: “Ban taba ganin an tambayi Ridha (as) wata tambaya ba face ya santa, kuma ban ga wani wanda ya fi shi ilimi ba tun daga zamanin farko har zuwa lokacinsa da zamaninsa, kuma Ma’amun ya kasance yana yawan jaraba shi da tambayoyi game da komai da komai sai kuma ya ba shi amsarsu, kuma maganganunsa da jawabansa gabaki dayansu suna zuwa ne daga Qur'ani”⁵.

¹Na daga abin da ya karanta a watan Ramadan.

²Masdarin da ya gabata, babi na 28, hadisi na 1.

³Masdarin da ya gabata, babi na 29, hadisi na 1.

⁴Tafsirul Safi: 1/39. Kuma akwai hanyar hadisin ta littafan yan uwa ahlul Sunnah.

⁵Wasa’ilul Shi’a: babi na 27, hadisi na 6.

Ya zo a cikin Nahajul Balaga: “Wannan Qur'anin idan kuka nemi ya yi magana ba zai yi magana ba, amma ni zan ba ku labara game da shi: Ku saurara! Lallai a cikinsa akwai ilimin abin da zai zo, da labarin abin da ya gabata, da maganin cutukanku da gyara ko daidaita tsakankaninku”¹.

34- Qur'ani waraka ne daga dukkan ciwo

Daga Abu Abdillah (as) ya ce: “Da za ka karanta alhamdu ga mamaci sau saba'in, sannan a dawo masa da ransa wannan ba zai zama abin al'ajabi ba”².

35- Qur'ani hasken zuciya ne

Daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya ce: “Hakika wannan zuciyar tana yin tsatsa kamar yadda karfe yake yi, amma hakika abin da yake haskakata shi ne karatun Qur'ani”³.

36- Yawaita karanta shi a cikin watan Ramadan

Daga Abu Ja'afar (as) ya ce: “Kowane abu yana da kaka, kuma ita kakar Qur'ani watan Ramadan ce”⁴.

An karbo daga Ali dan Hamza ya ce: “Na shiga wurin Abu Abdillah (as) sai Abu Basir yace masa: Raina fansa gare ka, shin in dinga saukar Qur'ani a kowane dare a watan Ramadan? Sai ya ce: A'a, a dare biyu fa? Ya ce: A'a, ya ce: A dare uku fa? Sai ya ce: Wannan, sannan ya yi nuni da hannunsa sannan ya ce: Ya Aba Muhammad, lallai watan Ramadan yana da wani hakki kuma kimarsa bata misaltuwa da sauran watanni”⁵.

A cikin wata hudubar Annabi (s.a.w.a) a Juma'ar karshe ta watan Sha'aban ya ce: “Wanda ya karanta daga cikinsa – ai cikin watan Ramadan – wata aya daga Qur'ani za a ba shi ladar saukar Qur'ani a waninsa daga cikin watanni”⁶.

37- Tilawar Qur'ani hakikanin tilawarsa

A cikin tafsirin fadin Allah Ta'ala: “Wadanda muka bai wa Littafi suna karatunsa hakikanin karatunsa” Bakara: 121, Imam Sadik (as) ya ce: “Suna karanta ayoyinsa, kuma suna fahimtarsa, kuma suna aiki da hukunce-hukuncensa,

¹Nahajul Balaga, huduba ta 158, Juzu'i na 1.

²Al-Kafi: 2/624.

³Irshadul Qulub: shafi na 78.

⁴Sawabul A'amal: 1/129, babin ladar karatun Qur'ani.

⁵Wasa'ilul Shi'a: Kitabul salat, Abwabu kira'atil Qur'an fi gairil salat, babi na 27, hadisi na 3.

⁶Uyuni Akbaril Ridha (as): shafi na 162.

kuma suna kwadayin alkawuransa, kuma suna tsoron horonsa, kuma suna fa'idantuwa da kissoshinsa, kuma suna horo da umarninsa, kuma suna yin hani ga abubuwan da ya hana. Wallahi ba wai kawai haddace ayoyinsa, sanin haruffansa, tilawar surorinsa da koyar da ushurinsa da khumusinsa ba ne ba. Sun haddace haruffansa, sai dai sun keta iyakokinsa, alhali shi abin da ake so shi ne ayi tadabburin ayoyinsa da aiki da hukunce-hukuncensa Allah ya ce: "Littafi ne, mun saukar da shi a gare ka mai albarka, domin suyi taddaburi a cikin ayoyinsa" (Sad: 29).¹

38- Malamai ba su koshi daga Qur'ani

Daga Manzon Allah (s.a.w.a) ya fada a cikin wani hadisi yayin da yake siffanta Qur'ani: "Shi igiyar Allah ce mikakkiya, kuma ambato ne mai hikima, kuma hanya ce madaidaiciya, kuma son rai ba ya karkata zuwa gare shi, kuma malamai ba su koshi da shi, kuma harsuna ba su rikice masa, kuma yawan karanta shi ba ya sa shi tsufa, kuma abubuwan ban al'ajabinsa ba su yankewa, wanda ya fada daga gare shi ya yi gaskia, wanda ya yi hukunci da shi ya yi adalci, kuma wanda ya yi aiki da shi za a ba shi lada kuma wanda ya yi kira zuwa gare shi zai shiriyar zuwa ga hanya madaidaiciya".²

39- Qur'ani a cikin Nahajul Balagha

"Ku koyi Qur'ani domin shi ne mafi kyawun zance, ku yi tafakkuhi a cikinsa domin shi dausayin zukata ne, ku nemi waraka daga haskensa domin shi waraka ne ga kiraza, ku kyautata tilawarsa domin shi ne mafi amfanin kissoshi, kuma lallai duk mai aiki ba da iliminsa ba daidai yake da rudadden jahili wanda ba ya farkawa daga jahilcinsa, a'a sai dai ma hujja mai girma da za ta kasance a kansa kuma an lizimta masa yin asara kuma shi a wajen Allah abin zargi ne".³

40- Addu'ar Imam Sajjad (as) a yayin saukar Qur'ani

Ya Allah lallai kai ka tallafa mani wajen yin saukar Littafinka wanda ka saukar da shi a matsayin haske, kuma ka sanya shi mai yin rinjaye a kan dukkan littafan da ka aiko, kuma ka fifita shi a kan dukkan labarin da ka bayar, mai rarrabewa ne tsakanin halal da haram, kuma ka sanya shi abin karantawa mai bayani a kan shari'oinka da

¹Al-Mizan Fi Tafsiril Qur'ani: 1/260, daga Irshadil Qulub na Dailami.

²Sunanul Darami: 2/435, Kitabu Fadha'ilul Qur'an; haka nan ma akwai hadisin a cikin littafan Shi'a.

³Nahajul Balagha: Juzu'i na daya, huduba ta 110.

hukunce-hukuncenka, kuma Littafi ne da ka bayyana shi ga bayinka daki-daki, kuma wahayi ne da ka saukar da shi dalla-dalla ga Annabinka Muhammad salatinka a gare shi da Iyalansa, kuma ka sanya shi haske wanda muke shiryuwa da shi daga duhun bata da jahilci ta hanyar biyayya gare shi, kuma waraka ga wanda ya saurare shi da fahimta ta gaskatawa, kuma ka sanya shi ma'auni na adalci ba ya karkata daga furta gaskiya, kuma ka sanya shi hasken shiriyar da ba ya mutuwa ga wanda ya shaidi hujjojinsa, kuma alami na tsira ba ya batar da duk wanda ya yi aniyar raya sunnarsa, kuma wanda ya yi riko da shi ba ya halaka. Ya Ubangiji idan ka taimaka mana muka yi tilawarsa, kuma ka kwance duk wani kulli daga harsunanmu da ibarorinsa kyawawa, to ka sanya mu cikin masu kiyaye shi hakikanin kiyayewa, masu addinantuwa gare ka da akidar sallamawa ga hukunce-hukuncen ayoyinsa, kuma ka taimaka mana wajen sallamawa da yin ikirari ga ayoyinka mutashabihai da wadanda aka bayyana su dalla-dalla. Ya Ubangiji lallai ka saukar da shi ga Annabinka Muhammad (s.a.w.a) a dunkule, kuma ka yi masa ilhamar ilimin abubuwan al'ajabinsa kammalallu, kuma ka gadar mana ilimin tafsirinsa kuma ka daukaka mu a kan wanda ya jahilci iliminsa, kuma ka karfafe mu domin daukaka mun da ka yi a kan wanda ba zai iya jurewa daukarsa ba. Ya Ubangiji kamar yadda ka sanya zukanamu gurin daukarsa kuma ka sanar da mu da rahamarka daukakarsa da falalarsa, ka yi salati ga Muhammad wanda yake magantuwa da Qur'ani, da alayensa taskokin iliminsa, kuma ka saka mu cikin wadanda suka yi ikirari da cewa tabbas daga gare ka yake, don kada shakka ta bijiro gare mu cikin gaskata shi, kuma kada zamiya ta same mu daga kan hanyarsa. Ya Ubangiji ka yi salatinka ga Muhammad da alayensa, ka sanya mu cikin wadanda suka yi riko da igiyarsa, kuma wadanda ka kiyaye daga fadawa cikin rudu game da ayoyinsa mutashabihai, ka sanya mu cikin mazauna inuwar shiriyarsa, kuma masu shiryuwa da hasken safiyarsa, masu bin hanyarsa mai haskawa, masu haskakuwa da fitilarsa wadanda ba su neman wata shiriya daga waninsa. Ya Ubangiji kamar yadda ka sanya Muhammad (s.a.w.a) alami wanda zai shiriyar da mutane zuwa gare ka, kuma ka sanya alayensa a matsayin hanyar isa zuwa ga yardarka da amincinka, to ka yi salati ga Muhammad da alayensa, kuma ka sanya Qur'ani ya zama tsaninmu zuwa ga mafi daukakar gidaje a karamci da kuma tsanin da zai kai mu ga mafi kololuwar mahallin aminci kuma ya zama sababin da za mu samu tsira a filin kiyama, kuma abin hawanmu wanda zai kai mu zuwa gidanmu na har abada. Ya Allah ka yi salati ga Muhammad da alayensa, kuma muna rokon ka sauke mana nauyin zunubanmu daga kafadunmu, ka ba mu alheran da kake ba masu kyautatawa, kuma ka sanya

mu cikin danshin wadanda suke tsayuwa dominka sa'oin dare da sasannin yini, don ka tsarkake mu daga dukkan datti da tsarkin Qur'ani, ka sanya mu cikin wadanda suka haskaku da hasken shiriyarsa, wadanda guri bai shagaltar da su daga tsayuwa ga aiki ba ballanta ya yaudare su da girman kansa. Ya Ubangiji ka yi salati ga Muhammad da alayensa, ka sanya Qur'ani gare mu a cikin duhun dare mai samar da natsuwa, kuma mai kiyayewa daga yaudarar shaidan da hadarurrukan waswasi, ka kuma kare kafafunmu daga takawa zuwa ga sabo, da harsunanmu daga afkawa cikin bata, da dukkan gabobin jikinmu daga afkawa cikin sabo, ka kuma warware mana matsalar fadawa cikin halin gafala mai sarkakiya, saboda zukanmu su iya kai wa ga fahimtar abubuwan na ban al'ajabi, da misalansa wadanda suka gajiyar da duwatsu daga iya juriyar daukarsu. Ya Ubangiji ka yi salatinka ga Muhammad da alayensa, don alfarmar Qur'ani ka dauwamar da gyaruwamu ta zahiri, kuma ka katange mu don alfarmarsa daga sharrin wasiwasi a can cikin zukanmu, kuma don alfarmar Qur'anin ka wanke dukkan dattin da ke zukanmu da dukkan abubuwan da suke da alaka da sabo, kuma don albarkacinsa ka daidaita mana dukkan lamurranmu da suke a warwatse, ko kosar da mu daga kishirwar tsayuwar yinin kiyama da albarkarsa, ka tufatar da mu tufafin aminci a ranar firgitar nan mafi girma idan an tashe mu (daga kaburburanmu) don albarkar Qur'ani. Ya Allah ka yi salatinka ga Muhammad da alayensa, kuma don albarkacin Qur'ani ka samar mana mafita na halin talauci da kuncin da muke fama da shi, kuma ka yalwata mana rayuwa sassauka da yalwatar arziki, kuma ka nisantamu daga dabi'u abin zargi da munanan halaye, kuma ka tsare mu daga fadawa cikin halaka ta kafirci da abubuwan da ke jawo munafunci, ta yadda a ranar kiyama za mu samu kanmu ana jagorantarmu zuwa ga yardarka da aljannarka, kuma mu kasance tun a duniya muna cikin wadanda suka tsira daga fushinka kuma masu kiyaye iyakokinka da dokokinka, kuma masu shaidawa ga abin da ke wajenka na halatta halalinsa da haramta haram dinsa. Ya Allah ka yi salati ga Muhammad da alayensa, kuma don albarkacin Qur'ani ka saukaka mana a yayin zare rai kar mu fuskanci tsananin nan da kwaratsin fitar rai da numfasawar nan mai fita daya-daya a lokacin da rai ya isa ga makogwaro, kuma aka ce wane ne mai cetonsa, kuma mala'ika ya bayyana wanda kafin wannan lokacin idanu ba su iya ganinsa, domin karbar ran, ran da zai fada cikin tsananin firgici na rabuwa, daga baya ya saka shi cikin sauran rayuka cikin zafi da dacin fitar rai kamar kofin da ke cike da sammu. Kuma kusantowarmu da lahira kullum kara matsowa yake yi, kuma za a wayi gari ayyuka an kanannade su a wuya, kaburbura kuma za su zama sune makoma daga nan kuma sai wucewa ranar

tsayuwa. Ya Allah ka yi salati ga Muhammad da alayensa, ka albakaci shigowar mu gidan jarabawa, da tsawon zama a tsakankanin kasa, kuma ka sanya kaburbura bayan bankwana da duniya mafi alheran mazauninmu, kuma ka yalwata mana don rahamarka tsukewar kabarinmu, kuma kada ka kunyata mu a gaban mahalarta tsayuwar ranar kiyama a saboda laifukanmu masu halakarwa, kuma ka yi mana rahama a lokacin da za mu tsaya a gabanka, kuma don alfarmarsa ka tabbatar da dugaduganmu daga girgizar tsallake siradi a yayin wucewa ta kansa, kuma ka haskaka kabarinmu don albarkacin Qur'ani kafin ranar tashi, kuma ka tseratar da mu daga dukkan azabar ranar kiyama da tsananin wannan rana, kuma ka haskaka fuskokinmu ranar da za ka bakanta fuskokin azzalumi a ranar tashi da nadama, kuma ka sanya soyayyarmu a cikin kirazan muminai, kuma kada ka sanya rayuwa a kanmu mai tsanani. Ya Ubangiji ka yi salati ga Muhammad bawanka kuma Manzonka, kamar yadda ya isar da sakonka, ya kuma bayyana al'amuranka, ya yi nasiha ga bayinka, ya Allah ka sanya Annabinmu tsirarka ya tabbata a gare shi da alayensa a ranar kiyama ya zama mafi kusancin Annabawa a gare ka, kuma mafificinsu wajen yin ceto, kuma mafi alkadarinsu a wajenka, mafifincinsu a wajenka matsayi da iso. Ya Allah ka yi salati ga Muhammad da alayensa, ka daukaka ginuwar addinin da ya zo mana da shi, ka girmama hujjojinsa, ka nauyaya mizaninsa, ka karbi cetonsa da kusancin wasilarsa, ka haskaka fuskarsa ka cika masa haskensa, ka daukaka darajarsa, ka rayamu a kan sunnarsa, ka datar da mu a kan addininsa, ka dora mu a kan manhajinsa, ka bar mu a kan hanyarsa, ka saka mu cikin masu yi masa biyayya, ka tashe mu a karkashin inuwarsa, ka shigar da mu tabkinsa, ka shayar da mu daga kofinsa. Ya Allah ka yi salati ga Muhammad da alayensa, salatin da za ka isar da shi ga mafi falalar abin da aka yi buri daga alhairai da falalarka da karamcinka kai ma'abocin rahama ne mai yalwa da falala mai karamci. Ya Allah ka saka masa ga abin da ya isar na sakonka da ayoyinka, da nasihar da ya yi ga bayinka, ya jihadin da ya yi a kan hanyarka, fiye da abin da ka saka wa wani daga mala'ikinka makusanta da zababbun Annabawanka mursalai, kuma aminci a gare shi da alayensa masu tsarki da rahamar Allah da albarkarsa.'

'Al-Sahifa Al-Sajadiyya: Addu'ar (Imam Sajjad (as)) yayin saukar Qur'ani.